

1980
GEGUŽĖ - MAY
Nr. 5

KARYS

KARYS

1980
Nr. 5 (1562)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS
Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Gen Št. Plk. Antanas Rėklaitis	viršelis
P. Jurkus — Gen. št. plk. Antaną Rėklaitį prisimenant	193
Plk. ltn. D. Skučas — Strateginis oro transportas	199
A. Budreckis — Junušas Radvilas	202
B. Balčiūnas — Trečias Pasaulinis karas	208
J. Gediminėnas — Skirtingos nuomonės	216
O. Žadvydas — Mjr. P. Gudelis — sukaktuvinėkas	218
A. — Ištrauka iš Julijaus Cezario komentarų	220
TREMTIES TRIMITAS	222
S. Pačėsa — Vl. Pūtvis-Putvinskis	223
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	228
Šaulių Kronika	231
KARINĖS ŽINIOS	235
KRONIKA	237

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$12.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA**

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$12.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — **Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199**

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1562)

GEGUŽĖ — MAY

1980

GEN. ŠTABO PULK. ANTANĄ RĒKLAITĮ PRISIMENANT 1897.XII.24 — 1877.IV.30

PAULIUS JURKUS

Prieš trejetą metų, 1977 balandžio 30, Chicagoje, pasakęs vestuvėse kalbą ir ištiktas širdies priepuolio, mirė gen. štabo pulkininkas *Antanas Rėklaitis*. Palaidotas šv. Kazimiero kapinėse Chicagoje šalia žmonos Pulcherijos ir brolių Vlodo bei Miko, kurie taip pat buvo Lietuvos kariuomenės karininkai, pirmasis — pulkininkas, antrasis — generolas.

Liko dukra Vida Jurkuvienė, Queens kolegijos bibliotekos vieno skyriaus direktorė New Yorke, sūnus Vytautas, architektas, gyv. Chicagoje. Liko dar keturi anūkai: Daina Jurkutė, Elenutė, Vida ir Povilas Rėklaičiai.

Jo mirtis buvo didelis nuostolis ne tik artimiesiems šeimos nariams, bet ir visai lietuviškai visuomenei, nes velionis buvo veiklos žmogus, organizatorius, aktyviai dalyvavęs lietuvių karių — ramovėnų organizavime, ypatingai uoliai pasireiškęs Lietuvių Fonde, tam Fondui palikęs nemažus įnašus ir didelius organizacinius darbus.

DZŪKIJOS AŽUOLAI

Gausios Rėklaičių šeimos tėviškės reikia ieškoti Dzūkijoje, Alytaus apskrityje ir valsčiuje, Daugirdėlių kaime. Čia išaugo tvirta Rėklaičių šeima, išaugo kaip Dzūkijos ažuolai, apjungę senąją Lietuvą — Dainavos kraštą — ir iš kitos pusės — visom savo jėgom prisidėję prie naujos Lietuvos statymo, jos kūrimo.

Praeitame amžiuje tuose Daugirdėliuose gyvenė Kazimieras Rėklaitis, ūkininkas. Iš jo dviejų sūnų ir išaugo gausi Rėklaičių šeima. Vyresnis sūnus buvęs Martynas, o jaunesnis — Simonas, pulkininko Antano tėvas.

Tas vyresnis sūnus Martynas (1855-1918), plk. A. Rėklaičio dėdė, buvo baigęs Veiverių moky-

tojų seminariją, motytojavo Kapčiamiesty, Augustave, kur perėjo į valstybinę tarnybą. Vėliau tarnavo Sintautuose, Vilkaviškyje, o nuo 1900 iki 1915 Marijampolėje buvo apskrities viršininko pavaduotojas, faktiškai valdęs visą apskritį ir labai daug padėjęs lietuviams caro laikais. Jis buvo susipratęs lietuvis, patriotas ir visus savo vaikus išleido į mokslus. Iš jo kilo šie Rėklaičiai: kunigas Kazimieras, marijonas, ilgai gyvenęs Romoje ir ten miręs; gydytojas Petras, teisininkas Pranas, jūrų inžinierius Viktoras. Petras ir Viktoras taip pat buvo Lietuvos kariuomenės savanoriai, Petras į atsargą išėjo pulkininko leitenantu laipsniu, o Viktoras — kapitono. Dabar lietuviškoje kultūrinėje veikloje besireiškias meno istorikas dr. Povilas Rėklaitis yra Viktoro Rėklaičio jūrų inžinieriaus, sūnus. Jis gyvena Vokietijoje.

Martyno Rėklaičio šeima darė įtakos brolio Simono šeimai Daugėliškiuose. Šią šeimą skatino mokyti, šviesti, pozityviai įsijungti į lietuvišką gyvenimą.

Daugėliškių Rėklaičių tėvas buvo Simonas, motina Teofilija. Jie turėjo 9 vaikus; 5 sūnus ir 4 dukras. Tie sūnūs buvo Vaclovas, kuriam teko tėviškės ūkis (jis mirė apie 1960 Lietuvoje), toliau buvo Vladas, Mikas, Antanas, Kazys. Dukros: Anelė Rataiskienė (1885-1974), vyriausia, dail. Vaclovo Rato motina; Juzė Rinkevičienė, mokytoja; Ona Volungevičienė, Elena.

RENGIASI BŪTI MOKYTOJU

Daugėliškiuose ir gimė Antanas 1897 gruodžio 24. Augo tradicinėje lietuviškos dzūkios šeimos aplinkoje, gražioje gamtoje. Augo kaip ir visi to meto ūkininkų vaikai. Bet čia buvo ir kitaip — čia kilo noras išmokslinti vaikus.

Tuo metu Suvalkijoje garsi buvo Veiverių mokytojų seminarija. (1866 įkurti dviejų metų pedagoginiai kursai, 1872 paversti trijų metų mokytojų seminarija). Ją baigę, buvo mokytojai Suvalkijoje. Tai buvo patogų, nebereikėjo keliauti kur į Rusiją darbo ieškoti. Rusai iš savo pusės tikėjosi mokinius surusinti, bet taip neišėjo. Ten 37 metus mokytojavo Tomas Feliksas Žilinskas, susipratęs lietuvis. Jis mokiniams įkvėpė lietuviškos, patriotinės dvasios.

Iš Veiverių mokytojų seminarijos išėjo daug lietuvių tautos pasižymėjusių žmonių. Kai Lietuva kėlėsi, jie pasireiškė įvairiose srityse. Šią mokyklą buvo baigęs ir ministeris Vaclovas Sidzikauskas ir visa eilė kariškių: gen. K. Skučas, plk. M. Naujokas, plk. A. Skirpstūnas, plk. J. Čeckus, mjr. A. Asevičius, operos solistas A. Kučingis, irgi karininkas. Šią mokyklą baigė ir dail. Antanas Žmuidzinavičius.

Mokykla patraukė ir Rėklaičius, nes ją juk buvo baigęs dėdė Martynas. Pirmas įstojo Mikas, o paskui ir Antanas. Mikas mokytojų seminariją baigė 1915 ir tuoj buvo mobilizuotas. Tais pačiais metais, einant pasauliniam karui, į Lietuvą įsiveržė vokiečių kariuomenė. Seminarija buvo perkelta į Ukrainą, į Soročincus. Drauge su mokykla buvo perkeltas ir Antanas. Jis mokytojų seminariją baigė 1918 kovo 18.

MOKYTOJO DARBE

Įvairiais būdais, pėsčias eidamas ir važiuodamas, jis tų pačių metų gegužės mėnesį grįžo į Lietuvą.

Lietuvos nepriklausomybė jau buvo paskelbta. Visi stojo į jos atstatymo darbą. Labai reikėjo mokytojų, nes tauta norėjo šviestis, kuo greičiau užbaigti vergijos ir tamsos amžius.

Ir Antanas ėmė dirbti lietuviškoje mokykloje. 1919 metais nuo sausio 1 iki gegužės 1 mokytojavo Varnagirių pradžios mokykloje, paskui Dauguose, Dzūkijoje, netoli savo tėviškės, buvo dviklasės mokyklos vedėju. Buvo neilgai, tik vieną mėnesį.

Tuo metu kūrėsi Lietuvos kariuomenė. Visi jaunuoliai jautė šventą pareigą stoti į Lietuvos kariuomenę savanoriais, organizuoti jos pulkus.

LIETUVOS KARIUOMENĖJE

Lietuvos kariuomenėje jau buvo du Antano vyresnieji broliai — Vladas ir Mikas. Savaimė patraukė ir Antaną. Jis paliko mokytojo darbą ir išvyko į kariuomenę, įstojo į karo mokyklą. 1919 gruodžio 19 jis baigė Lietuvos karo mokyklos II-rają laidą, viso baigė 224 karininkai. (Apie šią mokyklos laidą rašė Petras Jurgėla š.m. Kario žurnalo 2 nr., 55 psl. P. Jurgėla irgi yra baigęs šią laidą.)

Keturi broliai Rėklaičiai: iš k. gen. Mykolas, plk. Antanas, plk. Vladas ir agronomas Kazys. Nuotrauka daryta 1936 m. kovo mėn. Šiauliuose.

3 dragūnų Geležinio Vilko pulko vadas gen. št. plk. ltn. Antanas Rėklaitis priima pulko vėliavą iš Resp. prez. Antano Smetonos, 1937 m. rugp. 15 d. Tauragėje. Deš. gen. S. Dirmantas, užpak. gen. S. Raštikis ir gen. J. Černius.

Baigęs karo mokyklą, buvo paskirtas į 1 pasienio pulką, ir jaunas leitenantas Antanas dalyvavo kautynėse su lenkais Kalvarijos — Lazdijų bare. Pulku vadovavo plk. ltn. Kubiliūnas. 1923 aktyviai dalyvavo Klaipėdos sukilimo operacijose.

Likęs kariuomenėje ir pasirinkęs karininko karjerą, jis gilino savo karinius mokslus, 1924 rugpjūčio 15 baigė Aukštuosius Karininkų Vytauto Didžiojo kursus. Čia susiformavo ir jo nauja specialybė — kavalerija. Perėjo tarnauti į ulonų pulką Alytuje.

Kariuomenės vadovybė jį parinko tolimesnėm studijom, išsiuntė į Čekoslovakijos generalinio štabo akademiją. Prahėje 1933 rugpjūčio 1 jis baigė tą akademiją — Valečna Škola ir įsigijo generalinio štabo karininko teises.

Grįžęs į Lietuvą, vėl buvo paskirtas į tą patį ulonų pulką Alytuje. Jis buvo majoras. Pulko vadui plk. Aleksandriui Plechavičiui pasitraukus iš pareigų, 1934 vasario 15 pulko vadu buvo paskirtas gen. štabo majoras Antanas Rėklaitis.

Lietuvos kariuomenė plėtė savo kavaleriją.

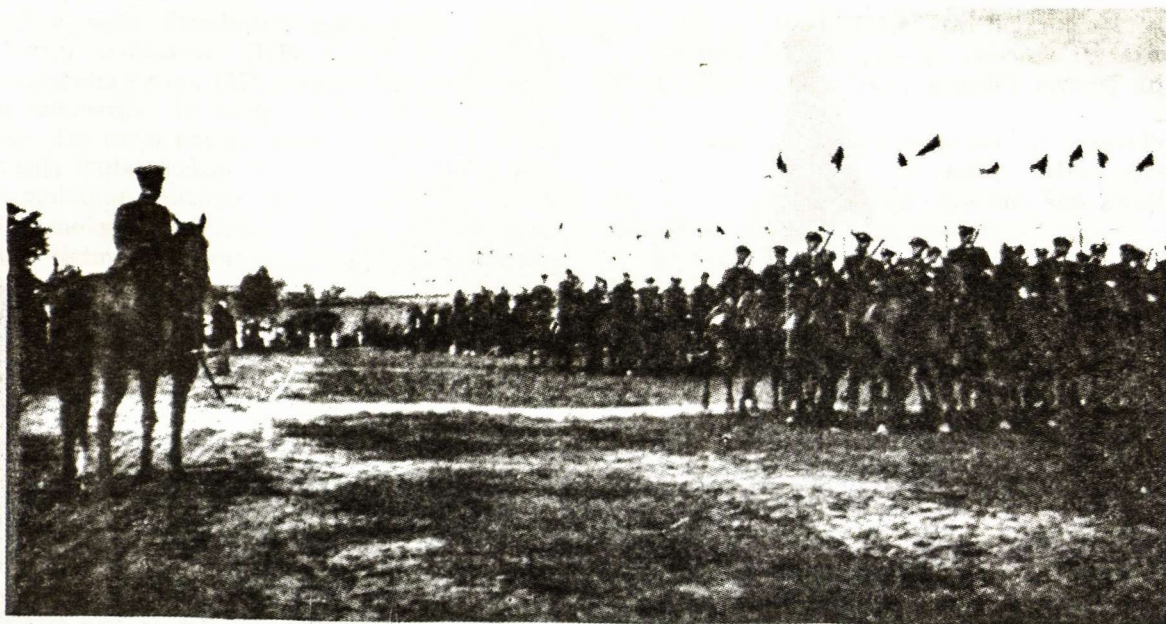
1935 jam pavesta atkurti dragūnų Geležinio Vilko pulką Tauragėje. Tas Geležinio Vilko dragūnų pulkas buvo įsteigtas 1920 spalio 1 Raudondvaryje. Kai kurie pulko eskadronai saugojo demarkacijos liniją. 1924 pulkas buvo išformuotas.

Plk. Antano Rėklaičio vadovaujamas, Geležinio Vilko dragūnų pulkas buvo pilnai suorganizuotas, išugdytas į kietą ir drausmingą vienetą. 1937 metais pulkui įteikta vėliava. Įteikė Lietuvos prezidentas Antanas Smetona.

Tuo pačiu metu jis lektoriavo Karo mokykloje ir Vytauto Didžiojo karininkų generalinio štabo kursuose, dėstė kavaleriją. Tarp 1933-1935 parašė kavalerijos taktikos statutą. 1935 dalyvavo latvių gen. štabo kursų pratimuose Latvijoje. Buvo apdovanotas visa eile Lietuvos ordinų ir medalių.

Tauragėj jis turėjo gerą ir greitą arklį — Radamesą. Kada būdavo varžybos tarp pulkų, jis pats pasiūlydavo karininkams pasinaudoti jo arkliu. Radamesas visada laimėdavo lenktynes.

Grąžinus Vilnių Lietuvai, 1939 rudenį dragūnų pulkas dalyvavo žygyje į Vilnių ir ten pasi-

Pulko vadas plk. A. Rėklaitis stebi dragūnų parada

liko, sudarė Vilniaus įgulos dalį. Į Vilnių įsiriti ir sovietinė kariuomenė, okupavusi Lietuvą.

1940 m. liepos 25 jis pasitraukė iš pulko vado pareigų ir pats išėjo atsargon. Pulką perdavė gen. štabo plk. Povilui Žiliui. Pulkas buvo išskirstytas daliniais ir truputį vėliau išformuotas. Buvo sumaišyti visi trys kavalerijos pulkai į 26-ą kavalerijos pulką.

KARO METU

Petrašiūnuose jis buvo pasistatęs namus ir įsigijęs žemės. Išėjęs iš kariuomenės, ten ir apsigyveno. Ten jis praleido pirmąjį bolševikmetį.

Susidėjusios aplinkybės vėl jį pašaukė į kariuomenę. Vokiečių okupacijos metu jis pasireiškė Lietuvos Apsaugos Daliniuose ir Vietinėje Rinktinėje.

Lietuvos Apsaugos Daliniai (LAD) buvo suorganizuoti 1941 birželio ir liepos mėnesiais. Dalinių vadu buvo gen. štabo plk. lt. A. Špokevičius, gi štabo viršininkais buvo gen. štabo plk. A. Rėklaitis ir gen. štabo plk. I. Kraunaitis. Jų batalionai buvo išmėtyti nuo Ilmenio ežero iki Rostovo prie Azovo jūros. Daug batalionų buvo Ukrainoje ir Gudijoje.

Prieš Stalingrado katastrofą 1943 jis aplankė visus batalionus jų kovos linijose. Tai buvo vientelis aukštasis karininkas lietuvis, matęs batalionų padėtį. Vėliau, jau gyvendamas Chicagoje

jis sakėsi, surašęs savo prisiminimus apie batalionus, bet po mirties užrašų nerasta. O būtų buvęs retas ir brangus dokumentas apie lietuvių batalionus, kurie kariavo rytų fronte.

1944 gen. P. Plechavičius suorganizavo Vietinę Rinktinę. Tos Rinktinės štabo I-mojo skyriaus viršininku buvo gen. štabo plk. A. Rėklaitis. Visą štabą vokiečiai suėmė 1944 gegužės 15. Rėklaitis išliko nesuimtas. Pasakojama, kad jis iš toli pamatęs štabo būstinę apsuptą vokiečių kareivių, tai ir sugrįžęs namo.

1944 liepos mėnesį su savisaugos daliniais pasitraukė į Vokietiją, pasitraukė su savo šeima. Sustojo Drezdene. Ir čia jį lydėjo laimė. Jo žmona Pulcherija nujautė nelaimę ir su didžiausiom pastangom išvyko iš miesto. Jiems išvykus, už poros valandų prasidėjo miesto didysis bombardavimas.

VOKIETIJOJE

Būdamas veiklos, darbo ir organizacijos žmogus, nenurimo ir Vokietijoje pokario metais. Buvo vienas iš vadovų ir organizatorių, kuriant Wiesbadeno lietuvių stovyklą. Buvo vienas iš steigėjų Lietuvos Laisvės Kovų Sąjungos, palaikė ryšius su Vliku ir buvo patarėjas specialioms reikalams. Vokietijoje pirma gyveno Wiesbadene, paskui Kasselyje, Schw. Gmuendėje. Iš ten 1949 metų vasario mėnesį išemigravo į Ameriką.

VEIKLA CHICAGOJE

Atvykęs į JAV, įsikūrė Chicagoje. Ir čia jis rado laiko savo visuomeninei veiklai. Greitai susiorientavo šio krašto ritme, ėmėsi visokių darbų. Ilgai dirbo nekilnojamojo turto pardavimo įstaigoje, labai sėkmingai pardavinėdamas namus. Iš to darbo jis ir į pensiją išėjo.

Pirmąjį dėmesį jis skyrė buvusiems Lietuvos kariuomenės kariams. Buvo vienas iš Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės organizatorių, nuolatinis centro valdybos narys. Jo pastangomis išleista didelė knyga — Lietuvių Veteranų Sąjungos “Ramovės” pirmas dešimtmetis — 1950-1960. Knyga didelio formato, 354 psl. gausiai iliustruota. Jis surinko medžiagą ir pats suredagavo.

Rūpėjo jam ir “Karys”. Chicagoje telkė lėšas “Kariui”, pats buvo nuolatinis bendradarbis.

LIETUVIŲ FONDE

Daugiausia dėmesio, meilės ir triūso jis skyrė Lietuvių Fondui. Į jį įsijungė 1963 metais ir dirbo iki savo mirties. Buvo to Fondo sekretorius, vykdomasis vicepirmininkas. Jo namuose įsikūrė Fondo raštinė, ten jis dirbdavo po 10-12 valandų per dieną. Jis palaikė ryšius su skyriais, priėmė mokėjimus, apskaičiavo pelną, išmokėjo atlyginimus, šaukė Fondo metinius suvažiavimus, ruošė vakarienes, koncertus, šaukė Ta-

rybos posėdžius, pelno skirstymo komisijos posėdžius.

Jis sumanė ir išleido du medalius — vieną — Trijų prezidentų, kitą — Karaliaus Mindaugo. Pats juos sėkmingai platino ir Fondui telkė lėšas. Sudarė mirusių Fondo narių albumą, suprojektavo Lietuvių Fondo vardyną, ėmė jį rinkti, redaguoti, bet to darbo nebaigė.

Ir pats gausiai aukojo Fondui. Sąrašuose jo vardas pakartotas net 19 kartų. Jis nariais įrašė visą šeimą, net anūkus. Nariais įrašyti tėvai, broliai, seserys. Viso jis yra į Fondą įnešęs 10,742 dol. Jo žmona Pulcherija eina atskirai. Pridėjus gen. M. Rėklaičio įnašus, tos šeimos įnašai sudaro 16,691.26 dol.

Prie jo Fondas 1974 peržengė milijono ribą.

APIE BŪDĄ

Buvę jo artumoje karininkai pastebi, kad jis buvęs griežto būdo vadas, labai pareigingas, to pareigingumo ir iš kitų reikalaujantis. Pastabus. Stebėjo pulko gyvenimą ir matė, ką reikia pataisyti, pagerinti. Skatino karininkus lankyti aukštųjų karininkų kursus.

Buvo energingas, išdidus, ištvermingas, tvarkingas ir optimistas, matęs gyvenimo šviesiąsias puses. Mokėjo organizuoti tamybinį ir privatų gyvenimą. Namuose buvo gana tylus, nekalbėjo

1967 m. gruodžio mėn. Čikagoje, iš k.: dr. G. Balukas, plk. A. Rėklaitis, plk. A. Motuzas ir dr. A. Razma. Nuotr. V. Noreikos

Plk. A. Rėklaitis kalba veikėjų pobūvyje Čikagoje 1974 m. gruodžio 10 d. Nuotr. V. Noreikos

Paskutiniaiis metais.

tamybiniais reikalais. Buvo labai prisirišęs prie savo šeimos, prie savo vaikų, anūkių.

Buvo vedęs Pulcheriją Danilevičiūtę (1905-1974) iš Mažeikių, gailėtingą seserį, Bronės Saladžiuvienės, plk. Pr. Saladžiaus žmonos puseserę.

APIE KITUS BROLIUS

Su jo mirtimi baigėsi garbinga ir garsi Daugirdėlių Rėklaičių giminė.

Vyriausias Vladas buvo gimęs 1888.I.28, taip pat pulkininkas. 1929 išėjęs į atsargą, nuo 1931 iki 1940 buvo Ukmergės burmistras, pasižymėjo savo administraciniais gabumais. Čikagoje mirė 1952.IV.2, išgyvenęs tik 64 metus.

Antras brolis Mikas, gimęs 1896.IX.6, Lietuvos kariuomenės savanoris, dalyvavęs kovose dėl Lietuvos laisvės, apdovanotas Vyčio Kryžiumi V laipsniu, generolas, divizijos vadas, bolševikų kalintas. Čikagoje reiškėsi Lietuvių Bendruomenės veikloje. Mirė 1976 kovo 30, išgyvenęs 80 metų.

Trečias brolis — Antanas, kurį čia plačiau prisiminėm, pilnų 80 metų neišgyveno.

Ketvirtas brolis — Kazys, jauniausias, gimęs 1902.III.4, agronomas, dirbęs Žemės Ūkio Akademijoje Dotnuvoje. Jis mirė 1952. Buvo pats jauniausias, anksčiausiai ir mirė, išgyvenęs tik 50 metų.

— o —

Visi jie gyveno ir dirbo Lietuvai. Ir velionis Antanas Rėklaitis visada rūpinosi, sielojosi lietuviškais reikalais, ne tik ant balto žirgo į jomas pulko parade, bet ir ilgoje tremties kelionėje, — pats nepavargdamas, pats prie darbo stodamas, kitus ragindamas niekada nepavargti →

STRATEGINIS ORO TRANSPORTAS

JAV Aviacijos Pulkininkas Leitenantas
DONATAS SKUČAS

P a b a i g a

Mums pranešta, kad čia yra dar dvi įgulos, kurios laukia lėktuvo ir už tai komendantūra nežino kada mes skrisim toliau. Tai blogas ženklas. Mes nuvažiuojam į viešbutį, išsiskirstom į kambarius ir susitvarkę, einam į klubą valgyti. Po to, atgal į viešbutį miegoti, nes kūnas jau labai pavargęs.

VĖL POILSIS

Kitą rytą sužinom, kad komendantūra vis dar neturi mums lėktuvo ir mes gauname dar 12 val. laisvalaikio, atseit, visa diena laisva. Įgula vėl išsiskirsto. Kai kurie išvažiuoja į Adaną, kai kurie važiuoja apžiūrėti apylinkėje senų pilių, pastatytų dar kryžiuočių laikais, o dauguma sėdi bazėje ir nieko nedaro. Taip praeina diena. Vakare komendantūra vis dar neturi mums lėktuvo, tai pavakarieniavę ir pasikalbėję, visi einam gulti. Kitą rytą vėl nėra mums skridimo ir vėl visa įgula daro ką nori.

Tą vakarą mus prikelia 9 val. sekančiam skridimui — vidurnakty. Vėl ta pati trijų valandų procedūra, tik šį sykį dėvėsime civilinius rūbus vietoj skridimo uniformos. Mat, skrendam į Etiopiją ir pagal parėdymus, reikia dėvėti civilinius drabužius, nors mūsų baltieji veidai ten mus vistiek išskirs iš juodųjų.

Pabaigę visus formalumus ir patikrinę lėktuvą, skrendam maršrutu Adana - Elazig - Rezaieh - Shiraz - Dharan - Jeddah - Asmara. Šį sykį skrendam nakties metu, tai nieko nematyti, išskyrus miestų šviesos ir alyvos dujas deginantys bokštai. Taip perskrendame Persu įlanką, Arabijos pusiasalį ir Raudonąją Jūrą. Reikia skristi šitokiu ratu, užtai kad Amerikos - Egipto santykiai nekoki. Skrendant virš Raudonosios Jūros, užpakalyje mūsų pasirodo saulė. Ji parodo rudą šešėlį ant horizonto — tai Afrika. Juo mes artėjam, tuo ji darosi ryškesnė. Dabar matom, kad

ir išverti. Niekada nepalūžti, nepasimesti net sunkiose valandose. Pasiiekti idealą — vėl atstatyti nepriklausomą Lietuvą, kad ten prie Daugirdėlių ažuolų susirinktų giminės ir gentys prisiminti ir pagerbti tų, kurie Lietuvą mylėjo ne tik žodžiais, bet ir darbais. □

nuo jūros smėlynas eina iki kalnų papėdės, o kalnai statūs, kelių tūkstančių pėdų. Mūsų nusileidimo tikslas yra Asmaros aerodromas, kuris yra virš 5,000 pėdų aukštyje. Priartėję prie Asmaros, kalbam tiesiai su bokštu, nes čia nėra jokio radaro. Vėl paruošiam lėktuvą nusileidimui ir, skridami daugiau akies, negu kad radijo bokšto pagalba, nusileidžiam Asmaroj, Etiopijos imperijoje, Afrikoj. Čia teks praleisti beveik 24 valandas, nes nėra kitos įgulos. Nėra nei komendantūros, tai reikia patiems viską susitvarkyti. Žinom, kad turėsime keltis 5 val. ryto, tai tą dieną ir vakarą kiekvienas susitvarko savaip. Mus apgyvendina Amerikos kareivinėse "Kagnew". Čia yra viešbutis ir klubas — ant žemės lakūnams du svarbiausi dalykai! Kas iš įgulos dar nebuvo matęs Asmaros, eina apžiūrėti. Kiti miega, arba šnekučiuojasi klube.

Kitą rytą atsikeliam 5 val. ir jaučiamės gerai pailsėję, nes kūnas jau pradeda priprasti prie naujo laiko. Papyrusčiavę "Kagnew" bazėje, pristatom prie lėktuvo. Asmaros terminale paduodam skridimo planą į Addis Ababa, Etiopijos sostinę. Tyčia skrendam žemai, 18-20,000 pėdų aukštyje, kad pasidairius po aukštus kalnus ir gilius slėnius. Labai įdomi gamta. Prisiartinam prie Addis Ababa. Čia irgi nėra radaro, tai skrendam sekdami žemę. Aerodromas pietinėje miesto pusėje ir nelengvai matomas, bet iš patirties žinom, kur jo ieškoti. Nusileidus, vėl ta pati procedūra. Mus pasitinka Amerikos ambasados atstovas, mes turim ambasadai daug pašto, maisto ir t.t. Ant kontrolės bokšto prilipdytas Etiopijos imperinis liūtas (kažin, ar jis dar ten yra?). Vėl formalumai, lėktuvo sutvarkymas ir, po dviejų valandų ant žemės, mes esam pakeliui į namus. Mūsų kelionės tikslas atsiektas!

Pakilę pasukam Asmaros link ir iš 35,000 pėdų ją vėl matom. Perskrendam vėl Raudonąją Jūrą ir priartėjam prie Jeddah, Saudi Arabijoje. Iš oro atrodo, kad virš Arabijos siaučia smėlio vėjas. Praskrendant Jeddah, dešinėje matyti grupė baltų namų — tai Mecca, virš kurios negalima skristi. Vėl perskrendam Arabijos pusiasalį — tai viena iš nykiausių dykumų pasaulyje. Skrendam virš valandos ir nieko nema-

tyt, išskyrus dykumas. Priskrendam Persų įlanką. Didelis kontrastas tarp gelsvo smėlyno ir nubluskusiai mėlynos jūros. Prisiartinam prie Irano. Matyti kalnai, na ir dykumos, bet ne tokios niūrios kaip Arabijoje. Perskridę Irano tyrumas prisiartinam prie Teherano. Nusileidimas yra komplikotas, nes ten yra daug kitų lėktuvų, nėra radaro ir radijo bokštų išdėstymas pritaikytas propeleliniams lėktuvams. Mes skrendam sprausminiu greičiu, tai viskas vyksta daug greičiau. Nusileidę, nuriedam į mūsų pastatymo vietą. Vėl iškrovimas ir pakrovimas, o mes pagrindiniam terminale paduodam skridimo planą. Po dviejų valandų mes ir vėl ore — pakeliui į Incerlik, Turkijoje. Čia mes vėl ilsėsime, o tuo tarpu, lėktuvas skris toliau. Jau vakaras ir mes turim laiko tik pavalgyti ir eiti gulti.

PAKELIUI Į NAMUS

Kitą dieną, po pietų, mus vėl šaukia skridimui. Vėl ta pati procedūra iki mes pakylam. Dabar skrendam į Frankfurtą, Vokietijoje, kas reiškia, kad namai jau nebetoli ir visų nuotaika pakilus. Po keturių valandų leidžiamės Frankfurte — su tipiškai griežta vokiška radaro pagalba. Tai reikalinga, nes apie Frankfurtą yra labai daug judėjimo. Be to, mažiau kaip 5 min. atstume, į šiaurės rytus, yra oro gynybos zona, o už jos — jau Rytų Vokietija. Lakūnas, kuris į šią zoną įskrenda, būna didelė bėda.

Nusileidus Frankfurte, pasitikrinam komendantūroj. Pasirodo, kad mes čia nakvosim, o lėktuvas skris toliau. Tai vėl važiuojam į bazės viešbutį, vėl einam į klubą vakarieniauti ir vėl įgula išsiskirsto savais keliais.

Atsikėlę kitą rytą sužinom, kad nėra lėktuvo, bet gali būti vėlai vakare, tai įgula išsiskirsto dienai. Vidurnaktį mus prikelia viešbučio budėtojas ir praneša, kad pakilsime 3-čią val. ryto. Vėl pereinam tą pačią procedūrą, jau penktą kartą šioje kelionėje. Kadangi skrisim prieš vėją, tai kelionė truks beveik 10 valandų, iki Charlestono.

Lėktuvas pustuštis, bet turi 60 tonų benzino, tad pakylant iš Frankfurto, jis ilgai rieda žeme ir pakilęs tik pamažu pasiekia 35,000 pėdų aukštį. Skrendame vienu iš penkių Šiaurės Atlanto oro kelių. Tai nustatytas 90 mylių platumo oro kelias, kuriame reikia išlaikyti mažiausiai 20 min. laiko skirtumą tarp lėktuvų, skrendančių tame pačiame aukštyje. Skrendame virš Amsterdamo, Glasgovo ir per Atlantą link Labradoro. Palikus Glasgovą, kabinoj viskas apimsta, nes yra naktis. Artinantis prie Labradoro, atsi-

sveikinam su okeano kontrole ir pradėdam kalbėtis su Goose Bay radaru. Nuo Goose Bay per Mōntrealį, patenkam į Amerikos oro kelių sistemą. Dar esant virš North Carolinos, radaras duoda leidimą leistis į Charlestoną, S.C. Geras jausmas grįžti namo. Priskridę prie Charlestono, paskutinį sykį paruošiam lėktuvą nusileidimui. Su radaro pagalba, artinamės prie mums gerai pažįstamo nusileidimo tako. Kadangi lėktuvas išdeginio daug kuro per paskutines 10 val., tai jis yra lengvas ir jo prisiartinimo greitis yra palyginamai žemas — tik 110 mylių į valandą. Paskutinis prisiartinimas atrodo trunka labai ilgai. Bet jau esam virš aerodromo tvoros, dar sekundė, kita, ir ratai rieda žeme. Mes esam namuose! Lėktuvą pastatom į jo vietą. Mechanikams užrašom viską, ką reiks taisyti, išsodinam keleivius, iškraunam platformas ir praeinam maito formalumus. Sugrįžę į skvadroną atiduodam pasus, daug visokių blankų ir patikrinam kada vėl skrisim. Taip pat apskaičiuojam, kiek turėsime laisvo laiko. Už kiekvieną trijų valandų nebuvimą namuose, gaunam vieną valandą laisvalaikio — minimum 12 val., maximum 72 val. Kadangi mes buvom išskridę 224 valandas (9 su virš dienų), tai gausim maximum, tai yra 72 valandas, arba 3 dienas laisvo laiko, kuris prasideda dabar, tuoj po nusileidimo. Mes pakilom iš Frankfurto 3 val. ryto ir skridom 10 val. Charlestone yra 6 valandos vėliau negu Frankfurte, todėl Charlestone yra tik 7 val. ryto. Visą naktį skridus norisi miego, bet jeigu dieną miegosim, tai tada naktį neužmigsim. Paprastai, reikia kelių dienų, kol kūnas vėl pripranta prie Charlestono laiko, o tada jau vėl reikia ruoštis naujam skridimui.

PASTABOS

Aprašytas skridimas buvo tipiškas, kai viskas, palyginus, sklandžiai eidavo. Bet be problemų retai apsieinama. Didžiausi nesklaidumai susidarydavo, kai lėktuvai pradėdavo gesti. Tada tekdavo ilgiau kur nors pasėdėti — tol kol iš Amerikos atsiųsdavo reikalingas dalis ir lėktuvą sutaisydavo. Kita problema būdavo, kai įgula sėdi Europoj, o visi skridimai būdavo iš karto nukreipti į Vietnamą dėl kokio puolimo. Rečiau atsitikdavo atveju, kad susirgtų koks nors įgulos narys, ar kad krovinyne būtų buvęs neparuoštas.

Šitokios kelionės didelis plusas buvo proga paturistauti. Žinoma, per vieną kelionę nedaug ką pamatysi, nes laisvo laiko likdavo nedaug, bet per kelis metus būdavo galima gan nuodugnai apžiūrėti viską tarp Madrido ir Addis Ababa.

C-141 (Starlifter) buvo specialiai suprojektuo-

tas strateginiam oro transportui. Jo tuščias svoris yra apie 65 tonos, o pilnas (t.y. maximum) svoris — 162 tonos. Maximum kuro svoris yra 76 tonos ir visas kuras pakraunamas sparnuose. Naudingo krovinio svoris su maximum kuru yra tik 21 tona ($162 - 65 - 76 = 21$). Kaip minėjau, retai kada vežėm krūvį virš 15 tonų (30,000 svarų) svorio. Taip pat retai kada turėdavom pilnus kuro bakus. Motorai sudegindavo tarp 3 ir 4 tonų kuro per valandą, iš pradžių (kol lėktuvas sunkus) daugiau, o į galą mažiau. Pavyzdžiui, mūsų kelionėje iš Frankfurto į Charlestoną, per 10 valandų sudeginom apie 70,000 svarų. Pakilimui reikėjo dar 15-20,000, o rezervui (kad turėtumėm užtekinai benzino nuskristi į atsarginį aerodromą) reikėjo dar apie 20,000 svarų. Dar pridėjom 10,000 svarų "dėl visa ko" ir iš Frankfurto pakilom su 120,000 svarų (60 tonų) kuro. Mūsų pavyzdyje, skrisdami iš Frankfurto teoretiškai galėjom paimti apie 37 tonų krovinį ($162 - 65 - 60 = 37$), bet praktiškai tokio krovinio negalėtumėm vežti, nes maximum leidžiamas krovinyss yra 35 tonos.

Kaip minėjau, C-141 lėktuvas sudegina 3-4 tonas arba 6-8,000 svarų benzino per valandą. Galionais tai būtų 900-1,200 gal. (6.7 svarai = 1 gal.). Imant vidurkį, tai yra apie 1,000 gal. į valandą, per tą laiką lėktuvas nuskrenda 460 oro mylių (kai nėra vėjo). Tuo tarpu automobilis nuvažiuoja 400 mylių tik su 20 gal. gazolino. Tame ir yra vienas iš didžiausių minusų strateginiam oro transporte. Jisai pareikalauja labai daug kuro, kuris šiomis dienomis darosi vis brangesnis. Pavyzdžiui, per Arabų-Izraelio karą 1973 metais, Amerikos strateginis oro transportas tiekė pagalbą Izraeliui. Ten buvo nuvežta daug tonų įvairių reikmenų. Už kiekvieną svarą krovinio, nuskraidinto į Izraelį, buvo iš Izraelio išvežta pusantro svoro kuro. Todėl, per tą karą buvo daugiau svorio iš Izraelio išvežta, negu nuvežta. Planuotojai turi labai žiūrėti, kad keliolika transporto lėktuvų, nuskridę į mažą bazę, pavyzdžiui į naikintuvų bazę, neišvežtų tos bazės visą kurą, tuo padarydami tos bazės naikintuvus neveiksmingus. Šita yra labai aktuali problema Vakarų Europoje.

Vienas labai didelis šių lėktuvų pliusas yra, kad nors jie ir dideli, tačiau nereikalauja ypatingai ilgų ar gerų nusileidimo takų. Jiems reikia tik 6,000 pėdų nusileisti, nors visada gerai turėti daugiau! Pakrovimui platformų, jei jų yra daugiau kaip dvi, reikia specialių vežimų. Galima ir be jų apsieiti, bet tada ilgiau trunka.

Kaip minėjau, yra du strateginio oro trans-

porto tipai. C-141 jau aprašiau. Antras tipas yra C-5A (Galaxy), kuris pirmą kartą buvo panaudotas 1969 metų gale. Šio lėktuvo maximum svoris yra apie 380 tonų: tuščias lėktuvas sveria 162 tonas ir gali paimti maximum 218 tonų krovinio bei kuro (visi svoriai apytikriai). Yra vietos 36 prekių platformom ir 76 keliautojam. Retai kada veždavom maximum (100 tonų) krovinį, dažniausia būdavo apie 50-60 tonų. Didžiausias C-5A pliusas yra, kad jis gali patalpinti Amerikos kariuomenės pagrindinį kovos tanką (M60), kuris sveria 50 tonų. 1972 metų pavasarį aš kaip tik tokį tanką nuskraidinau į Cam Rahn Bay, Vietname ir jį taip greit iškrovėm, kad nuo nusileidimo iki pakilimo praėjo tik 28 minutės. Gavau net pagyrimo laišką už tokį trumpą laiką ant žemės praleistą.

C-5A taip pat turi du minusus. Pirmiausia, jo sparnų šaknys nebuvo užtekinai stipriai suprojektuotos ir todėl jau 1972 metais reikėjo imtis priemonių, kaip pav., lėtinti greitį, kad sparnai neskiltų ar nenulūžtų. Šiuo metu šis lėktuvas yra naudojamas kiek galima mažiau. Jo pertaishymas kainuotų virš pusantro bilijono dolerių ir Kongresas diskutuoja ar tai yra verta. Atrodo, kad nutars statyti visai naują lėktuvą.

Kita problema yra ta, kad C-5A sunaudoja labai daug kuro. Vien tik pakilimui reikia apie 15 tonų, o lygiai skrisdamas sunaudoja apie 8-10 tonas į valandą. Taigi, skridimas iš Frankfurto į Charlestoną sunaudotų beveik 100 tonų kuro, t.y. beveik 30,000 galionų, o kuro kaina dabar jau yra virš \$1 už galioną. Paėmus tipiską 50 tonų krovinį kaip pavyzdį, galima matyti, kad kiekvieno svoro perskraidinimas per Atlantą, aviacijai kainuoja po \$2 vien tik kurui. Todėl, C-5A yra daugiausiai naudojamas tik tokiems skridimams, kuriems C-141 yra per mažas. Be to, surinkti 50 tonų krovinį kartais trunka savaitę laiko. Lėktuvą ir įgulą taip ilgai laikyti ne namų bazėje yra nepraktiška. Amerika turi virš 60 C-5A lėktuvų. Karo atveju, kai kuro kaina nesvarbu, jie būtų daug naudojami. Taikos metu tie lėktuvai yra laikomi lyg ir rezerve.

Reikalui esant, strateginis oro transportas suvaidintų didelį vaidmenį Vidurinių Rytų karo teatre. Jis tiekė veiksams Vietname, kurie vyko daug toliau negu Viduriniai Rytai. Todėl nėra abejonės, kad strateginis oro transportas sugebėtų tiekti karo veiksams Viduriniuose Rytuose, bet tuo atveju pareikalautų vienos bazės tarp Amerikos rytinio pakraščio ir Vidurinių Rytų. Ta bazė reikalinga kurui papildyti ir įgulom pakeisti. Bazė galėtų būti Ispanijoje, Graikijoje, o geriausia, tai

JONUŠAS RADVILAS

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia KARIO 3 Nr.)

8. KARTI PERTRAUKA

Lietuvai reikėjo tos pertraukos. Buvo laiko pasiruošti ir priešą atremti, jei vadovybėje būtų buvęs sutarimas. Bet, deja, taip nebuvo: kova tarp karaliaus Jono Kazimiero ir Jonušo Radvilo nesiliovė. Atsidūręs Vilniuje, didysis etmonas kaltino lauko etmoną Gansiauskį-Gosievskį, kad jo nerėmė, o lauko etmonas, teisindamasis, įžeidė visą Radvilų giminę. Kai Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius pasikvietė Jonušą Radvilą į pasitarimą gynybos reikalu, kilo kivirčas. Radvilas kardu puolė vieną dalyvį. Kai vyskupas bandė jį raminti užstodamas Gansiauskį, tai Radvilas nutraukė vyskupui jo auksinę grandinę.

Dar Smalensko kritimo išvakarėse, karalius Jonas Kazimieras 1654 m. rugsėjo 9 d. sušaukė Lietuvos paviety seimelius, siūlydamas surinkti paviety kariuomenę ir kartu eiti į karą visai bajorijai. Kadangi bajorijai buvo įsakyta susirinkti prie lauko etmono Gansiausio, ne prie didžiojo etmono Radvilo, kaip reikalavo įstatymai, kilė dar didesnė audra. Abiejų etmonų kariuomenė pasidarė lyg priešai vieni kitiems, krašte virgė ginčai, sklido, iš Radvilo aplinkos išėję, prieš karalių nukreipti pamfletai. Pagaliau, Lietuvos senatoriai, per kanclerį Albrechtą Radvilą, pareikalavo sušaukti Lietuvos konvokaciją. Tai buvo Jonušo Radvilo laimėjimas. Jisai jau anksčiau buvo reikalavęs, kad konvokaciją sušauktų patys Lietuvos senatoriai.⁶⁸ Jonušas įtaigojo, kad lietu-

viai patys nutartų, kas reikia ir gintųsi nuo priešų.

Karalius, nenorėdamas, kad konvokacijoje laimėtų Radvilas, pats atvyko į Lietuvą 1654 m. rugsėjo 19 d. Norėdamas paruošti dirvą prieš Radvilą, jis paskelbė labai griežtą protesto universalą, kuriame labiausiai kaltino etmoną Radvilą ir kitus Lietuvos senatorius, kurie visi jį ėpleidė, kad nebeturis su kuo nė pasitarti Lietuvos reikalais. Iš tikro, jau tuo metu Lietuvos valstybės vairs iš jo rankų buvo išslydęs, o manifestas prarają tarp jo ir didžiųjų Lietuvos ponų dar labiau padidino. Jonas Kazimieras sukvietė Lietuvos senatorius į Gardiną ir spalio 19 d., atviru laišku Vilniaus vyskupui, apkaltino etmoną, kanclerį ir kitus senatorius. Į karaliaus sušauktą Lietuvos senatorių pasitarimą Gardine teatvyko vos 9 senatoriai.

Lapkričio 21 d. prasidėjo posėdžiai, kurie nedavė jokių vaisių. Paskutinis karaliaus universalas buvo užkirtęs kelią betkokiam susitarimui. Bijodami, kad atmosfera dar labiau nesutirštėtų, Gardine buvę lenkai senatoriai pasiskubino prikalbėti karalių kuo greičiau grįžti į Lenkiją.

Kaip tik senato pasitarimo išvakarėse lapkričio 19 d., etmonas Radvilas sušaukė Lietuvos bajorijos suvažiavimą Vilniuje, kuris per ypatingą savo delegatą iš karaliaus bei prie jo esančių senatorių pareikalavo paskirti Lietuvos seimeliams datą išrinkti atstovams į konvokaciją. Karalius paklausyti Radvilo, žinoma, negalėjo, ir išvyko

Egipte ir Azorų salose. Tas atmestų reikalą papildyti lėktuvus ore, kas yra gana lengva padaryti su mažais lėktuviukais, bet beveik neįmanoma dideliems transportiniams lėktuvams, nes reikia apie trijų C-135 lėktuvų tankerių, kad pripildytų vieną C-5A. Be to, tiem C-135 tankeriam irgi reikalingos bazės.

Kad transportiniai lėktuvai gali nusukti be sustojimo iš Amerikos rytinio pakraščio iki bent Egipto, yra faktas. Man pačiam teko skristi nesustojus iš Charlestono į Adaną, Turkijoje C-5A lėktuvu. Truko 13 valandų ir 50 minučių. Išdegimom beveik 130 tonų kuro ir užtai galėjom nuvežti tik labai mažą krovinį. Taigi, norint vež-

ti didelį krovinį tokią ilgą distanciją, būtina reikia bazių pakelėje. Jeigu Egiptas leistų naudoti vieną iš jų bazių, taip kaip žada, tai strateginis oro transportas į Vidurinius Rytus pasidarytų realybė.

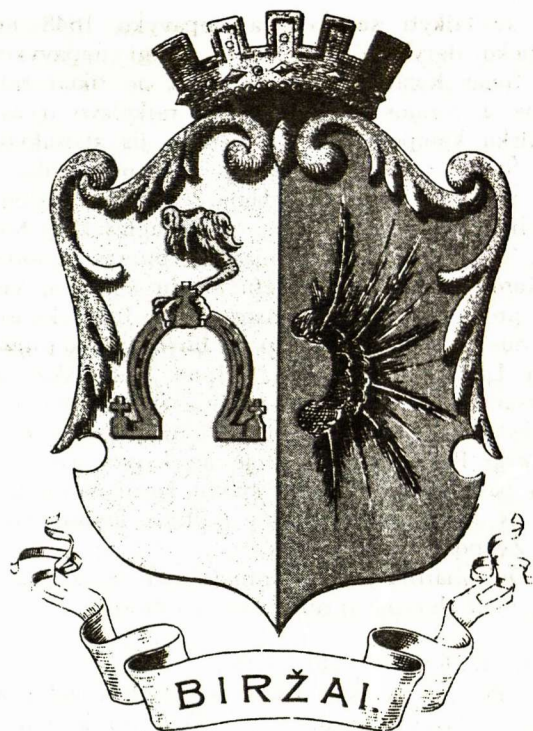
Amerikos strateginis oro transportas duoda Amerikai galimybę panaudoti karines jėgas toli nuo savo krantų. Bet tas pareikalauja didelės kainos (kuriai ir sklandžios politikos su kitom valstybėm (dėl bazių) — kas, deja, nevisada Amerikai pasiseka. Taigi, nors strateginis oro transportas ir duoda daug galimybių, jis turi būti panaudotas tik Amerikos bendros politikos rėmuose. □

iš Lietuvos nieko nepadaręs.⁶⁹

Vilniuje Gansiausio karininkai pasisakė prieš Radvilą, o Jonušas įtūžęs, kaltino dėl visos netvarkos karalių ir lenkų senatorius. Šitokia kova truko 4 mėnesius. Jonas Kazimieras neteko pasitikėjimo, Lietuvos didysis etmonas buvo šmeižiamas ir kaltinamas pasisavinęs kariuomenės išlaikymui skirtas lėšas. Bet sudarytoji šiems skundams išaiškinti komisija nustatė, kad jis dar ir savo pinigų pridėjęs. Sunkiai, beveik neapmokama kariuomenė stovėjo be aprūpinimo.⁷⁰

Pagaliau grėsmė kilo iš susikoncentravusios, neapmokėtos Lietuvos kariuomenės, kuri jau 1654 m. spalio mėn. buvo pradėjusi judėti ir sutiko pasilikti tarnyboje tik gavusi abiejų etmonų ir algų apmokėjimo komisijos narių garantiją, kad iki 1655 m. rugpiūčio 9 d. algos tikrai bus išmokėtos.⁷¹ Kadangi 1654 m. seimo paskirtų mokesčių tam reikalui negalėjo pakakti, tad būtinai reikėjo šaukti seimą, arba atskirą Lietuvos konvokaciją.⁷² Karalius pagaliau paskelbė šauksiąs konvokaciją Vilniuje, nes Lenkijai, kuri kariuomenei mokesčių buvo paskyrusi iki 1656 m. sausio 1 d., seimas buvęs nereikalingas. Lietuvos pavietai atstovus į tą konvokaciją turėjo susirinkti balandžio 19 d., o konvokacija turėjo susirinkti gegužės 10 d. Tuo tarpu kilo panašus reikalavimas ir iš lenkų magnatų, nes atrodė, kad galys kilti karas su Švedija.⁷³ Lenkai negalėjo būti patenkinti Lietuvos konvokacija. Nors lenkų senatoriai žinojo, kad ir anksčiau Lietuva norėjusi tvarkytis atskirai. Be to, Jonušas Radvilas, būdamas protestantas, anksčiau buvo rodęs aiškaus noro karo su švedais išvengti. Lenkijoje nebuvo paslaptis, kad Radvilas ir kai kurie kiti Lietuvos ponai jau buvo užmezgę ryšius su Švedija. Leisti dar susirinkti visos Lietuvos atstovams, kurie neabejotinai būtų paklausę Radvilo balso, lenkams buvo nepriimtina. Tad 1655 m. balandžio 3 d. karalius paskelbė naują universalą, kad išrinktieji atstovai turi atvykti ne į Lietuvos konvokaciją Vilniuje, bet į bendrą seimą Varšuvon.⁷⁴

1655 m. pavasarį Maskva atnaujino karo veiksmus prieš Lietuvą. Lietuvos didikai ir urėdai reikalavo iš Lenkijos pagalbos, bet daugiausia pasitikėjo savo pačių jėgomis. Seimeliuose bajorai buvo raginami visuotinai stoti į karą. Lenkijos kariuomenė negalėjo ateiti lietuviams į pagalbą, nes buvo Ukrainoje ir kovojo prieš Chmielnickio, Šeremetjevo ir Buturlino armijas. Gegužės 19 d. susirinko seimas Varšuvoje, kuriameėjo karšti ginčai. Į šį seimą Jonušas Radvilas ir jo pusbrolis, Lietuvos arklidininkas Boguslo-

vas Radvilas, atvažiavo tik seimui įpusėjus. Mat, po seimo maršalkos kalbos būtų reikėję eiti bučiuoti karaliui ranką.⁷⁵ Radvilai atvažiavo triumfaline eiseną, vesdamiesi belaisvius, jų tarpe keturis maskvėnų vaivadas, ir vėl prie karaliaus sosto numetė priešo vėliavas.⁷⁶ O kai lietuviai ėmė reikalauti iš Jono Kazimiero žinių apie derybas su caru, kurio armijos jau žygiavo į Lietuvą, šis vis reikalą atidėliojo.

Betgi šį kartą seimas praėjo greit ir gana sklandžiai, padaręs eilę svarbių nutarimų. Seimas nutarė uždėti didelius mokesčius gynybai, padidinti Žečpospolitos kariuomenės.⁷⁷ Bet jau buvę per vėlu.

Dar liepos mėn. Radvilas, išrinktas deputatu tartis su kazokais, vedė su jais Varšuvoje derybas. Jis primygtinai reikalavo skubiausiai taikytis su švedais, net savarankiškai, per Kuršo kunigaikštį, slapta siūlė švedų karaliui Lietuvos ir Lenkijos vainiką, kad tik jis duotų pagalbos prieš Maskvą.⁷⁸ Ir lenkai susirūpinę nusiuntė pasiuntinius į Stokholmą derėtis dėl taikos. Delegacijai vadovavo Lenčių vaivada Leščinskis. Iš Lietuvos nuvyko lauko raštininkas Aleksandras Naruševičius.

Karalius Jonas Kazimieras dar vis nenorėjo atsisakyti svajonės tapti Švedijos karaliumi ir neatsisakė savo pretenzijų į Švedijos sotą. Pastan-

gos susitaikyti su Švedija nepavyko 1648 m. Liubeko derybos 1651-53 m. taipgi nepavyko, nes Jonas Kazimieras primygtinai ne tikrai reikalavo Livonijos grąžinimo, bet reikalavo ir asmeniškų kompensacijų pirm negu jis atsisakytų nuo Švedijos sosto.⁷⁹ 1654 m. Kristina abdikavo nuo Švedijos sosto, palikdama jį savo pusbroliui Karoliui Gustavui. Šis buvo vainikuotas kaip Karolis X (1654-1660 m.). Jonas Kazimieras nenorėjo Karolio pripažinti teisėtu švedų valdovu, vis pats pretenduodamas į tą sostą. Tuo būdu karinagai nusiteikusias Karoliui X buvo duota proga pulti Lietuvą ir Lenkiją.⁸⁰ Jono Leščinskio ir Aleksandro Naruševičiaus misijos tikslas buvo susitaikyti su Karoliu ir jį įtraukti į karą prieš Maskvą. Pasiuntiniai, vietoje atsakymo, gavo — karo paskelbimo raštą, o švedų kariuomenė jau lipo iš laivų prie pietinių Baltijos krantų pradėti Žečpospolitos invaziją.

Dėl aliarmuojančių žinių iš karo lauko, Radvilas metė derybas ir nuskubėjo į Vilnių.

9. MASKVĖNŲ ANTPLŪDIS

1655 m. pavasarį karas su Maskva vėl prasidėjo. Maskva, susitarus su Dniepro kazokais, ankstyvą pavasarį pasiuntė iš Ukrainos Zolotarenką su gausinga kariuomene. "Ilgais, dengusiais krūtinę ūsais, didele plokščia nosimi, ir niūriu žvilgsniu"⁸⁰ Zolotarenka neskubėdamas traukė į Lietuvą ir viską pakeliui naikino. Jis išpiovė ištisu miestelių gyventojus.

Pats caras Aleksiejus telkė didelę kariuomenę ties Smalensku. Kita maskvėnų kariauna ėjo prie Naugardo ir Pskovo, nes švedų karalius Karolis X pranešė carui pradėdams karą su Lietuva dėl Livonijos. Caro kariuomenė peržengė Beržūnę ir ėmė veržtis gilyn į Lietuvą. Lietuviai be kovos atsitraukė už Dniepro. Lauko etmonas Gansiauskis vėl nieko neveikė.

Kai Jonušas Radvilas grįžo po seimo iš Varšuvos su pažadėtais mokesčiais ir nutarimu suorganizuoti didesnę kariuomenę, jau nebebuvo laiko. Etmonas Radvilas nematė kitos išeities, kaip paskubinti pradėtas derybas su Švedijos karalium dėl paramos prieš Maskvą. Belaukiant švedų atsakymo ir besitariant su Lietuvos senatoriais ir bajorija Vilniuje, atėjo nauja pribloškianti žinia, kad Švedija paskelbė Žečpospolitai karą.⁸¹ Netrukus švedai užėmė Daugpilį⁸² ir Prūsus.

Liepos mėn. Radvilas rašė: "Žmonės taip nusiminę, kad vieton griebtis ginklo, bėga kas gyvas. Minsko bajorai, nors ten stovi kariuomenė, nė vienas neatėjo į stovyklą, visi išbėgiojo, ir

Vilnius su apylinkėmis yra jų pilnas".⁸³

Liepos mėn. 11 d. ties Minsku Zolotarenka susijungė su pagrindine maskvėnų armija ir dar su kita, atžygiavusia nuo Polocko. Liepos 29 d. Radvilas išsiuntė savo šeimą į užsienį, į Prūsus.

Radvilo kariuomenė stovėjo prie Vilniaus Nemiežiuje. Ta kariuomenė buvo tokia maža, kad Jonušas Radvilas su caro kariaunomis negalėjo nė mėginti kautis, tik bandė jų žygį trukdyti. Rugpiūčio 7 d. Zolotarenka puolė lietuvių kariuomenę ties Nemiežiumi. Kautynės truko nuo 6 val. ryto per visą dieną. Jonušas matė, kad lietuvių kariuomenė nepajėgianti atlaikyti maskolių spaudimą. Norint išgelbėti Lietuvos karinių pajėgų likučius, reikėjo greitai pasitraukti. Trauktis į Lenkiją pas nekenčiamą karalių, kuris ne daug vilties teikė, Radvilas negalėjo. Ginti Vilnių su saujele karių, ir dar neapmokytų, nebuvo ko nė bandyti. Samdyta kariuomenė jau buvo paskelbusi, kad algos lauks iki rugpiūčio 9 d. Jei iki to laiko negaus, skelbs konfederaciją.⁸⁴ Jonušas nusprendė trauktis arčiau švedų kariuomenės. Tariant paties Radvilo žodžiais, nutarė iš dviejų blogybių pasirinkti mažesnę.⁸⁵

Per pastatytą ties Antakalniu pontoninį tiltą Jonušo Radvilo 5000 vyrų kariuomenė persikėlė per Nerį ir nužygiavo Kėdainių link, o pakeliui kiti daliniai, Gansiausio vadovaujami, buvo pasiųsti į Žemaitiją. Mieste buvusi etmono įgula, vadovaujama Žeromskio, pasitraukė be kovos per Žaliąjį tiltą. Didžiojo etmono įsakymu Žeromskis sudegino miesto karinius sandėlius ir Žaliąjį tiltą.⁸⁶ Gansiausio divizija nebespėjo pasekti savo vadą, kuris spruko kartu su Radvilu, todėl pasitraukė per Panerius ir atsidūrė Užnemunėje toli nuo savo vado.⁸⁷

Lenkų istorikai ir naujaisiais laikais tebedaro priekaištų Jonušui Radvilui. Jam metama Vilniaus praradimo kaltė, ir dar daugiau, girdi, pasitraukdamas jis Vilnių apiplėšė, išreikalavęs kontribucijų, išsivežęs bažnyčių brangenybes.⁸⁸ Iš šaltinių tik žinome, kad Radvilas į Kėdainius nusi-vežė kariuomenės algų kasą, kuri buvo beveik tuščia. Žinome ir tai, kad pinigų neturėjo net saujai savų kareivių apmokėti. Jei būtų apiplėšęs sostinę ir jos bažnyčias, bent brangiųjų metalų būtų turėjęs, kariuomenei apmokėti būtų užtekę. Be to, nežiūrint bendro pobūdžio kaltinimų, niekas niekad iš Jonušo Radvilo dėl apiplėšimo nereikalavo, kad jis, ar jo įpėdiniai ar valstybė apmokėtų tariamus nuostolius. Negalima sakyti, kad Radvilas apiplėšė bažnyčias ir dėl to, kad jam tada buvo labai svarbu patraukti prie savo plano, susidėti su švedais, Lietuvos

didikus katalikus, ypač Vilniaus vyskupą Tiškevičių. Tiesa, kad dar vasaros pradžioje jis iš Vilniaus pareikalavo sumokėti seimo paskirtus mokesčius kariuomenės ir miesto sustiprinimo reikams. 1655 m. liepos ir rugpiūčio mėnesiais Vilnius davė didžiajam etmonui pinigais, amunicija ir daiktais 100,000 auksinų. Pinigus surinko jo vaivadijos tarnai Rzepkovskis ir Stumbergas. Bet surinktieji daiktai pateko priešui, arba žuvo gaisre. Taip pat žuvo tada ir jų gauti kvitai.⁸⁹

Be to, Vilniaus vyskupijos kapitulos išdininkas Jurgis Bialozaras visą laiką buvo Radvilų stovykloje, su juo artimai bendradarbiavo, savo vyskupo vardu vėliau pasirašė Kėdainių aktus, o karaliaus Karolio X buvo paskirtas Vilniaus vyskupijos administratorium.

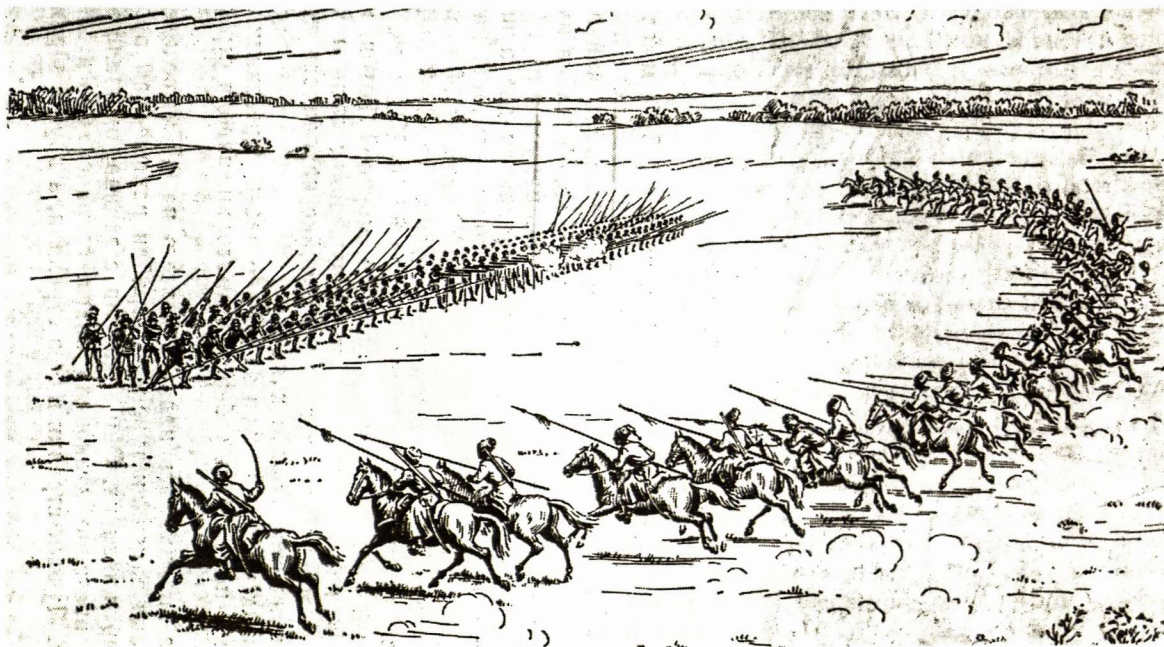
Nuo Vytauto laikų Vilnius nebuvo išgyvenęs jokių karinio pobūdžio sukrėtimų. Miestas tad klestėjo ir buvo turtingas. Jo mūrai ir vartai nebuvo kautynių ar apgulimų išbandyti. Maskvėnų puolimo akivaizdoje iš Vilniaus žmonės bėgo į vakarus, o į Vilnių subėgo pabėgėlių iš Gudijos. Naktį iš rugpiūčio 7 d. į 8 d., iš Vilniaus bėgo, kas tik galėjo — į miškus, į Prūsus, į Žemaitiją. Vilniaus vyskupas su šv. Kazimiero relikvijomis išvyko į Karaliaučių. Paskui jį bėgo unitai su savo stebuklingu paveikslu. Kancleris Albrechtas Radvilas, išsivežęs valstybės archyvą, pasiekė Dancigą. Vilniaus magistratas išvežė brangiausią savo archyvo dalį su valdovų

privilegijomis.⁹⁰

Miestelėnai ruošėsi gintis prie miesto vartų, namuose, vienuolynuose, totorių mečetėje, visų tikiųjų bažnyčiose. Ginklų ir šaudmenų buvo pakankamai, bet pačiame Vilniuje nebeliko vadų. Rugpiūčio 8 d. rytą maskvėnai priėjo prie pat sostinės. Prikirtę medžių tarpukalniuose, kad niekas nebegalėtų išbėgti, maskvėnai ėmė trimituoti ir puolė miesto vartus. Vilniečiai negalėjo atsilaikyti. Zolotarenkos kazokai išlaužė vartus, paėmė įtvirtintus namus ir bažnyčias. Jie žudė visus, kas tik jiems pakliuvo: vyrus, moteris, vaikus, net šunis ir kates. Sakoma, kad tada žuvo apie 25,000 žmonių.⁹¹

Rugpiūčio 10 d., patrankoms šaudant, caras Aleksiejus Michailovičius triumfiškai įvažiavo į Vilnių. Jis važiavo 12 žirgų pakinkyta karieta per patiestą raudoną gelumbę, o prie pilies per raudoną aksomą, rastą Vilniaus pirklių sandėliuose. Maskoliai surado dideles vyno ir maisto atsargas ir visokių gėrybių. Zolotarenka apsigyveno Radvilų rūmuose, Liejyklos gatvėje.⁹² Caras apsisitojo didžiojo kunigaikščio pilyje. Maskvėnai plėšė Vilnių, išversdami viską. Ištuštėjo prekių sandėliai, rezidencijos, bažnyčios ir vienuolynai. Maskvėnai nuėmė varpus, nudraskė vario stogus. Plėšimas ėjo tris dienas. Paskui carą atvyko Mogilevo pirkliai, kurie supirkinėjo vogtus daiktus. Po apiplėšimų per ištisas 17 dienų siautė gaisrai.⁹³ Sudegė puikūs rūmai ir privatūs namai.

Kazokų puolimas

visur liko tik griuvėsiai.

Caras Aleksiejus, pasiskelbęs didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, sugrįžo į Maskvą, palikęs Vilniuje stiprią įgulą. Po to, maskoliai užėmė Kauną ir Gardiną, visur statydami savo įgulas. Maskolių grobis buvo toks didelis, kad net patys Maskvos gyventojai stebėjosi. Maskvos turguje buvo galima už menką pinigą pirkti sidabrinčius, auksinius indus, kilimus, kariatas, brangius baldus, kokių maskvėnai nė matyte nebuvo matę. Pats caras pasiėmė septynias paaukuotas Radvilų rūmų kupolas, raudono marmuro kolonas, net išplėštas grindis, daugybę brangių daiktų, kurių Vilnius buvo pilnas.⁹⁴ Visa pietryčių Lietuva buvo nušluota. Nebeliko ir Nesvyžiaus bei daugelio kitų didikų rūmų meno rinkinių ir bibliotekų.

Sumušus didįjį etmoną, Chovanskio vadovaujama maskvėnų kariuomenė užplūdo beveik visą kraštą. Tik dalis Vilniaus, Lietuvių Brastos ir Trakų vaivadijų bei Žemaičių seniūnija dar buvo laisva. Lietuvos kariuomenės likučiai pasitraukė į Biržus ir į Kėdainius, kad tenai apsitvarkytų. Smalensko, Vitebsko, Polocko, Mscislaulio ir Minsko šlėkta, arba traukė paskui didžiojo etmono kariuomenę, arba slapstėsi dar neužimtosiose vaivadijose. Daugelis liaudies slapstėsi giriose ir balose. Kilo tikra suirutė.

Tuo tarpu tūkstančiai pabėgėlių, tiek bajorų, tiek valstiečių ieškojo prieglobsčio Žemaitijoje. Žemaičių miestai, miesteliai ir kaimai buvo pilni karo išblaškytų bėglių. Šios gyvenamos vietos nepajėgė visų pabėgėlių nei patalpinti, nei ap rūpinti. Daugelis mirė nuo bado. Dažnėjo apiplėšimai, kautynės ir susidūrimai tarp vietinių ir pabėgėlių.

Radvilas grįžo į Kėdainius. Su juo grįžo šiek tiek tvarkos, nors kalvinai padaršinti savo vado buvimu, iškėlė savo galvas miesteliuose ir apiplėšė katalikų bažnyčias. Nesantaika tarp Jonušo Radvilo ir lauko etmono Gansiauskiečio tęsėsi iki tokio laipsnio, kad kilo kova tarp jų šalininkų bandų. Sapiehos palaikė Gansiauskiečio pusę, nes jau nuo seno jie buvo Radvilų varžovai.

10. SANTYKIAI SU ŠVEDAIS

Jonušas Radvilas, matydamas, kad Jonas Kazimieras nieko nedaro valstybei išgelbėti ir jausdamas didelį pavojų savo kraštui, kad 1654 m. pradėjo kelti mintį, kad Lietuva pati turinti pasirūpinti savo saugumu. Jis tarėsi šiuo reikalu su Lietuvos senatoriais. Jo akys nukrypo į Švediją, kuri tuomet buvo stipriausia karinė pajėga vidurio rytų Europoje. Be to, Švedija buvo ir

Maskvos konkurentė pietryčių Pabaltijyje . . .

Cia tenka trupučiuką regresuoti. Karalienei Kristinai atsistatydinus, naujasis Švedijos valdovas Karolis X Gustavas svajėjo sekti savo dėdės, garsiojo Gustavo Adolfo pėdomis. Jis buvo karingai nusiteikęs. Tuo labiau, kad pasibaigus 30 metų karui (1648 m.) didžiulė švedų kariuomenė liko be darbo. Ji buvo pripratusi Vokietijoje gyventi iš karo grobio ir plėšikavimo. Ją paleisti būtų buvę pavojinga. Juk, anuomet "karas karą maitino". Jono Kazimiero išprovokuotam Karoliui X nebuvo sunku nuspresti paskelbti Žečpospolitai karą. Karas su Maskva ir kazokais jau buvo nualinęs Žečpospolitą. Tam karui pritarė ištremtas Lenkijos pakancleris Rądziejovskis, kuris kurstė protestantiškas valstybes prieš Joną Kazimierą.

Kai 1655 m. gegužės 19 d. susirinkęs seimas nusiuntė delegaciją į Stokholmą derėtis dėl taikos, Karolis X jai pasakė, kad esą pervėlu ir įteikė karo paskelbimo raštą. Karas su švedais prasidėjo liepos 9 d., kai Loevenhauptas užėmė Daugpilį. Liepos 19 d. Karolis X išvyko pas kariuomenę, jau žygiuojančią per Prūsus į Lenkiją.

Vitembergo vadovaujama pagrindinė švedų kariuomenė užėmė Pamarį liepos 21 d. Jam talkino lenkų vaivada Opalinskis, kuris buvo susipykęs su Jonu Kazimieru. Visuotinai į karą pašaukta lenkų bajorija, išėjusi prieš pasitikti, stovyklavo Poznanės srityje, ties Ujście. Nors lenkų

Karūnos rotmistras ir pėstininkas XVII amž. pradžioje.

kariuomenė buvo gausinga, tačiau su Poznanės vaivada priešakį, 1655 m. liepos 25 d., be kautynių ir be jokių sąlygų ji pasidavė, pripažindama Karolį X savo valdovu.⁹⁵ Po to, lenkų magnatai, „lenktyniaudami vieni su kitais žemai lanktėsi prieš okupantą, kuris gana greit užėmė visą Didžiąją Lenkiją (Wielopolska), Varšuvą ir Krokuvą, o Jonas Kazimieras, gelbėdamas savo turtus, pabėgo į Krokuvą, o iš ten į savo dvarą Silezijoje ir jau buvo benorįs sostą perleisti Vokietijos imperatoriui“.⁹⁶ Buvo net kalbama suaukti visos Žečpospolitos seimą ir pripažinti Karolį Gustavą Lietuvos ir Lenkijos karaliumi.⁹⁷

Lenkijoje prasidėjo baisi netvarka. Susumuojant, lietuviai buvo palikti vieni vieni. Jonušas Radvilas, Lietuvos pirmasis senatorius, atsidūrė blogoje padėtyje. Rytuose ir pietuose reikėjo kariauti su maskoliais ir kazokais, o dabar šiaurėje reikėjo pasitikti Švedijos kariuomenę.

Liepos 23 d. į Rygą atvyko Švedijos izdininkas grafas Magnus Gabriel de la Gardie, paskirtas karaliaus vietininku Livonijoje su aiškiu uždaviniu, geruoju ar bloguoju, paimti savo valdžion Lietuvą, bet neužkabinant Maskvos. Buvo numatyta, kad lietuviams nesutikus priimti švedų protektoriato, de la Gardie turėjo paskelbti valstiečiams laisvę nuo duoklių ir prievolių (Švedija nepripažino baudžios) ir užimti Biržų pilį, kad maskoliai neprieitų prie Baltijos.

Vos atvykus Rygon, de la Gardie kreipėsi į Lietuvos didikus, siūlydamas užmegzti ryšius su Švedija. Į tai liepos 28 d. raštu atsiliepė Jonušas Radvilas, jo pusbrolis Boguslavas ir Vilniaus vyskupas Tiškevičius, „gerų kaimyninių santykių“ pagrindu paprašydami paramos Vilniui ginti.⁹⁸

Jonušas Radvilas šio rašto motyvus išdėstė laiške draugui, Lenčicos vaivada.

“Karūna negali mums padėti, karalius pagalbą atšaukė”, — rašė Radvilas Lenčicos vaivada, — “Nėra jokios vilties, kad bajorai eitų kariauti. Visos vaivadijos dėl kaltės tų, kurie turėtų jas paraginti, išbėgiojo, net tik savo namus, bet ir sostinę apėjo. Taip vieni palikti, su samdytosios kariuomenės saule, kuri tik iki rugpiučio mėn. 9 d. yra įpareigota tarnauti, Maskvai atsispirti negalime. O jeigu dar švedai iš anos Neries pusės apsups, tai vienam ar kitam turime pasiduoti, pasipriešinę gi tapsime grobiu. Jau ne valstybės garbė, ne laisvė ir turtas, bet tik gyvybė gelbėti rūpi. Iš dviejų blogybių turime pasirinkti mažesnę, verkdami atsisveikinti su tėvynės laisve. Pasitarę su Vilniaus vyskupu, esame parašę švedams, prašydami kariuomenės pagalbai prieš Maskvą, kuri yra iš visų blogybių blogiausia”.⁹⁹

Abu Radvilai savo pasiuntiniui Liubeneckui

įteikė ir jau pasirašytus savo pasidavimo (kapituliacijos) raštus ir visos Lietuvos pasidavimo akto projektą. Liubeneckui buvo pavesta visų pirma išgauti paramos prieš Maskvą. Lietuva už tai turėjo likti neutrali Lenkijos-Švedijos kare, o po karo, jei švedai laimėtų, tai Lietuva Karolį X pripažintų didžiuoju kunigaikščiu. Istikimybę Karoliui Radvilai žadėjo prisiekti tik karui pasibaigus.

De la Gardie atsisakė svarstyti Jonušo sąlygas. Bet ir laiko pritrūko. Zolotarenkos armijos antpuolio akivaizdoje Radvilas turėjo evakuoti Vilnių. De la Gardie padiktavo savas pasidavimo sąlygas ir reikalavo jas pasirašyti. Liubeneckis Radvilų vardu tas sąlygas pasirašė rugpiučio 10 d. Jų buvo 11. Tas sąlygas priėmus, de la Gardie žadėjo Švedijos karaliaus globą ir apsaugą. Žinoma, Žemaitijos ir Aukštaičių bajorai, kurie gavo sąlygų nuorašus, suprato, kad žadama ir pagalba prarastoms vaivadijoms bei Vilniui atsiimti.¹⁰⁰

Jonušas Radvilas apie de la Gardie sąlygas sužinojo jau Kėdainiuose esant. Jos jam atrodė nepriimtinos; jis paskubėjo toms sąlygoms priešpastatyti savo ir Lietuvos interesams naudingą pasiūlymą. Tų pastangų vaisius buvo Kėdainių sutartis.

11. KĖDAINIŲ SUTARTIS

Didysis etmonas Radvilas turėjo savo žinioje dar laisvus Žemaičius, Ukmergės, Upytės, Brėslaujos, dalį Kauno pavieto ir Trakų pavietus. Jo kariuomenė, nežiūrint to, kad dar buvo negavusi algų, nesusikonfederavo. Radvilas įsitvirtino Kėdainiuose, kur stovėjo vokiečių algininkai, dragūnų pulkas ir net savas skotų kirvininkų pulkas.¹⁰¹ Besitardamas su pusbroliu, Lietuvos arklininku Boguslovu, Jonušas nusprendė, kad negalima leisti nei Lietuvos bajorijai, nei Lietuvos kariuomenei pasirašyti de la Gardie pasidavimo rašto. Radvilas tęsė derybas su švedais per Kuršių kunigaikštį. Jis taipgi susirašinėjo su Brandenburgo kurfiurstu (Boguslovo Radvilo dėde) ir su maskolių generolu Chovanskiu. Tuo pačiu Radvilas telkė Kėdainiuose karius. Jis sukviatė į savo pilį Kėdainiuose krašte likusius dvasiškius, didikus ir bajorus.

(Bus daugiau)

TREČIAS PASAULINIS KARAS

B. BALČIŪNAS

(Pradžia "Kario" Nr. 1)

Centrinį NATO sektorių puolė VIII armijos dvi tankų divizijos su motorizuotų pėstininkų divizija pirmame skaidinyje, Frankfurto kryptimi, kuris buvo apie 100 km nuo demarkacijos linijos. Čia rusai sutiko III vokiečių ir V amerikiečių korpusų ypatingai stiprų pasipriešinimą. Puolimas buvo sėkmingesnis amerikiečių VII korpo rajone.

Į pietus nuo aštuntos rusų armijos, Nuernbergo kryptimi, dviem divizijom priekiniame skaidinyje ir keturiom antrame, puolė rusų pirmoji armija. Čia plačiame fronte buvo išsidėstęs gynybai II vokiečių korpas.

Pirmos puolimo dienos pasekmės buvo daug mažesnės negu rusai pramatė, išskyrus šiauriniame sektoriuje, kur jie panaudojo cheminius ginklus, tačiau ir čia anglai buvo pasiruošę priešcheminei apsaugai, gi apnuodyti plotai, kurių laiką, trukdė judėjimą patiems rusams; be to, pasikeitus atmosferinėms sąlygoms, tų pačių dujų gavo patys rusai ir nemažas nuošimtis jų pačių buvo išvesta iš rikiuotės, nes jų priešcheminės apsaugos priemonės buvo prastos kokybės (tenka spėti buvus nervų dujas, nes rusai šiuo metu jų gamina dideliais kiekiais ir pritaiko kariniam panaudojimui).

Apie 40 km į pietus nuo Hanoverio, dešinio upės Innersette kranto atšlaitėje, apie 10 km į pietryčius nuo Hildsheimo, IV anglų divizijos, antros "Square" tankų brigados, šešto bataliono trys "Chieftain" tankų kuopos, su 155 mm motorizuotos artilerijos baterija ir 130 mm šarvuota prieštankinė baterija, rugpiūčio 4 d. 08:00 val. grupavosi priešpuoliui Saltzmitter kryptimi. Jau pakilusią aukštai horizonte ryto saulę, tolumoje, Harzo kalnų fone, dengė parako ir degančių tankų bei lėktuvų dūmų debesys ir ten girdėjosi žemę drebinantys griaustiniai. Priekinės tankų kuopos vadas kpt. W. Humphrey, stovėdamas tanko bokštelyje, sekė kuopos tankų grupavimąsi žygiui išėities riboje. Staiga, šiaurėje prabilo 35 mm priešlėktuvinės apsaugos pabūklai, greitai juos pasekė ir bataliono priešlėktuvinės apsaugos baterija, kuri buvo atšlaitės aukštumoje. Iš šiaurės artėjo keturi rusų Su-19 naikintuvai (Suchoy yra naikintuvas ir kartu taktinis bombonešis, gink-

luotas dvivamzdžiu 23 mm "Gash" — 23 automatinio pabūklų; neša 5 tonas raketų naikinti žemės taikinius. Šį kartą nešė dujines bombas). Keliolikos sekundžių bėgyje, du Su-19 sklendė pusračiu žemyn, palikdami liepsnos ir tirštų dūmų uodegas; kiti du sėkmingai perskrido šešto bataliono išsidėsčiusius tankus, išmesdami apie dešimtį bombų, kurios nei vienam tankui nepataikė, todėl nesukėlė jokio sąmyšio. Dalis tankų tebejudėjo link kelio tolesniam žygiui. Staiga, kpt. Humphrey pastebėjo keistus ir neįprastus tankų judesius ir kelis tankų tarpusavyje susidūrimus. Tuo metu bataliono radijo siunčiami signalai nutrūko, tanko viduje viskas nutilo, tik girdėjosi irzlus radijo statinis zvimbimas. Kpt. Humphrey pajuto ausyse didelį spengimą ir spaudimą galvoje. Dujos! Staiga, šovė mintis. Pusiau netekęs sąmonės, griebė deguonio kaukę ir su vargu užsimovęs ją ant veido, traukė iš prijungto indo deguonį. Per rasojančius akinius matė, kaip pirmo būrio vadas susmuko bokštelyje ir daugiau neiškilo. Žvelgė tanko vidun — vairuotojas užsikniaubęs ant vairų nejudėjo, radistas abiem rankom prie veido prisispaudęs laikė dujokaukę ir atrodė, sunkiai alsavo, taikytojas ir užtaisytojas laikė rankose dujokaukęs, bet mėlstantys jų veidai nerodė gyvybės žymių. Kpt. Humphrey, apimtas siaubo, iš bokštelio pažvelgė į aplinką — per sunkiai permatomus dujokaukęs akinius, vienur kitur įžiūrėjo iš tankų bokštelių lipančias kaukėtas figūras. Kelių minučių bėgyje, beveik visas batalionas su pagalbinėmis priemonėmis buvo išvestas iš rikiuotės.

Tai buvo nervų dujos, vadinamos "Tabun", bespalvės ir be kvapo, praktiškai, nepastebimos. "Tabun" buvo pasigaminę vokiečiai II Pas. karo metu. Jų nepanaudojo, gi po karo rastas "Tabun" atsargas sandėliuose ir laboratorijose, rusai, anglai ir amerikiečiai pasidalijo lygiomis dalimis. Rusai, tačiau, išsivežė ne tik dujas, bet ir laboratorijas, susigaudę visą personalą su mokslininkais imtinai. Vėliau laboratorijas atstatė Rusijoje ir ten suvežti vokiečiai pradėjo jiems tas dujas gaminti. Gamybą praplėtė jau naujai pastatytose laboratorijose, pačių rusų aptarnaujamose. Anglai ir amerikiečiai į "Tabun" nervų dujas daug dė-

mesio nekreipė, nors nežymų kiekį pasigamino ir Europos fronte turėjo parengtyje (1968 metais, amerikiečiai bandydami panašias (?) dujas, netyčia užnuodijo 6400 avių bandą, kuri bandymo metu netoliese ganėsi). Rusams dujų panaudojimas šiaurės ruože į gerą neišėjo. Dar tos pačios dienos pavakarėje, "Tabun" pripildytom bombomis buvo apmėtyti rusų rezervų telkiniai, artilerijos pozicijos ir tiekimo punktai, padarant dešimteriopai daugiau nuostolių ir sutrukdant puolimo intensyvumą. Rusų priešcheminės apsaugos priemonės, ypačingai dujokaukės, pasirodė netinkamos ir nuo dujų neapsaugojo. Dėl to rusai atsiskakė toliau chemines medžiagas kautynėse naudoti.

Pirmomis puolimo dienomis rusai šiauriniame sektoriuje taip pat panaudojo napalo bombas, tačiau, didesnių nuostolių nepadarė, nes gynybos daliniai buvo išsidėstę didesniais tarpais, be to, "atsiskaitymui" ir anglai pradėjo jas naudoti dar su didesniu pasėkmingumu, ypačingai, užtikdami rusų puolančius telkinius ir tiekimo centrus. Daugiau nukentėjo motorizuoti pėstininkai, nes neturėjo priedangos, todėl greit užsidegdavo, ne ką geriau buvo ir tankams: pro aušinimo angas ugnis greit įsiskverbė variklio skyriui, kuris staiga suliepsnodavo. Nuo napalo bombų naudojimo rusai taip pat atsiskakė, išskyrus kelis atvejus, vėlesnėmis puolimo dienomis, prieš atskirus pasipriešinimo punktus.

Taktinių branduolinės energijos ginklų rusai nepanaudojo, nes buvo pasisekimu užtikrinti ir tuo tarpu puolimas vyko sėkmingai, nors ir lėčiau, negu buvo numatyta.

Rugpiūčio 4 dienas baigiantis, šiauriniame sektoriuje, rusų divizija pasiekė Kielį ir šešta lenkų desantininkų divizija, su viena tankų ir viena motorizuotų pėstininkų divizijomis, taip pat su specialiais vokiečių daliniais, įsiveržė į Daniją. Viena tankų ir trys motorizuotų pėstininkų rytų vokiečių divizijos, pro Hamburgą prasiveržė iki Bremeno, ir prieš saulėlydį, stipriom oro jėgom remiant, persikėlė per Vezerį, į vakarus nuo Bremeno.

Olandams puolimo spaudimo neišlaikius, I vokiečių ir I anglų korpams susidarė sparninis pavojus, kad išvengus apsupimo, jie pasitraukė Braunšveigo-Goettingeno apylinkėse, kur "Milan" ir "Carl Gustav" prieštankinėm raketom sustabdė rusų tankų ir šarvuotų pėstininkų slenkančią masę. Apyventas vietoves ir žemės nelygumus vokiečiai ir anglai panaudojo kaip taktines priemones gynybai. Daliniai, iki būrio sudėties, su prieštankinėm raketom išsidėstė gyvenviečių rajonuose

Kovotojas cheminių ginklų įtakoje

ir vietovių nelygumose atskirais postais. Dviejų kovotojų aptarnaujama "Milan" prieštankinė raketa pramuša tankų šarvus iš dviejų kilometrų atstumo. Tarp gyvenviečių tarpai dažniausiai siekė apie tris kilometrus, tokiu būdu tarpuose susidaro ištisinės kaunamos ugnies laukas. Nesant gyvenviečių, išnaudojami vietos nelygumai. Rusų tankai gyvenvietes stengdavosi apeiti, nes prieš gyvenvietes juos taip pat pasitikdavo pėstininkų prieštankinės raketos, be to, gynyboje veikė motorizuota artilerija, pėstininkų tiesioginės paramos helikopteriai su prieštankinėm raketom ir taktinė aviacija. Puolančių tankų smaigalys — priekiniai tankai, buvo praleidžiami į raketomis apšaudomą plotą ir kai tikros ugnies zoną pasiekia šeštas - septintas tankas ir priekiniai pėstininkų šarvučiai, tuomet iš eilės kiekvienam tankui pasiunčiamos raketos. Raketų laidymo pozicijos dažnai keičiamos, kad išvengus puolančiųjų artilerijos ugnies. Mat iššauta raketa palieka dūmų juostą, pagal kurią lengva nustatyti raketų laidymo pozicijas. Naujose pozicijose naudojama ta pati taktika. Tokius pasipriešinimo postus, kai kur sudarė iš anksčiau paruošti vietos gyventojai. Panašiu būdu pėstininkų prieštankiniai ginklai buvo naudojami ir Harzo aukštumose, kur buvo apstu ir natūralių kliūčių.

Centriniame sektoriuje, rusų aštunta armija visu svoriu užgulė vokiečių III ir amerikiečių

V korpus. Šiauriniame sektoriaus sparne I belgų korpas ir pietiniame sparne amerikiečių VII korpas atkakliose kautynėse, dienas įpusėjęs, lygiavosi su kaimyniniais daliniais.

Rugpjūčio 4 d. vidurdienyje, NATO vadovybei paaiškėjo, kad pagrindinį puolimo smūgį rusai vykdo centriniame NATO sektoriuje, puldami Hersfield kryptimi šiaurėje per Fuldą link Hanau ir pietuose, Kizing upės slėniu, vedančiu į Maino, ir pro Frankfurtą, į Reino upę. Centriniame sektoriuje NATO jėgos turėjo uždavinį puolimą ne stabdyti (kaip buvo kituose sektoriuose, iki atvykstant rezervams), bet sulaikyti, kas dalinai, jau pirmą kautynių dieną ir pavyko. Apie vidurdienį amerikiečių naikintuvai F-15 šiame ruože jau turėjo persvarą ore ir su rezervine artilerija veiksmingai parėmė antrojo skaidinio gynybą. Čia ypatingai stipriai pasireiškė vokiečių daliniai, išnaudodami vietovę, kuri daugumoje buvo raižyta ir miškuota. Šioje vietoje nuostoliai siekė 5:1 vokiečių naudai. Iki dienos pabaigos, rusams pavyko įsiveržti apie 20 km gynybos gilumon.

Po pusdienio atkaklių kautynių, apie 16:00 val. dešiniame amerikiečių V korpo sparne, po valandos rusų artilerijos, raketų ir taktinės aviacijos bombardavimo, siaurame ruože puolė tankų divizija su šarvuotom pėstininkų kuopom. Juos sekė rezervinis tankų pulkas ir šarvuotų pėstininkų pulkas. Nežiūrint amerikiečių V ir VII korpų artilerijos, raketų ir prieštankinių ginklų telktinės ugnies, dalis amerikiečių dalinių rusų puolimo neatlaikė ir pasitraukė į antrines pozicijas. Puolantys rusai dėl didelių nuostolių jų persekioti neįstengė.

Į šiaurę nuo Fuldos, II vokiečių korpo sektoriuje, kur kalnagubriais išraižyta vietovė sudarė geras sąlygas gynybai, rusų aštuntos armijos dešiniam sparnui, vokiečių gynybos gilumon, įsiveržti nepavyko. Keliose vietose prasiveržusius rusų tankus su šarvuotais pėstininkais, vokiečiai priešpuoliais jų tolesnį puolimą sulaikė ir su dideliais nuostoliais privertė pasitraukti.

Rugpjūčio 4 dienas baigiantis, centriniame NATO sektoriuje puolimas sustojo, tačiau, dar prieš vidurnaktį, be jokio artilerijos parengimo puolimas buvo tęsiamas toliau ir buvo sėkmingesnis negu dienos metu. 5-tos dienos rytą, amerikiečiai dviem rezervinėm divizionom (viena iš jų buvo Frankfurto rajone rezerve. Jai truko beveik visą dieną, iki susirinko kautynių formacijon), prie Šveinfurto, pasitiko rusų naktį prasiveržusius tankų kylius. Rusų aštuntos armijos puolimas, rugpjūčio 5 d. rytą, laikinai buvo su-

Priešlėktuvinė raketa "Stinger"

stabdytas į rytus nuo Alsfeld-Bamberg imtinai.

VII amerikiečių korpo sektoriuje, rusų pirmajai armijai pavyko užimti didesnę plotą. Čia rusai puolė panašiai, kaip ir V korpo sektoriuje ir nustūmė plačiame fronte išsidėsčiusį amerikiečių VII korpą į Šveinfurto-Nuernbergo liniją (vakarinį Dunojaus krantą).

Pietinį fronto sektorių atkakliai gynė vokiečių II korpas Regensburgo-Passau ruože, iki iš Stuttgarto rajono atėjo pagalbos II prancūzų okupacinis korpas. Kaip anksčiau minėta, rugpjūčio 3 d. išvakarėse prancūzai prisidėjo prie NATO. II okupacinis prancūzų korpas buvo išmėtytas Vuertembergo srityje. Paskelbus pavojų, daliniams buvo nurodyta atskirai žygiuoti Augsburgio kryptimi, kad neužblokuotų pagrindinių kelių, kuriuos prancūzai panaudojo sunkiems ginklams ir tiekimui. 24 valandų laikotarpyje prancūzams pavyko laiku atsirasti numatytose vietose ir užimti kautynių padėtį. Nuo šio momento, ne vien centrinio sektoriaus, bet ir visų NATO jėgų padėtis pasikeitė. Ypatingai centriniame sektoriuje atsirado gilesnis užnugaris, prancūzų aerodromai, uostai, keliai ir vietovė sudarė geresnes sąlygas tiekimui, rezervų telkimui ir jų kilnojimui, aviacijos išdėstymui geresnei fronto taktinei paramai ir telkimui bombonešių, skirtų pulti Varšuvos pakto rezervus, tiekimo punktų ir kelių mazgų bombardavimui. Be to, prancūzų prisidėjimas pakėlė sąjungininkų moralę, kuri pirmą kautynių dieną, susidarius beviltingoms aplinkybėms, buvo gana žema.

Rugpiūčio 4 d. ryte, Austrijos sieną peržengė čekoslovakų ir rusų daliniai, ir nesutikdami rimtesnio pasipriešinimo, sekančios dienos ryte, persikėlę per Dunojų pasiekė Ried, Gmuenden, Viena liniją (šiaurinėse Alpių kalnų pašlaitėse). Austrai ginkluotų pajėgų nespėjo laiku suorganizuoti, nes buvo paskelbę neutralitetą ir rusų puolimo nesitikėjo.

NATO vadovybei, rugpiūčio 5 d. rytmetyje, buvo aišku, kad rusų puolimo pagrindinis smūgis yra nukreiptas į NATO centrinį sektorių, tikslu perskelti sąjungininkų jėgas pusiau ir sparniniais sukimais atkirsti tiekiamą šiauriniam ir pietiniam NATO sparnams; todėl amerikiečių septintos armijos strateginius rezervus, panaudodami anglų sunkius bombonešius, sutelkė centrinio ruožo srityje. Strateginius bombonešius taip pat panaudojo centriniam ruože kautynių skaidinio dalinių, ryšio, vadovavimo ir tiekimo centrų bombardavimui. Be to, paaiškėjo, kad raketų, tankų, artilerijos, lėktuvų ir pėstininkų ginklų technologiškas pranašumas, bei geresnės elektroninės priemonės negu rusų, kautynėse turi didelės įtakos. Taip pat, mažais, bet didelio ugnies galimumo judriais daliniais, sparniniai priešpuoliai, remiant taktinėmis oro jėgomis (taip pat helikopteriams) yra tikrai sėkmingi. Todėl centriniam sektoriuje amerikiečių, vokiečių ir belgų korpusams, jau pirmą dieną, pavyko pristabdyti rusų puolimo kylius, nes sąjungininkai mažais, judriais daliniais įstengė sunaikinti rusų prasiveržiančius smaigalius. Čia, taip pat, išryškėjo didelė svarba pėstininkų prieštankinių raketų panaudojimo judri taktika. To išdavoje rusai buvo priversti pereiti į frontinę puolimo taktiką, kas mažino jų puolimo intensyvumą.

Rusai puolė telktiniais šarvuotais kyliais, remiant masinei artilerijai ir taktinei aviacijai, nekreipiant dėmesio į sparnus ir neatsižvelgiant

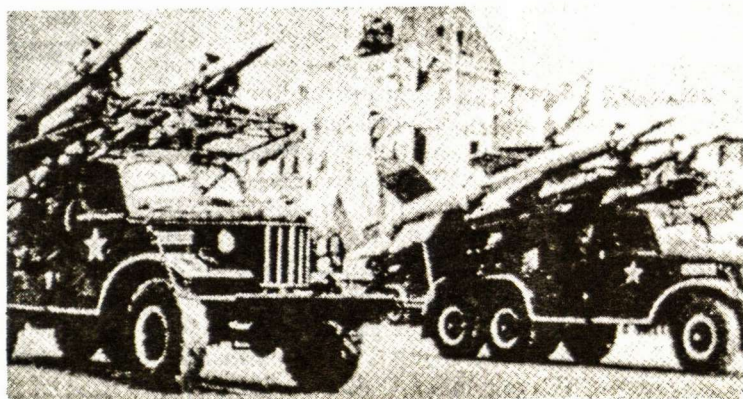
į nuostolius. Branduolys — batalionas, susidedantis iš 700 kovotojų su trylikos tankų kuopa, šešiais artilerijos pabūklais, minosvaidžių baterija, priešlėktuviniais pabūklais, žvalgybos būriu, trisdešimties pėstininkų šarvuotų mašinų, šešiasdešimt kulkosvaidžių (bataliono štabą sudarė keturi karininkai ir ryšių būrys). Priekinio puoliančio skaidinio įkandin seka antrasis skaidinys, susidedantis iš rezervų ir pagalbinių priemonių su šarvuota — motorizuota artilerija ir raketsvaidžiais. Pavykę prasilažimai neatidėliojant išnaudojami antrojo skaidinio dalinių, puolant sparninien gynybos gilumon, dažnai apeinant gynybos pasipriešinimo punktus, tikslu sunaikinti vadovietes, ryšius, tiekimo punktus ir rezervus.

Pirmoji karo diena baigėsi NATO jėgų pralaimėjimu, tačiau vadovybė neprarado nervų.

Rugpiūčio 5 d. rytą Varšuvos pakto jėgos, su nemažesniu intensyvumu veržėsi pirmyn. Šiaurėje užtikrino perėjimus per Vezerio upę ir tankų kyliai slinko į vakarus, Olandijos link. I vokiečių korpas atkakliai kovėsi Teutoburgo pietinėse pamiškėse, į vakarus nuo Hanoverio, tačiau kai I anglų korpas po įtemptų dienos kautynių neišlaikęs puolimo pasitraukė į Vezerio upės vakarinį krantą, vokiečiai dešinę sparną taip pat atraukė už Vezerio upės ir rugpiūčio 6 d. vakare įsitvirtino kairiajame krante. Tą pačią dieną, II anglų rezervinis korpas užėmė gynybos pozicijas, kairiam vokiečių I korpo sparne, Dortmund-Nijmegen bare (Vestfalijoje).

Centriniam sektoriuje belgai ir vokiečiai, su mažais pakeitimais atlaikė rusų spaudimą antrinėse pozicijose. V amerikiečių korpas dešiniame sparne buvo nustumtas į vakarus nuo Šveinfurto, kur sustiprintas viena divizija iš armijos rezervo, tolesnį rusų puolimą sustabdė. VII amerikiečių korpas, pasitraukęs į Nuernbergo-Vuerzburgo liniją, sudarė naują pasipriešinimą.

Sovietų taktinės raketos SAM-3

Pirmoji prancūzų armija, perėmusi savo vadovybės II vokiečių korpusą, su II okupaciniu korpusu, pietiniame sektoriuje, užėmė Regensburgas - Lindhurstas - Salzburgas liniją.

Antrą kautynių dieną, gerokai nualintos rusų jėgos (nepakeistos naujomis) daugelyje vietų nepajėgė prasiveržti didesnėn gilumon. Sėkmingesni puolimai buvo šiauriniame ir pietiniame sparnuose. Rugpiūčio 5 dienos bėgyje, naujos amerikiečių ir anglų divizijos oro desantu buvo iškeltos tiesiog į rezervines fronto zonas, iš kur vykdė priešpuolius ir sudarė naujus atsparos punktus. Ypatingai buvo svarbu, kad nenutrūko šaudmenų ir ginklų papildymas, nes su rezerviniais daliniais buvo siunčiamas ir tiekimas, panaudojant mobilizuotus privačius susisiekimo lėktuvus. Oro transportai buvo stiprioje naikintuvų priedangoje, o nusileidimo vietose, žemės priešlėktuvinėje apsaugoje. Prancūzų ir belgų aerodromai, uostai, keliai ir pagalbinės susisiekimo — transporto priemonės, buvo perleista visiškai NATO vadovybės dispozicijon ir šiaurės rytiniai aerodromai virto tiekimo bazėmis, iš kurių, artimiausiais keliais, reikmenys buvo siunčiama kovojantiems daliniams. Taktiniams tikslams buvo panaudoti sunkūs strateginiai bombonešiai, kurie bombardavo Varšuvos pakto antrojo skaidinio telkinius ir tiekimo punktus ir kelių mazgus. Sėkmingos išdavos buvo ypatingai jaučiamos centriname sektoriuje, kur buvo telkiamos rusų sutirštintos jėgos, pagrindiniam puolimo smūgiui.

Tolimoje šiaurėje — Norvegijoje, dar prieš rugpiūčio 4 dieną, septyni anglų desantiniai batalionai, su pagalbiniais daliniais, buvo iškelti į Narviką (šiaurėje), sustiprinimui norvegų jėgų, nes buvo spėjamas rusų puolimas iš Kolas srities. Tuo pačiu metu, kaip prasidėjo puolimas Vakarų Vokietijos, anksti rytą, rusų motorizuota pėstininkų divizija iš Pačengos rajono, šiaurėje prie Svanvik, peržengė Norvegijos sieną; kita motorizuota pėstininkų divizija, iš Enontekio šiaurės vakariniame Suomijos iškyšulyje, pagal Švedijos sieną, pajudėjo Narviko link. Kalnuotos vietovės ir norvegų pasienio apsaugos dalinių sprogdinimais užtvėrti praėjimai, rusų kariuomenės judesį labai sunkino. Rusų dalinių veržimąsi Norvegijon, sustabdė anglų-norvegų daliniai, įsitvirtinę ant Lainio upės krantų. Rugpiūčio 10 d. šiaurinėje Trondelag provincijos dalyje, prie Namsos (vidurinėje Norvegijos dalyje) iš jūros, rusai amfibijomis iškėlė desantą, kurį norvegai likvidavo (rusai negalėjo išsilaikyti dėl paramos stokos iš jūros, nes ten blokavo anglų laivynas).

Pietuose, iki rugpiūčio 7 dienos, Italija bu-

vo užimta, mažo pajėgumo rusų dalinių. Italijos vyriausybė pabėgo Ispanijon. Amerikiečių ir anglų Italijoje buvusios oro jėgos pasitraukė Prancūzijon (iš ten jos buvo panaudotos centriname NATO sektoriuje).

Rugpiūčio 10 d. Olandija buvo rusų užimta iki Waal ir Maas upių. Vyriausybė, I olandų korpo priedangoje, išsikėlė į Eindhoven. Kai antrai rusų armijai šešių dienų bėgyje pavyko prasiveržti apie 450 kilometrų, tai trečiai, aštuntai ir pirmai, tik nuo 50 iki 120 km. Nežiūrint Varšuvos pakto jėgų pastangų, išskyrus šiaurinį sektorių, NATO fronte prasilaužti nepavyko. Nors ir su dideliais nuostoliais, jau rugpiūčio 5-7 dienomis, sąjungininkai reikiamose vietose sutelkė rezervus. Vietomis panaudojant desantus (lėktuvais ir helikopteriais), remiant taktinei aviacijai, šarvuotų dalinių priešpuoliais su motorizuota ir šarvuota artilerija, naudojant pėstininkų prieštankines ir priešlėktuvinės raketas, gynybos sistemon įsiveržę šarvuoti rusų smaigaliai, buvo su nuostoliais išstumti, arba sunaikinti. Prie viso to prisidėjo NATO bombonešiai, kurie nenuilstamai bombardavo rusų dalinių telkinius ir tiekimą. Rusų aviacijai, jau pirmomis puolimo dienomis prarastos ore iniciatyvos vėliau atgauti nepavyko, todėl, nors vietomis ir pasisekė sėkmingai padėti žemės pajėgoms, bet bendrumoje, kaip rusai tikėjosi, karo veiksmų nenulėmė. Taip pat, šiame laikotarpyje, NATO vadovybei paaiškėjo dvi svarbios išvados: kad taktinių branduolinės energijos ginklų rusai nenaudos ir — ypatingai didelė judrių rezervų reikšmė. Nebuvo tikra, kaip ilgai rusai stengsis prasilaužti centriname sektoriuje, o tai buvo labai svarbu, nes šiauriniame sektoriuje sąjungininkai ruošė priešpuolį Bremeno kryptimi, kuris būtų sutrukdytas, jei rusai prasiveržtų centriname sektoriuje. Nuo priešpuolio pasisekimo Bremeno kryptimi, priklausė ir Europos gynybos likimas.

Bus daugiau

KARIO 60 METŲ SUKAKTIS

bus paminėta rugsėjo 20 d., šeštadienį, Kultūros Židinio patalpose, Brooklyne.

Yra ruošiami pranešimai, meninė dalis ir vaišės.

Rengia ramovėnai, šauliai, birutietės ir kūrėjai-savanoriai.

IŠTRAUKA IŠ L.K.V.S. "RAMOVĖS" GARBĖS TEISMO SPRENDIMO

L.K.V.S. "Ramovės" Garbės Teismas, savo posėdyje, 1980 m. vasario 29 d., svarstė skundą prieš Lietuvos Laisvės Kovų Muziejaus vedėją Viktorą Diminskį, kaltinant jį, jog jis slapta, nežinant Chicagos sk. valdybai — L.L.K. Muziejaus administracijai — įnešė ar leido įnešti į Muziejų kpt. Prano Gudyno paveikslą . . .

Išeinant iš visų nurodytų motyvų ir vadovaudamasis L.K.V.S-gos "Ramovės" Statuto 46, 47 bei 48 str., L.K.V.S-gos Garbės Teismas priėjo išvados, kad L.K.V.S-gos "Ramovės" Chicagos skyriaus skundas prieš Liet. Laisvės Kovų Muziejaus Vedėją Viktorą Diminskį yra nepamatuotas ir *nusprendė*:

1. L.K.V.S-gos "Ramovės" Chicagos skundą iš 1980 metų sausio mėn. 8 dienos atmesti, kaip nepamatuotą;

2. L.K.V.S-gos "Ramovės" Centro Valdybos nutarimą iš 1979 metų spalio mėn. 5 dienos — Kpt. Prano Gudyno portretą palikti L.L.K. Kuziejų — patvirtinti;

3. Šio sprendimo nuorašai siunčiami L.K.V.S-gos "Ramovės" Centro Valdybai, L.L.K. Muziejaus Vedėjui Viktorui Diminskiui ir Chicagos skyriaus Valdybai, įgaliojant painformuoti buv. Chicagos skyriaus valdybos narius ramovėnus Andrių Juškevičių ir Albiną Repšį.

Šį motyvuotą sprendimą paskelbti "Karyje".

Garbės Teismo nariai:

Dr. Eug. Noakas
Pirmininkas

J. Rūtenis

Z. Raulinaitis

L.K.V.S. "Ramovės" atstovų suvažiavimas įvyks gegužės 24-25 d.d. Clevelande, Ohio, Lietuvių Namuose, 877 East 185th Street.

GEGUŽĖS 24 D. 9-10 val. — atstovai registruojasi; 11-18:00 val. — darbo posėdžiai, 20:00 val. — susipažinimo vakaras.

GEGUŽĖS 25 D. 9:45 val. — apeigos prie Paminklo ir pamaldos, 13:00 val. — darbo posėdis.

VAIKAS, SLAPTAI PRADĖJĘS TUPYKLOJ, TRAUKIU DŪMĄ IR KARIUOMENĖJ . . .

Pirmiausia atsimenu "gilzes" — dideles dėzes neprikimštų rusiškų "popierosų". Rusas pašto tarnautojas gyvenęs mūsų namuose pas dievotą tetą, Šiauliuose (jis dingo iš Šiaulių kai teta pagimdė, greit mirusį, vaiką), kimšdavo kvepiančią taboką per tą miniatūrinį, lyg moterų plaukams raityti, prietaisą.

Pas senelį, Norušaičių kaime, ilgai kvėpindavaus, prikišęs prie nosies jo pakelį tabokos. (Tetos rusas vartoję dar geriau kvepiančią žolę "Diušės" — su kirčiu gale). Šiauliuose tada buvo tabokos ir "popierosų" dirbtuvės.

Kas pamokė rūkyti — nebeatsimenu, tačiau atsisedęs mūsų miesto tupykloje, dūmiau iš pakelio, rodos, tik iš trijų "papierosų" — gera priemonė pripratinti prie dūmo — labai prieinama kaina!

Toliau — jau įsigijau didelį pakelį, vardu "Molodec", ("šaurus vyrukas", rusiškai).

Mačiau mieste "tipai" rinkdavo nuorūkas. O vokiečių okupacijos I Pas. karo metu ir ne "tipai" rinko cigarų galus, mat riebūs maistas pypkėms! (Ką tik atėję vokiečiai vaišindavo net cigarais, o į karo pabaigą jau ir pats buvau ragavęs vokiško tipo iš vyšnių lapų, be rusiškų popierinių "mundštukų", cigarėčių). Tėvas, nerūkorius, iš gobšumo traukė vokiečio duotą cigarą, kosėjo ir springo, ale traukė (juk bet kokią Dievo "dovaną" negalima numesti!). Prieš vokiečių atėjimą, kai Šiauliai buvo tapę užfrontės miestu, jau kartą vokiečių užimtu ir buvo išdeges, su tėvu važiuoju į Mintaujį rūkalų dideles dėzes parsivežti. Daugiausia kruopų pavidalo sukapotų šaknų "machorką", bet ir "intelligentiškų", kietose dėžutėse "popierosų" — daugiausia "aficieriams". Važiodavom prie pat "akopų" — apkasų (ir kaip ten jie mus leisdavo!) — net nekartą į vokiečių apšaudymą patekę, šliaužtinai, lyg amuniciją paduodami, taboką parduvinėjome . . .

"Machorkai" buvo ir popieris šiurkštesnės rūšies, "bankrutkėms" susisukti "ponijai", vienu laipsniu

AFGANISTANO LAISVĖS KOVOTOJAI

B. B.

Rusų invazija į Afganistaną, pagal amerikiečių spaudos pasisakymus, buvo didelis Kremliaus laimėjimas, siekiant Persijos ir Omano įlankų, tikslu kontroliuoti arabų alyvos tiekimą Vakarų valstybėms, tuo pačiu metu telkiant šarvuotas raudonąsias jėgas pietiniame Yemene ir Mozambike (Rytinėje Afrikos dalyje). To išdavoje buvo daug posėdžių, kalbų, rezoliucijų, bet konkrečiai panaudoti jėgą prieš jėgą niekas iš vakariečių nedrįso. Yra sakoma, kad amerikiečiai įvedė rusus į pagundą "laisvinti tautas", nes nieko nedarė įvedus rusų kautynių dalinius į Kubą. "Tautų laisvinimo" karai nesutiko pasipriešinimo Afrikoje, rusai laisvai įsitvirtino Indijos vandenyno srityje, pažymėtinas naujai pengiamas laivyno atsparos punktas Seyšelių salose, pusiaukelėje tarp amerikiečių bazės Diego Garcia ir Afrikos rytinio pakraščio. Čia pat, J.A.V. pašonėje, Panamoje, Costa Rikoje, Nikaragvoje, Hondure, Guatemaloje, Belize, Salvadore marksistinis judėjimas, Maskvos instiguotas, pasireiškia pilnoje skalėje, (Kuba ir Nikaragva yra komunistų rankose, prokomunistinė yra ir Panama, taip pat su amerikiečių pagalba). Irano "studentai" užėmė amerikiečių ambasadą, paėmė įkaitais 50 amerikiečių, kitus išsiuntė namo, užėmė amerikiečių karines bazes ir t.t. ir čia amerikiečiai aktyviai nieko nepadarė. Planuotai ekspansijai nesutikus pasi-

priešinimo, dar rusų carų nustatyti imperijos plėtros keliai tęsiami toliau.

Rusams užėmus Afganistaną, J.A.V. vyriausybė pareiškė, kad Persų įlankos sritis, amerikiečiams ir kitoms Vakarų valstybėms, yra gyvybinės reikšmės ir tai sričiai išlaikyti, jei reikės, bus pavartotos ginkluotos jėgos. Amerikiečių dieninėje spaudoje minima, kad rusai išnaudoja kiekvieną turimą priemonę diskredituoti J.A.V. Taip, pav. Irano krizės atveju rusų spauda ir radijas skleidė visokius įmanomus prasimanymus prieš J.A.V., kai amerikiečiai net tiesos viešai nepasako apie koncentracijos stovyklas, psichiatrines ligonines, milijonus išžudytų politinių belaisvių, piliečių visišką beteisiskumą, komunistinės Rusijos ekspansiją, kitų tautų pavergimą ir t.t. (nors apie Hitlerio koncentracijos stovyklas, buvusias prieš 30 su viršum metų, dar ir šiandien plačiai tebekalbama). Yra nuomonių, kad rusams Afganistane bus taip pat, kaip amerikiečiams Vietname. Tačiau ir čia yra didelis skirtumas, nes be tikros vakariečių pagalbos, vieniems azijatams nebus įmanoma veiksmingiau pasireikšti prieš gausias rusų ginkluotas jėgas. Reikia sunkių ir modernių ginklų prieš tokius pačius rusų ginklus ir priemones. Entuziazmo, kuris yra pas Afganistano partizanus, neužtenka. Lenkų entuziastingi kavaleristai kartais nesukapojo vokiečių tankų. Afganistane rusų šarvuoti kautynių malūnsparniai, žemai skraidydami išieško kiekvieną norimą vietą

ir surastus afganus ginklais išblaško, arba sunaikina. Turimi afganų mažo kalibro rankiniai ginklai prieš šarvuotus malūnsparnius yra bejėgiai. Keletas tuzinų pėstininkų priešlėktuvinių raketų (anglų 7,5 mm "Blowpipe" arba amerikiečių "Red-eye") padėtų regimai pagerintų. Tą patį reikėtų padaryti ir kovai prieš šarvuočius — vakariečiai turi labai gerų priešlėktuvinių pėstininkų raketų. Didelis trūkumas šaudmenų rankiniams ginklams ir lengvų kulkosvaidžių, nors, partizanų vadų pareiškimu, kovotojų užtenka. Yra atsitikimų, kad rusų armijon įjungti Azijos musulmonai kareiviai ir karininkai, partizanams padėdavo. Už išdavimus vien tik kovo mėn. buvo sušaudyti

26 rusų karininkai. Musulmonų raudonieji daliniai iš Afganistano išsiunčiami, jų vieton atgabenami pavergtų tautų ne musulmonai mobilizuoti kariai. Taip pat mobilizuojami baludžistaniečiai ir kurdai, kurie yra piktaitei nusiteikę prieš Afganistaną. Reikia manyti, kad rusai atsimesna latvių batalionų gerą talkininkavimą revoliucijai įgyvendinti 1917 metais, ir paskutiniu laiku kubiečių ir rytinių vokiečių tinkamą bendradarbiavimą Afrikoje ir kitur. Afganistano partizanams menka parama iš pakistaniečių, nes jie ir patys reikalingi pagalbos iš kitur.

Spaudoje taip pat užsimenama apie kiniečių realią pagalbą, tačiau pagal prof. M. Leeden, Georgetowno universiteto tarptautinių strateginių studijų specialistą, "ginkluoto kiniečių su rusais susidūrimo atveju, tai

žemesnei negu "gilzių" vartotojai. To šiurkštaus "machorkai" popierio liko neišparduoto dar vokiečiams esant. Ir savo pirmąsias eiles ant to popierio parašiau: kliuvo plunksna už tankių spaliukų nelygiame paviršiuje . . .

Savanoriaujant Lietuvos kariuomenė, iš amerikiečių sandėlių Prancūzijoje, drauge su amunicija, gavome ir gražias skardines, saldžiai kvėpiančios, kietai suspaustos, "bankrutkėms" tabokos — "Prince Albert". Kai kas bandė iš jos arbatos išsivirti, taip skaniai kvėpėjo! . . . (O ta kramtomoji taboka, iš ten pat gauta,

buvo visiems mįslė: "Kas čia per metalas"? . . . Sunku supjaustyti, arba nukirsti — kraštai blizga; bandė vyrukai praryti pakramtę, seilių atsiranda, bet tabokos net su peiliu nebenuojauna, žiaukčioti ima . . . Mat, mūsų nekalti kaimo berneliai nežinojo, kad Vakarų fronto apkausoje taboka buvo kramtoma, nes nereikia ugnies priešui rodyti . . . O ir anglių kasyklose taboka burnoj apsaugoja nuo dujų sprogimo).

Dar vaikais būdami, bandėm tą "bambuko" botago kotą rūkyti: sunkiai reikėjo "užtraukti", kad per mažytes skylutes ateitų dūmas — toks

rūkštus skonio . . . Iš tų laikų atsimenu ir eiliuotus skelbimus rusų žurnaluose:

"Strastį pitaja k tabaku
Mašinist dymyt "Kuku" —
(Aistringas tabokininkas
mašinistas dumia "Kuku").

Gi žinomas rusų posakis apie laimę yra toks: sėdėti tupykloj ir skaitant laikraštį, traukti dūmą . . .

O populiarus rusiškas eilėraštas skambėjo lietuviškai taip:

Sunkioj gyvenimo valandoj,
Kai jau nebėra "popierosų"
Tik vien machorką užsikūręs
Rūkai ir leidžiu sau per nosį . . .

Arėjas Vitkauskas

būtų tik kiniečių kraujo maudynės”, nes neginkluota ir neparuošta žmonių masė dar nereiškia, kad kraštas yra kariniai pajėgus. Ir čia svarstyklės nesibalansuoja amerikiečių naudai net ir tolimesnėje ateityje, nors amerikiečių pramonė ir galėtų kiniečius paversti galingiausia pasaulyje valstybe, bet ar to norės patys amerikiečiai ir japonai su kitomis Azijos tautomis? Telikusi vakariečiams galimybė sustabdyti tuos “tautų išlaisvinimus” yra įsitvirtinimas Saudi Arabijoje, Pakistane, Turkiijoje, Omane, Egipte ir kitose, rusų ekspansijos kelyje esančiose, dar nepriklausomose valstybėse, įskaitant ir Amerikos abu žemynus. Tačiau, po tiek neryžtingumo ir nusileidimų, bus sunku bet kam patikėti amerikiečių apsaugos pažadams, jei jie neįstengia išlaisvinti neatsakingos gaujos rankosna patekusių amerikiečių (nekalbant apie panosėje esančią Kubą).

Šia proga, yra įdomūs asmeniškai patyrimai U.S. savaitraščio korespondento E. Giradet, buvusiojo tarp pietinio Afganistano sukilėlių Baludžistano srityje. Jo nuomone, Afganistane veikiantys partizanai prieš okupantus rusus yra labai silpnai ginkluoti, neapmokyti partizaniniams veiksams, visai palaidi — neorganizuoti ir bene svarbiausia, visai nesiskaitantys su rusų turima ir prieš partizanus naudojama technologija, taip pat su rusų ginkluotų jėgų kiekiu ir kokybe. Partizanai gyvena grupėmis palapinėse, prie kurių, daugelyje vietų, stovi iš rusų atimti autovežimiai. Palapinės nemaskuotos ir nesaugomos nuo oro sekimo, ar užpuolimo. Paklausus, kodėl jie nepasirūpina puolimo iš oro apsauga, buvo atsakyta, kad jų dar iki šiol lėktuvai nepuolė. Tokių nedidelių ginkluotų partizanų grupių yra daug išsimėčiusių kalnuose ir atšlaitėse, tačiau neturinčių jokios netarpinės apsaugos ar sekimo. Viena grupė nepasitiki kita ir tik retkarčiais jų vadams pavyksta susitarti bendriems kautynių veiksams. Grupės daugiausiai veikia visai atskirai. Visi partizanai yra beveik fanatiškai optimistai. Vienas iš grupių vadų, 23 metų amžiaus buvęs Kubulo universiteto teisės studentas,

pareiškė: “. . . viskas yra mūsų rankose ir rusai mūs nepaims”, esą, nors jų ginklai ir menki, neturi iš niekur paramos ir neorganizuoti, bet jie parodys pasauliui, kad jie gali kovoti prieš okupantą iki paskutinio vyro, tol kol sunaikins rusus. Jiems esą reikalinga moderniškų ginklų, ypatingai prieštankinių ir priešlėktuvinių, instruktorių, medicinos priemonių ir drabužių. Tada jie parodys esantys stipresni už rusus. Tačiau, korespondento nuomone, kaip Baludžistane, taip ir kitose Afganistano rusų okupuotose vietose neužtenka vien ginklų ir fanatizmo išmesti iš krašto 80,000 gerai ginkluotų rusų okupacinių jėgų. Tam reikalinga laisvo pasaulio valstybių realios pagalba.

Partizanų ginklai daugumoje yra vietinės gamybos, vienu šoviniu užtaisomi šautuvai, atgyvenę anglų gamybos “Enfield”, pasitaikantys čekoslovakiečiai “Brno” šautuvai ir atimti iš rusų AK-47 automatiniai, ir vienas kitas lengvas kulkosvaidis. Didelis trūkumas šovinių. Už rusiškus šovinius partizanai moka po pusantro dolerio už vieną, o už čekoslovakiečius — po du su puse dolerio už šovinį. Dėl šovinių brangumo partizanai negali pasiruošti taikiam šaudymui, todėl ir taiklumas labai menkas. Korespondentui teko stebėti vienas šaudymo pratybas: 75 metrų atstume buvo pakabinta rašomo popieriaus geltonas lapas. Visa grupė iš eilės šaudė po tris šūvius ir nei vienas į taikinį nepataikė, tik grupės vadui, buvusiam Afganistano reguliarios kariuomenės karininkui, po septynių šūvių pavyko vienas kludymas. Giradet niekur nepastebėjo partizanus turint žemėlapius, telefonus ar radijo aparatus. Ryšis — pėsti pasiuntiniai, kurie dažniausiai nuklysta, arba pakliūva rusams į rankas. Partizanai neturi taktinės dalinių organizacijos ir apmokymo. Visa grupė, ar jos vadas nusprendžia eiti mušti rusų, tuo visas pasiruošimas ir baigiamas. Kovoje be plano. Tokių žygių grupė atlieka po vieną savaitėje, daugiausiai naktį. Kartais pavyksta pasigrobtį ginklų ir autovežimių. Pas partizanus ateina iš kariuomenės pabėgę afganai kariai,

dažnai atsinešdami ir ginklus. Afganų kariuomenėje jau įmaišyta 50% rusų kareivių ir vadų. Partizanų skelbiamos pergalės labai išpūstos — perdėtos. Istoriniai genčių skirtumai labai sunkina partizanų apjungimą, nors vietomis ir dedamos pastangos tai padaryti. Anksčiau ar vėliau, rusai sutelks reikiamas jėgas atitinkamose vietose ir menkai ginkluotus, neparengtus, neorganizuotus partizanus sulikviduos. Partizanams išsilaikyti, be išorinės pagalbos nepadės nei nepraeinami kalnai, nei musulmoniškas fanatizmas, — baigia E. Giradet.

DETANTĖS REZULTATAI

Lenino pranašystė, kad “kapitalistai patys nusivys sau virvę juos pakarti” pildosi. Jau nuo pirmojo Rusijos revoliucijos penkmečio ligi mūsų dienų Vakarų pasaulis, su JAV pryšaky, su ekonomine parama ateina gelbėti bankrutuojančios bolševikinio ūkio sistemos. Maisto trūkumas ir bado grėsmė keliais atvejais galėjo sukelti, net įbaugintas ir teroru valdomas, Rusijos žmonių mases ir sugriauti komunistų sukurtąjį “rojų”. Antrojo Pasaulinio karo metu, kada vokiečių geležinės divizijos jau pasiekė Maskvos priemiesčius ir badu marino apsuptąjį Leningradą, skubi Amerikos pagalba laivais, tankais, gausybe ginklų ir maisto, taip pat išgelbėjo sovietų Rusiją. Bet ir karui pasibaigus ir sovietams okupavus eilę Europos kraštų, ir parodžius tikrąjį savo veidą, apžlibę vakariečiai nesiliauja teikę jiems įvairią pagalbą, nesiliauja viję tą Lenino pranašautą “virvę”.

Vienas liūdniausių ir sveikai galvojančiam sunkiai išaiškinamų faktų, yra JAV pagalba išgudant sovietų karinę galią. Yra Washingtono organizacija, pasivadinti “Strateginės Prekybos Institutu”. Jai vadovauja dr. Miles Costick. Prieš keletą mėnesių jis paruošė raportą apie siuntimą sovietų Rusijai naujausių Vakarų technikos produktų. Prezidento Carterio administracijoje, ištikimai besilaikančioje detantės politikos linijos, tas raportas nerado atgarsio. Didžioji industrija taip pat nematė reikalo raporte iškeltomis mintimis susirūpinti. Mat, parduodant Rusijai kompiuterius, precizines metalų tekinimo mašinas ar instrumentus, ar išstius cheminių gaminių fabrikus, pelnas buvo per daug viliojantis . . . Taigi, minėto instituto išlaikymui teliko parama mažų eilinių žmonių, kurie parodė daugiau nuovokos ir patriotizmo, negu galingieji State Departamento biurokratai ar di-

SKIRTINGOS NUOMONĖS

Jurgis Gediminėnas

(Pradžia "Kario" 4 Nr.)

džiųjų įmonių vadovai. Tik va dabar, imperialistinei sovietų Rusijai okupuojant Afganistaną ir artėjant prie naftos versmių, prezidentas Carteris sustabdė technologijos reikmenų sovietų Rusijai eksportą. Pagaliau susiprasta, nors ir gerokai pavėluotai.

Bet būtų įdomu, kokių davinių dr. Costick savo raporte paskelbė. Jis apskaičiavo, kad per paskutinį dešimtmetį (1970-1979) Vakarai pardavė sovietams įvairių pramonės gaminių ir technologijos, karinės sovietų pramonės modernizavimui ir plėtimui, už 150 milijonų (150,000,000,000) dolerių. Didžioji dalis buvo finansuota ilgalaikių, žemais procentais duotų paskolų forma.

Vienas ryškiausių sovietų karinės technikos atsiekimų yra pavykę bandymai Kamčatkos pusiasalyje su didžiulėmis SS-18 raketom. Jose buvo įmontuota 12 nepriklausomai surandančių taikinius atominių užtaisų (MIRV warheads). Su mirtinu tikslumu, max. 600 pėdų nuo taikinio centro, tos atominės galvutės atlieka savo mirtį ir sunaikinimą nešančią misiją. Šios SS-18 raketos gali būti pakrautos net 20-čia tokių MIRV užtaisų. (Tuo tarpu kai amerikiečių panašaus tipo Minuteman raketos tegali nešti nedaugiau kaip 3 užtaisus). Dr. Costick raporte iškeliamas aiškiai ypatingas faktas, kad šias raketas ir jų preciziškai tikslus instrumentus rusams padėjo sukonstruoti 164 Centalign-B mašinos, kurių pagalba galėjo būti pagaminti nepaprasto tikslumo miniaturiniai šratiniai guoliai (ball bearings) 0,000,000,25 colio tolerancinio tikslumo. Ir tai buvo pagrindinis dalykas MIRV įsijungimui į SS-18. Toms 164 mašinoms eksporto leidimą davė JAV State Departmentas. Šiandieną, kaip rezultatas to Centalign-B biznio, sovietai jau turi 7000 MIRV atominių užtaisų karo atveju paruoštų pasiuntimui į mūsų kontinentą.

Kaip savizūdiškai didžiulė kapitalistinė valstybė gali pasielgti, Costick paminė ir Amerikos didžiųjų sprausminių transporto lėktuvų technologijos perdavimą sovietams. Savo laiku amerikiečių Lockheed Corp. buvo gavusi iš federalinės valdžios izdo 300 milijonų dolerių subsidiją, sukonstruoti ir pagaminti RB-221 turbininius sprausminius motorus, reikalingus didiesiems ilgų distancijų transporto lėktuvams. Gavę tuos motorus ir kitokias techniškas žinias, sovietai pasigamino nemažą kiekį tų didžiųjų transportinių lėktuvų, kuriais jie gali perkelti savo karius ir kitą karinę varžą į tolimus kraštus.

Sunkvežimių fabrikas prie Kamos upės, su 15,000 mašinų ir 100,000 motorų produkcija, buvo pastatytas vien Vakarų

Havanos konferencijoje buvo reikalaujama suteikti Puerto Ricai nepriklausomybę, nors dauguma tos salos gyventojų nenori atsiskirti nuo J.A. Valstybių, kurios buvo pasmerkiamos už karo laivų siuntimą į Indijos vandenyną, nieko nekaltant apie ten esantį sovietų laivyną. J.A. Valstybės buvo kaltinamos dėl visų Pietryčių Azijos problemų, nieko neužsimenant apie Vietnamo invaziją Kambodijoje, ar įsibrovimą į Laosą, neminint Kubos karinių dalinių Angoloje, Etiopijoje ir kitur Afrikoje. Kuba reikalavo sujungti abi Korėjas, bet tik komunistinės Korėjos sąlygomis. Konferencijoje labai gerai vakariečių atžvilgiu laikėsi Jugoslavijos prezidentas Tito, dabar tebeatsigaunęs po kojos amputavimo operacijos, kuris savo kalbomis atidarė daugelio neutralių akis. Melagiu ir propagandistui Castro buvo leista Jungtinėse Tautose pasakyti kalbą, kurioje jis reikalavo Vakarų valstybes įsteigti 300 bili-

technologijos pagalba. JAV parūpino automatinę liejyklą gaminti motorams ir priedo — kompiuterius gamybai kontroliuoti. Kaip žinome, sovietų Rusijoj nieko nėra "civilinio", kas nebūtų panaudota kariniams reikalams. Todėl pasiteisinimas, kad tie Kamos fabrikai pastatyti civiliniams reikalams, šiuo atveju nėra įtikinantis.

Toliau, savo raporte dr. Costick išvardija ilgą eilę gaminių, kurių sovietams trūko. Suminėsimė tik keleta: komplikuoti erdvėlaivių raketų sujungimo įtaisai, astronautų apranga, kompiuterizuota vairavimo sistema ir t.t. Galimas dalykas, kad sovietams pavyks išvystyti ir signalų sistemą, vartojamą laivyne panaudojant geologinės seisminės technologijos JAV padarytus išradimus. Toji sistema įgalina susekti povandeninius laivus instrumentams pagavus garsą ir nurodant kryptį ir atstumą. Komentuodamas Costick'o raportą vienas žurnalistas ironiškai pastebė: "ir jeigu sovietai paskandins JAV Trident atominį povandeninį laivą — jūs žinosite kaip tat galėjo atsitikti".

Kaip matome, godžiai pelno bieškodami, savo krašto gyvybinius reikalus ignoruodami, kapitalistai remia, ginkluoja tas šėtoniškas jėgas, kurios ruošiamos galutinei komunizmo pergalei, nešančiai vergijos pančius ne tik tiems patiems kapitalistams, bet ir visai žmonijai.

Pranas Karalius

jonų dolerių fondą, kuris tamautų pasaulio turtų išskirstymui, nors pati Kuba išsilaiko tik sovietų pagalba milijonais dolerių kasdien, ir tūkstančiais sovietų karių pačioje Kuboje. Castro įtikinėjo, kad nusiginklavimas atneša taiką, o skirtinga ir labai įtikinanti nuomonė yra, kad nusiginklavimas iššaukia karą. Gi nepasiturintieji, atsilikę kraštai, turi sudaryti iniciatyvą gamybai ir pakelti produkciją, o trumpiau išsireikšiant — turi leisti pasireikšti laisvei, kurios trūksta Kuboje.

Skirtingų nuomonių atsirado ir įvykusiame Londone konferencijoje Zimbabwė — Rodezijos reikalui, kurią atstovavo premjeras vyskupas Muzorewa. Raudonuosius teroristus, kažkodėl pravadžiuojamus "patriotiniu frontu", veikiančius iš Zambijos, atstovavo Nkomo, o tokius pačius teroristus, veikiančius iš Mozambique — atstovavo Mugabe. Pats būdamas juodis, vyskupas Muzorewa nesivaržydamas konferencijoje pasakė, kad dabartinė konstitucija buvo sukurta dviem rasėm ir dvišalė demokratija turi nustebinti pasaulį, nes Rodezijos baltieji nėra svečiai avantiuristai, bet baltieji afrikiečiai. Jis klausė, kurioje Afrikos valstybėje net 64% gyventojų ėjo balsuoti net rizikuodami gyvybėmis ir prisipažino, kad jo generolai ir karinių dalinių vadai yra balti, bet stebėjosi, kaip per 2 mėnesius galima pagaminti juodus generolus, pridėdamas, kad ir Nkomo generolai yra balti kaip ir jo, tačiau jo yra laisvi žmonės, o Nkomo raudonieji vadai yra atsiųsti iš Sovietų Sąjungos. Jis nurodė, kad kai kurios jo šalies konstitucijoj paliktos baltiesiems lengvatos, esančios mažas atlyginimas už tų baltųjų sugebėjimus ir jų patirtį. Baltieji Zimbabwėi yra ir bus reikalingi, nes kada kitos Afrikos valstybės samdo specialistus, jų Rodezija — Zimbabwė pati turi, o Afrikos politikai, kurie kritikuoja Zimbabwė vyriausybę, daugelis iš jų net nebuvo išrinkti demokratiniuose rinkimuose, kaip jis. Ar ne keista, kad J.A. Valstybės ir daugelis vakariečių vyriausybių, o net ir Pasaulio Bažnyčių Taryba, nežiūrint aukščiau paminėtų nesuklastotų davinių, kažkodėl nepalaukė ir nenorėjo pripažinti demokratiniuose rinkimuose išrinktą Muzorewos vyriausybę ir visą laiką rėmė ir palaikė komunistinius teroristus — "patriotinį frontą". Matomai, čia irgi būta skirtingų nuomonių!

Praejusiais metais Vietnamo komunistams užpuolus ir užėmus Kambodiją, atsirado vadinamieji laivų pabėgėliai (boat people), kurie tikrai yra pasigailėjimo vertos komunizmo aukos, kurie nenorėjo apleisti savo kraštų net Vietnamo karo metu, kada amerikiečių lėktuvai vertė ant jų napalmą, bet nenorėdami

pasilikti komunizmo vergijoj, rizikavo savo gyvybėmis — galėdami nuskęsti ar mirti badu pakeliui į laisvę... Daugelis valstybių šelpia šių pabėgėlių stovyklas Siame (Thaillande) ir kitose kaimyninėse Kambodijos valstybėse ir net priima tuos nelaimingus žmones nuolatiniam apsigyvenimui. Kanada ligi 1980 metų pabaigos yra prižadėjusi priimti net 50,000 tokių pabėgėlių ir šio skaičiaus didesnė pusė jau yra čia atvykusi. Pabėgėlių reikalu Kanadoje yra labai susirūpinę įvairių tikėjimų bažnyčios ir įvairios organizacijos.

Labai malonu girdėti ir skaityti, kad šios rūšies labdarybėje dalyvauja ir mūsų tautiečiai, daugelis ant savo kailio patyrę komunistų atneštus vargus ir nelaimės, bet visoje Kanadoje, pažvelgus į statistinius davinius, atsiranda ir skirtingų nuomonių. Pasirodo, kad dauguma kanadiečių nenorėtų daugiau įsileisti tų laivų pabėgėlių, nes 23 milijonus gyventojų turinti Kanada per Trudeau viešpatavimo laikotarpį, jau įsileido net per didelį skaičių įvairiausių pabėgėlių, o ypač daug spalvotųjų iš "trečiojo pasaulio", Čilės ir kitų Pietų Amerikos "socialistų" ir net "Vietnamo herojų" iš J.A. Valstybių, su kuriais vėliau turima bėdų, o tos bėdos padidėsia, nes kai kurie naujieji kanadiečiai veisiasi beveik taip pat greitai, kaip triušiai... Visokių panašių pasakėlių galima išgirsti ir pasiskaityti. Mūsų 80,000 mieste spalvotų žmonių yra labai mažai, bet prieš porą metų prasidėjus nelegaliam streikui plieno fabrike, streikininkų "piketų" priekyje, prie fabriko vartų, vietinio dienraščio pirmame puslapyje matėsi juodis su iškeltu kumščiu. Paaikšėjo, kad jis yra buvęs bėglys nuo karo tarybos J.A. Valstybėse laike Vietnamo karo (atsieit, "Vietnamo herojus"), o dabar jau "veiklus" Kanados pilietis.

Neseniai skaičiau, kad Toronte yra apie 100,000 nelegalių imigrantų ir vis matau spaudoje apie rasinius susikirtimus tarp baltųjų ir spalvotųjų, ypač Toronte, Montrealy ir Vankuverį — didžiausiose Kanados miestuose. Pastebėta, kad spalvotieji yra prie tinginio ir apšilę naujame krašte, pradeda rėkauti ar net per daug reikalauti, daug kur atrasdami visai nesančią diskriminaciją ir pan. Mačiau Kanadoje, Toronte, tautiečio G. Urbano redaguojamame, labai įdomiam mėnraštyje "Speak Up" rekomenduojant nusipirkti knygą "The Destruction of English Canada" (autorius Dough Collins, \$4.00), kurioje esą atidengiama neprotinga Trudeau politika užlieti Kanadą 650,000 "trečiojo pasaulio" imigrantais. Skaičiau ir pripuolamai pakliuvusią Toronto rasistų brošiūrėlę,

kurioje atidengiama spalvotųjų žmonių grėsmė ir "mongrelizacija" Kanadai. Sakoma, kad spalvotiems žmonėms pamėmus valdžią į savo rankas, jau nebus laisvų demokratiškų rinkimų, o valdžioje išvirtinę spalvotieji pasakys ir nurodys baltiesiems ką daryti ir net nustatydami su kuo sukurti šeimą ir kiek vaikų turėti...

Nelabai tikiu tokiomis pasakėlėmis, bet ar neskaitytome Britanijos bėdas su per dideliu skaičiumi įsileistų spalvotų imigrantų, kurių įsileidimas jau ten pradamas varžyti. Man patiko atrastas spaudoje pasiūlymas — apriboti spalvotųjų imigrantų įsileidimą Kanadon, o daugiau prisidėti prie nelaimingų bėglių nuo komunizmo stovyklų išlaikymo ir tokias stovyklas steigti arčiau pabėgėlių paliktų kraštų, kad pasikeitus sąlygoms, jie galėtų grįžti namo. Esu girdėjęs dar vieną skirtingą nuomonę, kad tegul dar daugiau "laivų pabėgėlių" įsileidžia J.A. Valstybės, kad ir vietoje kasmet įvažiuojančių keliasdešimt tūkstančių žydų, kurie išleisti iš sovietinės vergijos į Izraelį, vis skverbiasi į JAV, o ne į kibutzus. Laivų pabėgėlius į savo namus pirmoje eilėje turėtų priimti visokie JAV "taikos sąjūdžių" rėmėjai, kurie yra kalti už Vietnamo karo pralaimėjimą ir tuo pačiu sukūrimą visos šios problemos.

Užbaigiant apie įvairių rūšių pabėgėlius, ieškančius prieglaudos Kanadoje, paskutiniu laiku čia yra pastebima nemažas skaičius Irano, tikrų ir netikrų studentų, kurie net pasirodo televizijoje, norėdami kanadiečiams išaiškinti apie savo ir Irano dabartinę padėtį, bet jų propagandinės pasakėlės negali įtikinti Irano įvykius stebinčius kanadiečius. Čia vėl tos skirtingos nuomonės!

Kanadoje, Ontario provincijoje, jau kelinėti metai yra įvestas privalomas sėdynių diržų naudojimas vairuojant — ar tik sėdint važiuojančiuose automobiliuose, nors ir visai trumpai kelionei. Pabauda už diržų nenaudojimą yra 28 dol. Transporto ministerija dažnai spaudoje giriasi, kad prisirišimas diržais žymiai sumažino žuvusiųjų keliuose vairuotojų ir keleivių skaičių, bet visai nutylima apie žuvusius ar net sudegusius automobilių nelaimėse, kurie prisirišę negalėjo išlipti užsidegus mašinai ar kitokiose katastrofose. Žmonės skundžiasi dėl teisių pažeidimo, nes įstatymas įvestas be jokio balsavimo ir daugeliui prieštaraujant. Geriausia priemonė išvengti 28 dol. pabaudos, yra turėti automobilyje gydytojo pažymėjimą, kad esi alergiškas sėdynių diržams, kas yra nesunku gauti.

Sovietams okupavus Afganistaną, be kitų bausmių agresoriui, J.A. Valstybių

ir Kanados vyriausybės nori boikotuoti šią vasarą Maskvoje įvyksiančią olimpiadą, tačiau tam nesulaukta entuziastiško pritarimo iš pačių vyriausių olimpinų žaidimų organizatorių ir net nelabai patriotiškų sportininkų. Jie labai mandrai gieda, kad nereikia sporto maišyti su politika visai pamiršdami, kad tai jau seniai maišoma. Tie rėksniai turėtų prisiminti Muencheną, Meksiką, Pietų Afriką ir Taivaną, kur politika buvo įveliama į olimpinus žaidimus. Rašant šias eilutes, jau virš 30 valstybių vyriausybių pritarė buikotui, bet daug kur su tuo nesutinka sportininkai. Skirtingos nuomonės, be abejo, bus ir NBC bendrovė, sumokėjusi rusams už teisę filmuoti olimpinus žaidimus 87 milijonus dolerių ir dar 30 milijonų paskirta transliacijoms suorganizuoti, kameroms, tarnautojams, darbininkams ir vadovams nuvežti į Maskvą ir visas investavimas kaštuotų apie 130 milijonų. Jau dabar NBC pardavinėje geriausią garšinių (reklamų) laiką — tik 135 tūkstančiai už minutę ir tas laikas labai perkamas. Per valandą "geriausiu laiku" reklamai leidžiama 6-7 minutės.

Po Teherane įvykusio JAV ambasadės barbariško užgrobimo daug apie tai buvo ir yra rašoma angliškoje ir mūsiškėje spaudoje, ir tik rusų invazija Afganistaną nustelbė Irano įvykius. Keistoka buvo skaityti Kanados savaitraštyje Maclean, besistengiančiam užimti Time žurnalo Kanados laidą, kur giriama labai nuosaiki iraniečių laikysena, kuri, būk tai, priešinga piktai reaguojančiai JAV gyventojų laikysenai. Tokią nesąmonę rašęs korespondentas, tur būt, nematė ištisas savaites televizijoje tūkstančių susijaudinusių, kilojančių kumščius iraniečių, demonstruojančių Teherane su J.A. Valstybes įžeidžiančiais plakatais. Tokiam korespondentui reiktų pasakyti "Mister, your slip is showing". Labai objektyviai Irano revoliuciją įvertino vienas rašeiva Čikagos "Laisvoj Lietuvoj" sakydamas, kad už viską yra kaltas JAV prezidentas Carter, kuris besilankydamas Irane įtikino šachą, švelniau apsieiti su demonstrantais, paleisti politinius kalinius ir nelaužyti žmogaus teisių.

Carteris net pasiuntė į Iraną savo generolą Huyser paveikti ir įkalbėti šacho generolus nedaryti perversmo ir nebandyti perimti valdžios. Tai buvo labai negražus atsilyginimas šachui, kelis dešimtmečius pardavusiam pusdykiai naftą JAV ir pirkusiam iš amerikiečių už bilionus dolerių ginklų.

(Bus daugiau)

MJR. PETRAS GUDELIS -

SUKAKTUVININKAS

Osvaldas Žadvydas

Yra žmonių, kurie savo žymiais darbais įsiamžino į nepriklausomos Lietuvos kūrimo ir gyvenimo istoriją. Prie tokių priklauso ir mjr. Petras Gudelis. Aštuoniasdešimt penkerių metų gimimo sukaktis yra tikama proga prisiminti jo šakotą veiklą.

Petras Gudelis gimė valstiečių šeimoje, 1895 m. kovo 28 d., Vaineronių k., Vaškų vlsč., Biržų aps. Jo tėvas Petras, pagal anuos metus, buvo apsišvietęs žmogus. Baigęs pradžios mokyklą, nenutolo nuo lietuviško rašto. Skaitė spaudą, slaptai gaunamą iš Prūsijos. Sumaniai ūkininkavo 30 dešimtinių ūkyje. Buvo renkamas valsčiaus viršaičiu (staršina). Prieš I Pasaulinį karą įsigijo 110 dešimtinių Kalnų-Groščių palivarką. Vyresnįjį sūnų Petrą leido į mokslą, o jaunesnįjį Leoną — paliko ūkininkauti.

Petras mokėsi iki 1905 m. Bauskės miesto pradžios mokykloje, 1906-14 m. — Panevėžio realinėje gimnazijoje. Nusistatęs tapti gydytoju, 1914 m. rudenį įstojo Psicho-Neurologijos institutą Petrograde.

Rusam paskelbus studentų mobilizaciją, buvo paskirtas į Michailo artilerijos karo mokyklą. Ją baigė 1915 m. gruodžio 22 d. ir buvo pakeltas į praporščiko laipsnį. Tarnavo Ats. Mortyrų divizione Serpuchove. Netrukus perkėlė į Užkaukazį, į Karso tvirtovę. Važiudamas naujon tarnybos vieton, pakelyje sustojo Tiflise, aplankyti čia įsikūrusių lietuvių. Sudaręs ryšį su veikėjais, reiškėsi jų veikloje, nuolat atvažiuodamas iš Karso.

Tarnaujant Karso tvirtovės artilerijoje, 1916 m. rugsėjo 25 d. Gudelis buvo pakeltas į podporučiko laipsnį. Čia jį užklupo Rusijoje kilusi revoliucija.

Po 1917 m. rusų revoliucijos prasidėjo kareivių ir darbininkų tarybų organizavimas, taip pat pasireiškė tautinis judėjimas. Subruzdavo ir mūsų tautiečiai. Gudelio ir vietos lietuvių pastangomis sušauktas susirinkimas įsteigė Karso lietuvių kultūros-švietimo draugiją, kurios pirmininku išrinko Gudelį. Susirinkimas nutarė steigti skaityklą, rengti paskaitas ir vakarinius kursus suaugusiems, kurie jau buvo pamiršę lietuviškai skaityti.

Apie sėkmingą veiklą greitai sužinojo gretimų miestų: Aleksandropolio ir Sarykamyšo lietuviai. Jų kviečiami paskaitom, Gudelis ir A. Tamošiūnas nuvažiavo ir ta proga ten įsteigė Karso lietuvių draugijos skyrius.

Sumanymas organizuoti Užkaukazyje lietuvių dalinį, nerado pritarimo Kaukazo kareivių ir darbininkų taryboje. Tuomet pakartotinai kreipėsi, kad leistų organizuoti lietuvių kareivių švietimo sekcijas prie visų Kaukazo armijos kultūros-švietimo komitetų. Po sunkių derybų sutiko podporučiką Gudelį komanduoti į frontą. Tuo pretekstu pavyko surinkti žinių apie įvairiuose rusų kariuomenės daliniuose išmėtytus lietuvius,

Majoras Petras Gudelis

tikintis, progai pasitaikius, suorganizuoti lietuvių dalinį ir grįžti į Lietuvą.

Komandiruotė užtruko daugiau keturių mėnesių (1917.VIII.11 - XII.21). Kelionė buvo varginga ir pavojinga. Persijos ir Turkijos pasieniuose jam teko keliauti įvairiomis susisiekimo priemonėmis: geležinkeliais, kupranugarių, asilų bei buivolų kariniais transportais.

Atliko dvi keliones. Pirmojoje aplankė Erivanės, Vano, Urmijos, Tabrizo igulas ir fronto dalinius. Antrojoje — Erzerumo, Mamachatuno, Erzindžano, Kalkito, Trapezundo dalis ir fronto dalinius. Juodąja jūra pasiekęs Batumą, jis užbaigė užsibrėžtąjį tikslą.

Sugrįžus į Karso tvirtovę, buvo komandiruotas į Kaukazo lietuvių organizacijų atstovų suvažiavimą Tiflise (1917.XII.27-30). Atstovai išrinko Kaukazo lietuvių tarybą ir jai pavedė rūpintis visais lietuvių reikalais. Tarybos pirmininku išrinko Pr. Dailidę ir vicepirmininku P. Gudelį. Tom dienom išrinko ir Kaukazo armijos lietuvių karių pildomąjį komitetą. Jo nariu buvo išrinktas Gudelis. Be to, jį išrinko atstovu į II-į Rusijos lietuvių karių organizacijos suvažiavimą Petrograde. Tačiau šį suvažiavimą bolševikai išvaikė. Atstovai grįžimo liudijimus gavo su bolševikiniais antspaudais. Feodosijos uoste Gudelį suėmė raudonarmiečiai. Tardytojams aiškinosi, kad grįžta iš bolševikų suvažiavimo. Esąs paskirtas slaptai organizuoti vienuos Užkaukazyje. Paleido. Laimingai išvengė sušaudymo.

Tiflise sužinojo apie Batumo lietuvių pionierių kuopos steigimo legalizavimą, bet neatsiradus savanoriams, kuopa nebuvo įsteigta. Gudelis buvo unikumas, oficialiai Karso tvirtovės įsakymu perkeltas į minėtą kuopą. Taip dėtos pastangos nuėjo niekais.

Užkaukazio respublikos vyriausybė pripažino Kaukazo lietuvių tarybą. Respublikai suskilus į tris atskiras Gruzijos, Armėnijos ir Azerbaidžano respublikas, reikalavo formalios Lietuvos diplomatinės atstovybės. Šiuo reikalu pirmininkui P. Dailidei išvykus į vokiečių okupuotą Lietuvą, Gudelis ėjo tarybos pirmininko pareigas nuo 1918 m. birželio 9 iki rugpjūčio 22 d. P. Dailidė grįžo jau kaip Lietuvos Tarybos atstovas ir Kaukazo lietuvių taryba nustojo egzistavusi. Dalis tarnautojų liko dirbti atstovybėje. Gudelis, likvidavus Kaukazo armijos lietuvių pildomąjį komitetą, buvo atleistas iš nario pareigų ir tarnybos. Vadovaudamas penktajam lietuvių transportui, 1918 m. rugsėjo 18 d. jis išvažiavo į Lietuvą.

Nors Lietuvon grįžo išvargęs, išbadėjęs, bet tuoj įsijungė į nepriklausomybės atkūrimo darbą. Su kitais šviesuoliais organizavo pirmus lietuviškos valdžios rinkimus Vaškų valsčiuje. Buvo išrinktas valsčiaus komiteto pirmininku (viršaičiu). Apskrities valdžiai sudaryti, 1918.XI.27 dalyvavo Linkuvoje valsčių atstovų suvažiavime. Su karininkais, vadovaujant J. Navakui, organizavo ginkluotą apsaugą — miliciją, vėliau virtusią partizanais.

Partizanams išėjus viešon kovon prieš rusų raudonarmiečius, buvo išrinktas Joniškėlio apskr. Apsaugos štabo nariu. Organizavo Vaškų partizanų būrį, vėliau Joniškėlio mirties bataliono sudėtyje sudariusį 2-ą kuopą.

Bolševikams užėmus Joniškėlio apkr., Krašto Apsaugos ministeriui leidus, 1919 m. sausio 9 d. Gudelis paliktas užfrontėje organizuoti partizanų dalinius. Bolševikus išvijus, balandžio 26 d. buvo paskirtas Joniškėlio apskr. karo komendantu. Vėliau buvo Pasvalio, Biržų ir Širvintų apskr. karo komendantu. Lenkams užėmus Širvintus, apsistojo Vepriuose ir dalyvavo kautynėse. Į kapitono laipsnį pakeltas vyresniškumu nuo 1917 m. kovo 1 d.

1919 m. pabaigoje perkeltas į artilerijos pulką. 1920 m. suformavo I gaubicų bateriją. Su ja dalyvavo žygyje į Vilnių ir Suvalkų fronte. Čia įvykusioje kautynių katastrofoje baterija kartu su pėstininkų daliniais pateko lenkų nelaisvėn. Kpt. Gudelis buvo išvykęs tarnybos reikalais ir tuo metu baterijai ne vadovavo.

Po to, tarnavo šarvuotame traukinyje "Gediminas" vado pavaduotoju. Suformavus šarvuotų traukinių pulką, buvo paskirtas traukinio "Gediminas" vadu ir pulko vado pavaduotoju. 1922 m. pakeltas į majoro laipsnį vyresniškumu nuo 1921 m. kovo 1 d.

Nepriklausomybės kovose mjr. Gudelis dalyvavo: partizanų kautynėse su bolševikais ties Joniškėlio miest., Meškalkio k., Pasvalio miest., ties Vitartų dvaru ir Ustukių k. Kautynėse su lenkais ties Veprių miest., Šventosios upe ir Slabados k. Su bol-

ševikais ties Daugpiliu vadovavo 6 baterijai. Lenkų Suvalkų fronte. Su šarvuotu traukiniu — prie Lentvario ir Valkos tiltu.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas: Vytauto Did. V-jo laipsnio ordinu, Kūrėjų-Savanorių ir Lietuvos Nepriklausomybės 10 m. jubiliejiniu medaliais.

1922 m. mirus broliui Leonui, jam pačiam prašant, buvo paleistas į atsargą balandžio 16 d. Civiliniame gyvenime dirbo kitose sąlygose. Rygoje studijavo agronomiją ir ūkininkavo. Steigė žemės ūkio ir kredito kooperatyvus. Dalyvavo valsčiaus ir apskrities savivaldybėse. Dalyvavo šaulių veikloje. Ėjo Biržų šaulių rinktinės II bataliono vado pareigas.

1939 m. persikėlė į Vilnių ir tarnavo apskrities viršininko įstaigoje. Įsteigė Vilniaus šaulių kuopą. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą 1940 m. buvo atleistas iš tarnybos, o jo ūkis nusavintas. Pasislapstęs pusmetį, pasitraukė į Vakarų. Vokietijoje dirbo karo pramonėje. Sunkiai susirgus, atleido iš darbo. Berlyne gyvendamas mokėsi institute vokiečių kalbos. Vėliau tarnavo transporto firmoj vertėju Passau mieste.

Pokario metu dirbo Unros Butzbacho emigracijos stovykloje. Amerikiečių kariuomenėje gavo tarnybą technikos inspektorium. Išėjęs pensijon, gyvendamas toli nuo didesnių lietuvių susibūrimų centrų, neturi galimybės dalyvauti visuomeniniame lietuvių darbe.

Pakeitęs kardą, arklą į aštrią plunksną, rašo prisiminimus iš nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikų. Taip pat reiškiasi ir lietuvių išeivių spaudoje.

Nepriklausomoje Lietuvoje bendradarbiavo "Karo archyve", "Karyje", "Trimite" ir kt. Išeivijoje — "Europos lietuvių", "Karyje", "Dirvoj". Parašė ir išleido knygas: "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 m. Pačių bolševikų dokumentų šviesoje"; "Joniškėlio apskrities partizanai" I ir II d. Šiais metais sukaktuvinininkas rengia "Joniškėlio partizanų atsiminimus".

Tai ilgų metų darbas, vertinga medžiaga istorijai apie Šiaurės Rytų partizanų kovas. Reikšminga, kad okupuoton Lietuvon, "Laisvės Radio" Muenchene, 1979 m. savaitgalio pranešimuose jis pertransliavo dalimis visą I-ją dalį "Joniškėlio apskrities partizanai". 1980 m. tęsia II-ją dalį.

Tai pavyzdys lietuviams išeivijoj, kaip vienas asmuo gali nuveikti didelius darbus Lietuvai.

A. A.

Kapitonui VINCUI MICKELIŪNUI

mirus, mūsų kuopos narei, velionio žmonai Elenai, dukrai Živilei Jurienei su šeima bei artimiesiems čia ir okup. Lietuvoje likusiems, reiškiamo gilią užuojautą.

L.Š.S.T. "Simo Kudirkos"
šaulių kuopos valdyba ir nariai

IŠTRAUKA IŠ JULIJAUS CEZARIO KOMENTARŲ

Julijus Cezaris gimė Romoje 102 metais (pr. Kristaus gim.). Įgavęs patyrimo įvairiose politinėse ir karinėse pareigose, jis buvo paskirtas Užalpinės Galijos (maždaug, dabartinės Prancūzijos) valdytoju. Ten valdydamas, jis užkariavo visą Galiją iki pat Reino. Jam, tačiau, to nepakako ir 55 m. (pr. Kr. gim.) jis pirmą kartą išsikėlė į Britaniją. Antrą kartą ten išsikėlė sekančiais metais. Vėliau jam pavyko sugniuždyti Vercingetorikso ir kitų Galijos vadų sukilimą prieš Romą. Kilęs 49 m. (pr. Kr. gim.) Romos valstybėje pilietinis karas iššaukė Pompėjaus žlugimą ir žuvimą, o Cezario įsiviešpatavimą Romos imperijoje.

Cezaris buvo grupės riaušinininkų nužudytas 44 m. (pr. Kr. gim.).

Seka ištrauka iš jo raštų apie antrąjį išsikėlimą į Britaniją 54 m. (pr. Kr. gim.), dar tebesiaučiant galų sukilimui pačioje Galijoje.

Su savimi Cezaris pasiėmė penkis legionus ir likusius 2000 raitelių. Išplaukęs saulei leidžiantis, laivynas traukė savo keliu lengvo pietvakarių vėjo stumiamas. Tačiau, apie vidurnaktį vėjas nutilo ir laivai nukrypo nuo nustatyto kurso, nes juos ėmė nešti atoslūgių ir potvynių srovės. Dienai brėkstant, jis pamatė laivo kairėje besitolinančius Britanijos krantus.

Kai jūros srovės kryptis pasikeitė, jis pasileido kartu su ja ir ėmė smarkiai irkluoti salos link, taisydamas ton vieton, kur prieš metus buvo radęs patogiausias išsikėlimui prieklaukas. Kareiviai smarkiai darbojosi ir be persojo irkluodami pajėgė sunkiai pakrautus transporto laivus vesti kartu su karo laivais. Apie vidurdienį laivynas pasiekė Britaniją, bet jokių priešų ten nesimatė. Vėliau Cezaris patyrė iš belaisvių, kad didelis jų skaičius buvo toje vietoje susitelkęs, tačiau išsigandę tokios daugybės laivų, jie paliko pajūrį ir pasislėpė pakilesnėje vietovėje.

Cezaris išlaipino armiją ir parinko stovyklai tinkamą vietą. Sužinojęs iš belaisvių kur randasi priešai, jis paliko dešimt kohortų ir tris šimtus raitelių saugoti laivus, o pats tuoj po vidurnakčio išžygiavo

Romėnų kavalerija parsivaro belaisvius. (K. Toman pieš.)

prieš britus. Jis kiek bauginosi palikęs laivus atvirame pajūryje, nors ir ant inkarų, tačiau minkštame smėlyje. Laivynui ir jo sargybai buvo pavesta vadovauti Kvintui Atriui.

Maždaug dvylikos mylių nakties žygis atvedė Cezarį priešų akivaizdon. Jų raiteliai ir kovos vežimai priartėjo prie upės ir puldami iš aukštesnės vietovės bandė pastoti jam kelią.

Jo kavalerijos atmušti priešai pasislėpė miške, kur užėmė tarpusavio kovose jau anksčiau įrengtą, gerai įtvirtintą ir stipriai gamtiniai apsaugotą ginklavietę. Visi priėjimai į ją buvo uždaryti nukirstų ir tankiai suverstų medžių. Norėdami sulaukyti romėnus nuo įsiveržimo, atskiri jų daliniai puldinėjo iš miško. Tačiau, 7-to legiono kareiviai, suglaudę virš galvų skydus, supylė prie jų įtvirtinimų pylimus, jais įsiveržė į ginklavietę ir netekę vos keletos sužeistų, išstūmė priešus į miškus. Toli persekioti priešus Cezaris uždraudė, nes nepažino vietovės ir dar likusias kelias dienos valandas nurėjo sunaudoti savo stovyklos įtvirtinimui.

Sekantį rytą jis išsiuntė trijų vorų rinktinę persekioti bėgančius priešus. Gerą kelio gabalą atlikę, jie jau pamatė artimiausius bėglius, kai raiti pasiuntiniai atnešė žinią iš Atriaus, apie nakčia kilusią didelę audrą, kuri apgadino beveik visus laivus, kaikuriuos net išmesdama į krantą. Neišlaikė nei inkarai, nei virvės, nepajėgė apgalėti tokios vėtros nei jūrininkai, nei laivų kapitonai. Daug laivų vienas su kitu susidūrė, sudužo ir virto netinkamais.

Cezaris tuojau įsakė sustabdyti ir atšaukti žygiuojančius legionus ir kavaleriją. Jis pats sugrįžo į pajūrį, kur savo akimis pamatė, ką pasiuntiniai ir pranešimas sakė. Apie keturiasdešimt laivų buvo visiškai prarasti, likę, atrodo galimi pataisyti, bet tik su dideliu vargu. Dėl to jis iššaukė iš legionų visus prityrusius darbininkus ir pareikalavo dar daugiau jų iš žemyno. Jis parašė Labienui, liepdamas jo vadovaujamiems kariniams daliniams statyti kuo daugiau laivų. Toliau, nors tas reišė milžinišką darbą, jis nusprendė, kad būtų geriausia ištraukti visus laivus į krantą ir apsupti juos ir stovyklą ištisa įtvirtinimų siena. Nors tie darbai buvo dirbami dieną ir naktį, tačiau jie truko dešimt dienų užbaigti.

Kai tik laivai buvo ištraukti į krantą ir stovykla stipriai įtvirtinta, Cezaris paliko tuos pačius dalinius viską saugoti, o pats vėl sugrįžo į tą pačią vietą, kurią buvo palikęs. Ten atvykęs jis rado dar stipresnes britų jėgas, iš visų pusių sutelktas jų vado Cassivellauno, kuriam britai, bendru nutarimu, buvo pavėdę vadovauti karo žygiui. Upė vadinama Temzė nuo pajūrinųjų genčių skiria Cassivellauno žemes, kurios randasi apie 75 mylias nuo jūros. Prieš tai jis nuolat kariadavo su kitomis gentimis, bet mūsų kariuomenės atvykimas juos įbaugino ir jis buvo paskirtas vyriausiu vadu.

Žygio metu, britų kavalerija ir jų kovos vežimai smarkiai susikovė su mūsų raiteliais, tačiau visais atvejais mūsiškiai viršijo ir atstūmė juos į miškus ir

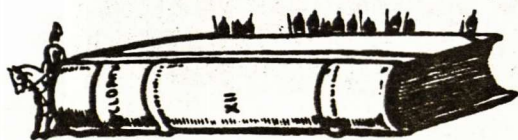
kalvas, nemaža jų užmušdami, nors ir patys, per karštai persekiodami, patyrė kiek nuostolių. Kurį laiką priešai laukė patogaus meto. Kai mūsų kareiviai buvo užsiėmę tvirtinimų darbais ir pasidarę neatsargūs, jie staiga išsiveržė iš miškų, puolė mūsų sargybų postus priešais stovyklą ir ėmė smarkiai kautis. Pagalbon Cezaris pasiuntė dvi kohortas, pirmąsias iš dviejų legionų. Jos išsirikiavo pozicijon arti viena kitos. Kariai, tačiau buvo išvesti iš pusiausvyros neįprastos priešų taktikos. Todėl priešai įžūliai prasiveržė pro jų eiles ir paspruko nepažeisti. Tą dieną žuvo karinis trbūnas Kvintas Laberius Durus. Galų gale, metus dar keleta kohortų, priešų puolimas buvo atmuštas.

Tų keistų kautynių metu, o jos vyko stovyklos priekyje, visų pilnoje akivaizdoje, buvo galima pastebėti, kad mūsų kariai buvo per daug apsinkinti jų dėvimų šarvų, kad galėtų sėkmingai kautis su tokiu priešu: kai priešai traukdavosi, jie nepajėgė jų persekioti ir nedrįso atsitolinti nuo savo standarčių (dalinių ženklų). Mūsų kavalerija irgi patyrė, kad su jų kovos vežimų įgulomis kautis buvo labai pavojinga. Mat, britai traukdavosi turėdami tikslą ir atitraukę mūsų raitelius tam tikrą atstumą nuo legionų, jie nušokdavo nuo kovos vežimų ir kaudavosi pėsti, sudarydami sau palankesnes sąlygas. Susikovus mūsų vyrams su jų raiteliais sekėsi nė kiek negeriau: priešų taktika buvo tokia, kad pavojus grėsė tiek persekiojamiems, tiek ir persekiotojams. Dar kitas sunkumas buvo tas, kad jie nėsikaudavo suglaustomis eilėmis, o tik išsiskleidę, tai viener, tai kitur išstatydami savo rezervus. Tokioje tvarkoje įvairūs daliniai pridengdavo vienas kito pasitraukimą ir tuos kurie pavargdavo, pakeisdavo naujais.

Sekančią dieną priešai užėmė poziciją aukštumose, tolokai nuo stovyklos. Jie išsiverždavo tik mažais padaliniais ir puldinėjo mūsų kavaleriją menkesniu užsidedimu kaip praėjusią dieną.

Tačiau, vidurdieniui atėjus, kai Cezaris tris legionus ir visą kavaleriją, vadovaujant karvedžiui Gaiui Treboniui, išsiuntė maisto ir pašaro žygiui, priešai puolė žygiuojančius iš visų pusių taip aršiai, kad prasiveržė iki legionų standarčių. Tačiau, legionieriai, smarkiu priešpuoliu juos atmušė ir sekė juos tol, kol mūsų kavalerija, užpakalyje buvusių legionų paramos padrąsinta, pasileido atakon ir britus visiškai išblaškė. Daug iš jų buvo nukauta, o likusiems nebuvo duota progos vėl susitelkti ir priešintis, net nušokti nuo kovos vežimų. Tas pralaimėjimas tuoj išblaškė ten sutelktus įvairių genčių karius Cassivellauno vadovybėje ir nuo to laiko britai su visomis sutelktomis jėgomis niekad nestojo į mūšį.

A.

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

Šaulė MARIJA SIMS

MOTINOS DIENAI

Atsimenu tave seklyčioje baltoj,
Mamyte, mano miela!
Aš dar buvau jauna, o tu žila,
Kaip baltos girių ievos.

Kaip tu mane guodei ir drąsinai kelionei,
Kaip ašaros žibėjo . . .
Ir žvilgsnis neramus ir liūdesio banga
Tavo veidais nuėjo . . .

Atsimenu tave, o buvo taip senai
Kelionėj piligrimų,
Kai sakėme sudiev . . . o gal jau amžinai!
Išbalome be grimo . . .

Atsimenu tada, atsimenu tikrai,
Taip gerą, rūpestingą . . .
Ir viską pasakyk, kas sukasi mintyj,
Man žodžių jau pristinga!

ELZBIETA KALVYNIENĖ

MAMYTEI

Klausyk, mamyte, sielos aido
Tamsioj naktelės glūdumoj
Kaip kad klausei žiogelio balso
Kvepiančios pievos tylumoj.

Aš tavo sieloj prakalbėsiu
Sapnų misteriška jėga,
Kai širdį skaus — kentėt padėsiu.
Kai spaus jausmus tamsa ilga.

Klausyk, mamyte, sielos balso
Klausau ir aš jo per naktis.
Kančių aidus iš mūs' krūtinų
Pagauna trokštanti širdis.

O, kad aš būčiau grakšti gulbė.
Tai skrisčiau dieną ir nakčia,
Tave pasiekčiau, motinėle,
Ir per Atlantą, paslapčia.

1940 m. gegužės 5 d. Vilniuje, Motinos Dienos minėjime, Šaulių Moterų kanklių orkestras. Pirmoji iš kairės — vadovė muz. Ona Mazoliauskaitė-Mikulskienė.

VLADAS PŪTVIS - PUTVINSKIS

S. PAČĖSA

Lietuvos Šaulių Sąjungą kurdamas Vl. Pūtvis-Putvinskis ėjo tik 46-tus metus, o mirė nesulaukęs pilnų 56 metų, pačiame savo dvasios ir proto jėgų klestėjime.

LŠS įkūrėjas Vl. Putvinskis-Pūtvis buvo aukštos dvarininkų kilmės. Jis turėjo du, Šilo-Pavėžupio ir Grauzikų, dvarus. Pavėžupio dvaras buvo vadinamas Pūtvijų šeimos lizdu. Jame gyveno iš viso septynios, o gimė šešios Pūtvijų generacijos. Jų senoji ir tikroji tėviškė yra Pūtvė, Tauragės apskr., Šilalės valsčiuje, kur D.L.K. Vytenio ir Gedimino valdymo laikais, vyko atkaklios kovos su kryžiuočiais. XVI amž. pradžioje ten buvo stipri Pūtvės pilis Akmenės krante, kurios įveikti kryžiuočiai negalėjo. Galingas, įtakingas ir pilių saugotojas lietuvis Spūda (1315) slapta pilį išdavė Ragainės komturui. Kai Ragainės komtūras su savo kariuomene prisiartinio prie Pūtvės pilies, Spūdas slaptai atidarė vartus tėvynės priešams, kurie pilį ir priemiestius sudegino, o gyventojus išžudė. Pilis ir priemiestis žemaičių vėl buvo atstatyti. 1328 m. Ragainės komtūras su 80 kryžiuočių ir 200 svečių vėl surengė žygį į Pūtvės pilį. Anksti rytą, kai pilies gyventojai tebemiegojo, apgulė pilį ir staiga įsiveržė į pilies priemiestį. Kryžiuočiai išžudė gyventojus, o priemiestį sudegino. Tačiau Pūtvės pilies neįstengė paimti. Kas atsitiko su Pūtvės pilimi po 1328 m., kronikos nieko nemini.

XVIII amžiaus gale kiekvienos Pūtvijų generacijos atstovai tarnavo L.D. Kunigaikščio kariuomenėje įvairiais laipsniais, nuo vėliavininko iki pulkininko. Atgabendavo iš Vokietijos įvairių lietuviškų knygų ir ginklų, o Pūtvijų pareiga buvo tuos ginklus ir knygas platinti toliau. Rusų žandarai nujautę tą, Pūtvijų dvaruose dažnai darydavo kratas, bet nieko nerasdavo, nes tas turtas buvo požeminiuose sandėliuose, toliau nuo gyvenamos vietos. I Pasaulinio karo metu, 1914 m. Vladas Putvinskis-Pūtvis, rusų caro valdžios buvo ištremtas į Voskresenkos kaimą, Žem. Naugardo guberniją, kur išbuvo iki 1917 m. revoliucijos. Revoliucijos pradžioje atgavęs laisvę ir iš Maskvos atsiėmęs vaikus bei jų globėją Mariją Nemeikšaitę, draugo K. Baranausko kviečiamas, Pūtvis nusikėlė ūkvedžiu į jo ūkį Stanica Atamanskaja, Dono stepėse. Tų pačių 1917 m. rudenį, norėdamas, kad dukterys toliau tęstų mokslą, Pūtvis drauge su jomis persikėlė į Dono

respublikos sostinę Novočerską. Sūnus Vytautas iš ūkio turėjo išvykti šiek tiek vėliau, karo veiksmų atskirtas nuo tėvo ir seserų ir pats vienas pasiekė Lietuvą.

Novočerske Vladas Pūtvis išgyveno bolševikų perversmą ir jų aršias kovas su kazokais, kai miestas keturis kartus ėjo iš rankų į rankas. Gelbėdamas šeimą nuo bado, jis dirbo gatvėje — pardavinėjo cigaretes, supirkinėjo raikomos duonos trupinius, vėliau dirbo vienos įstaigos raštvedžiu. Nuolat besikeičiant valdžioms ir gyventojams pasiliekant be globos, nuo ginkluotų plėšikų apsiginti buvo organizuojami gatvių apsaugos komitetai. Pūtvis dalyvavo tų komitetų organizavime ir pats su viena iš dukterų ėjo sargybą gatvėje. Šia organizacija Pūtvis buvo taip sužavėtas, kad svajoj apie Lietuvos gyventojų suorganizavimą savisaugai kaip čia ir dar kaip Šveicarijoj, Viliaus Telio laikais.

1918 m. pavasarį (kovo mėnesį) Novočerską užėmė vokiečiai. Neužilgo po to Pūtvis su dukterimis ir Marija Nemeikšaitė per Vilnių grįžo į namus, į Šilo Pavėžupį. Ten rado žmoną ir vyriausįjį sūnų Stasį. Nebuvo tik sūnaus Vytauto, kuris grįžo vėliau. Jau Vilniuje Vl. Pūtvis patyrė kokia nerami padėtis Lietuvoje, nors nepriklausomybė buvo jau paskelbta. Savo artimų giminių Žmuidzinavičių ir Kodaičių šeimoms jis dėstė ir karštai įrodinėjo reikalą ir sumanymą kurti ginkluotą apsigynimą Lietuvoje. Iš tų šeimų savo sumanymui gavo visišką pritarimą ir taip laimėjo energingų ir nepamainomų bendradarbių jo būsimai Lietuvos Šaulių Sąjungai.

Į namus grįžęs Vladas Pūtvis susidūrė su labai liūdna padėtimi Žemaitijoje. Miškai buvo pilni plėšikaujančių rusų belaisvių ir kitokių valkatų, apylinkėse skersai ir išilgai trankėsi bolševikų baudžiamieji būriai. Prieš pat Pūtvio sugrįžimą tų belaisvių buvo apiplėštas ir žiauriai primuštas jo kaimynas ir svainis (Emilijos Pūtvienės brolis) Suvartuvos dvaro savininkas dr. Stanislovas Gruzdyas, kuris išliko gyvas tik jį gelbėti subėgusių žmonių pakalbos dėka.

Dėl šių priežasčių Pūtvis buvo priverstas supirkinėti ginklus ir rūpintis namų apsauga, o ginklą jis mėgo, dar prieš karą su patikimais svečiais darė šaudymo pratybas į taikinį, kurį vadino "gubernatorium". Tačiau dar nesuskubus suorganizuoti namų apsaugos, staiga iš Šaukėnų

atvykęs, bolševikų baudžiamasis būrys, kuris apiplėšė Šilo-Pavėžupio dvarą ir po to norėjo pasiimti ir Vladą Pūtvį. Tik, išsigandę pasirodžiusių vokiečių kareivių, bolševikai skubiai pasitraukė, nespėję įvykdyti visų savo sumanymų.

Vis dėlto Šilo-Pavėžupis kurį laiką liko bolševikų zonoje ir dvarą valdė darbininkų komitetas, kurio direktorium buvo Vladas Pūtvis. Jo santykiai su komitetu buvo neblogi ir komitetas net netrukde siūsti maisto Pūtvio dukterims, kurios mokėsi Šiaulių gimnazijoje. Gi kituose dvaruose tuo laikotarpiu jo savininkams teko pakelti daug vargo ir pažeminimų. Tokiomis aplinkybėmis Vladas Pūtvis bandė tvarkyti savo ūkius ir rūpinosi vietos savivaldybių steigimu. Šiais neramiais laikais galutinai subrendo ir susiformavo jo mintis steigti stiprią ir plačią tėvynės gynimo organizaciją, panašią į Šveicarijos apsaugą, kuri rūpintųsi visų gyventojų saugumu ir padarytų kiekvieną taurų lietuvių tėvynės gynėju.

1919 metų pavasarį pakviestas, Vladas Pūtvis išvyko į Kauną dirbti pas ministerį St. Kairį ir buvo paskirtas tiekimo ir maitinimo ministerijos bendrų reikalų departamento direktorium. Čia jam ir atėjo ideali proga savo svajones ir teorijas apie tėvynės gynimo organizaciją paversti realybe, rūpintis visos Lietuvos žmonių apsauga, ją organizuoti ir ateiti į talką jaunutei Lietuvos kariuomenei.

Pirmieji L.Š. S-gos steigėjai yra Tadas Ivanauskas, Žmuidzinavičius ir Vl. Pūtvis. 1919 m. Šiaulių Sąjungos pradininkas bei sumanytojas buvo Matas Šalčius. Putvinskis su Šalčium tą organizaciją išplėtė (rašo Ališauskas Enciklopedijoje). L.Š. S-gos įkūrimo data yra 1919 m. birželio 27 d. Keletą mėnesių L.Š. S-gos centras buvo Vl. Pūtvio bute, Kaune, Donelaičio gatvėje. Šiaulių S-gos įstatai buvo patvirtinti 1919 m. rugsėjo 15 d. krašto apsaugos ministerio Povilo Žadeikio. Po to, tuojau buvo sudaryta Valdyba ir prasidėjo naujas Š. S-gos lapas. Per keletą mėnesių buvo suorganizuoti 39 šiaulių būriai su 805 šauliais. Šis visą Lietuvą apimantis Sąjungos organizavimo periodas vyko Nepriklausomybės kovų įkarštyje, kur iš pradžių partizanai savo vietinių vadų, o vėliau Š. S-gos Centro Valdybos paskirtų fronto štabų, vadovaujami, kovojo visuose frontuose, padėdami Lietuvos kariuomenei.

Š. S-gos vadovybės platesnė akcija pirmą kartą pasireiškė kovose su bermontininkais (pirmiausia Šiaulių mieste ir apylinkėse). Vladas Požėla turėjo Šiaulių S-gos įgaliojimus ir labai daug nusipelnė šiaulių-partizanų organizavime prieš bermontininkus bei laikino partizanų štabo sudaryme.

Pagrindinis vaidmuo buvo Rapolo Skipičio. Bermontininkai iš Lietuvos pasitraukė 1919 m. gruodžio mėn. Tada iš Kauno į Raseinių apylinkes išvyko ištisas šaulių dalinys, pagelbėti ten veiksiams šauliams ir kariuomenei saugoti kairįjį sparną.

Partizaninės kovos su lenkais prasidėjo taip pat 1919 m. vasarą, bet partizanų ir šaulių kiekvienas dalinys kovojo atskirai, vyriausio vadovaujamo organo nebuvo. Suvalkijoje, Ukmergėje ir kitur, Lenkijos pasienyje, šaulių būriai buvo steigiami nuo pat Šiaulių S-gos įsikūrimo ir parodė daug tikro heroizmo. Tų pačių 1919 m. rudeni iš dr. Šliūpo Šiaulių S-ga gavo stambią auką — 128,000 dol., kuriuos buvo surinkę Amerikos lietuviai atgimstančiai Lietuvai pagelbėti. Šie pinigai įgalino Šiaulių S-gą sparčiau plėsti savo veiklą.

1920 m. rugsėjo mėn. karui su lenkais užsiliepsnojus, Šiaulių S-ga jau vadovavo visos partizaninės veiklos. Vladas Pūtvis buvo paskirtas L.Š. S-gos viršininku, paliekant jam ir Centro Valdybos p-ko pareigas. 1920 m. spalio 9 d. Vladas Pūtvis paskelbė Š. S-gos cv-bos vardu mobilizaciją. Simno-Varėnos srityse kovotojų skaičius pakilo iki 1,500 vyrų, o Alytaus-Merkinės rajone iki 1,000 vyrų. 1920 m. spalio 24 d. kpt. P. Klimaitis buvo paskirtas vyr. Šiaulių karo vadu. Vl. Pūtvis Šiaulių S-gą paliko 1922 m. spalio 1 d., Šiaulių S-gos viršininko pareigas perdavė kpt. Klimaičiui, o Centro v-bos pirminko — prof. Krėvei-Mickevičiui. Po atsisveikinimo, vakarieniškas metu Pūtvio bute, Kauno senamiestyje, atsilankė Šiaulių S-gos viršininkas kpt. Pranas Klimaitis ir Pūtviiui perdavė klaipečių prašymą ir cv-bos nutarimą Vladą Pūtvį siūsti į Klaipėdą, į pagalbą sukilimą organizuoti, bet Pūtvis atsisakė. Tuomet, kpt. Klimaitis panaudojo kitą priemonę — įsakymą. Pūtvis, nors būdamas silpnos sveikatos, pareiškė: "Įsakymo klausau".

Vl. Pūtvis savo pažado, dėl netikėtos ligos, negalėjo įvykdyti, tačiau šauliai daugiausia prisidėjo prie Klaipėdos krašto išlaisvinimo. Kada buvo išleistas žemės reformos įstatymas, Pūtvio dvarai buvo palikti kaip kultūriniai ūkiai. Vėliau respublikos prezidento A. Smetonos išleistu įstatymu, buvo atleisti nuo žemės reformos įstatymo ir jam bei jo įpėdiniais perėjo nesuvaržytos nuosavybės.

Per Lietuvos Nepriklausomybės 10-čio šventę 1928 m. Vladas Pūtvis buvo dar gyvas, o per Šiaulių S-gos dešimtmetį (1929 m. kovo 5 d.) jau miegojo amžinu miegu Kelmės kapinėse, su-

Dailidė

KAROLIS MILKOVAITIS

*Aklų ilgos voros, raupsuotų minia,
Kurčių, nebylių, kiek kitų — nežinia,
Nakties tamsoje ir baisioj nevilty
Jie juda, vos juda duobėtu keliu . . .*

—
Kur eina procesija jų?

—
*Paklydus, nuvargus, sumišus minia
Sušunka: "Mums meilės . . . —
Meilės mes ieškom, — tiesos ir vilties . . .
Bet kelio nerandam — nėra išeities . . ."*

—
*Praeivis patyčiom paklausia: —
"Tamsuoliai, kas veda gi jus?"*

—
"Aklieji akluosius, raupsuoti — savus . . ."

—
*Kodėlgi praeiviai pajuokia vargšus?
Kodėlgi sveiki myli vien tik sveikus?*

—
*Kaltieji, ko tylite jūs?
Ar širdys ir jūsų pamilo stabus,
Kad nerandate Jo, kuris myli visus?
Į kalną kaukuolių nuveskit minias
Ir po kryžium suklupe supraskit kančias Jo
Ir klauskit:
"Dailide, myli Tu ir mus?"*

—
*Ir tars Jis švelniu Atpirkėjo balsu: —
"Esu Meilė, Tiesa ir žmonijos Viltis . . .
Ateikit, myliu jus visus!"*

LŠST CENTRO VALDYBA
Spaudos-Informacijos Tarnyba

STRAIPSNŲ KONKURSAS APIE K. DONELAITĮ

Minint mūsų didžiojo literatūros klasiko 200 metų mirties sukaktuves, LŠST Centro Valdyba skelbia straipsnių konkursą apie Kristijoną Donelaitį.

Konkurso sąlygos:

1. Tema: Kristijonas Donelaitis 200 metų.
2. Straipsniai-rašiniai turi būti parašyti rašomąja mašinėle ir netrumpesni kaip 15-20 puslapių, pasirašyti slapyvardžiu ir atskirame užkljuotame voke įdėta tikroji autoriaus pavardė ir adresas, o ant voko viršaus užrašoma ir pasirinktasis slapyvardis.
3. Straipsniai-rašiniai turi būti atsiųsti iki 1980 metų gruodžio 15 dienos imtinai.
4. Vertinimo komisija bus sudaryta ir paskelbta vėliau.
5. Už straipsnius-rašinius skiriamos trys premijos: pirmoji — 150 dol., antroji — 100 dol. ir trečioji — 50 dol.
6. Konkurse gali dalyvauti visi lietuviai.
7. Premijas laimėjęs straipsniai ar rašiniai pereina LŠST CV nuosavybėn ir be atskiro honoraro skelbiami spaudoje.
8. Parašytus straipsnius-rašinius siųsti iki nurodyto termino šiuo adresu: Kazys Tautkus, 1614 N. 34th Avenue, Melrose Park, Ill. 60160, pažymėjus, kad yra konkursinis.

LŠST Spaudos-Informacijos Tarnyba

laukęs vos 56 m. amžiaus.

Vladas Pūtvis, kad ir jaunas mirė, tačiau lietuvių tautai paliko tvirtą testamentą. 1939 m. birželio mėn. Šaulių S-ga, švęsdama savo 20 metų sukaktį, pasirodė didingu paradu Kaune. Jame dalyvavo per 20,000 uniformuotų šaulių, vyrų ir moterų. Tada Lietuvos Šaulių S-ga turėjo per 100,000 narių, kurių dauguma buvo jauni žmonės. S-ga leido iliustruotą savaitinį žurnalą "Trimitą", kuris turėjo 30,000 skaitytojų. Šaulių S-ga turėjo 79 šaulių namus, 287 bibliotekas, 126 chorus, 80 orkestrų, 15 teatrų, 400 vaidintojų kuopelių, 91 sporto klubą. Šaulių S-ga sudarė Lietuvos respublikos ginkluotų pajėgų dalį ir priklausė Lietuvos kariuomenės vadui.

1940 m. birželio mėn. Lietuvą okupavo bolševikinė Rusija. Aišku, kad tokia stipri patriotinė-karinė organizacija nepatiko okupantui. Lietuvos Šaulių S-gą okupantas tuojau nuginklavo.

Svarbesnieji Sąjungos vadai ir aktyvesnieji šauliai buvo areštuoti, laikomi kalėjimuose. Kaikurie buvo sušaudyti, o daugelis ištremti į Sibirą.

1941 m. birželio mėn. įvyko Vokietijos-Rusijos karas. Daug šaulių tada dalyvavo sukilime, kovodami prieš rusus, vėl mėgindami grąžinti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. Tos desperatiškos kovos prieš Lietuvos pavergėją neapsiėjo be šaulių aukų.

Antrasis Lietuvos okupantas — nacių Vokietija, irgi neleido atsikurti Šaulių Sąjungai. 1944 m. Rusija antru kart okupavo Lietuvą. Tūkstančiai Lietuvos šaulių liko partizanais. Slapstydamiesi miškuose, jie kovojo su bolševikine rusų okupacija Lietuvoje net iki 1952 m.

Atsidūrę laisvame pasaulyje buvę šauliai, 1954 m. atkūrė savo organizaciją Amerikoje, Kanadoje, Anglijoje, Australijoje ir kitur, kur gyva tautinė sąmonė. □

MŪSŲ DARBAI

J. NARŪNĖ

Dažnai tenka skaityti mūsų spaudoje apie lietuvių šaulių veiklą tai viename, tai kitame JAV mieste. Malonu patirti, kad lietuviai šauliai darbuojasi, ruošdami įvairius parengimus, kai kur net nuosavus Šaulių Namus įsigiję. Viskas labai gera. Bet...

Ar mes pagalvojame, ar viską padarome, kas yra reikalinga ir net būtina šiandieną mūsų tautai? Dažnai atrodo, kad mes išėivijoje esame atsukę nugaras į tėvynės nelaimingus brolius, skaudžiai ir neteisingai baudžiamus tik dėl to, kad yra lietuviai, bei savo tėvynei ir religijai liko ištikimi. Mums privalu per organizacijas *siųsti savo aukas*. Apžiūrėjus po savo kiemus, reiktų pažiūrėti, ar šaulių šeimos *savo namuose kalba lietuviškai*, ypatingai kur auga maži vaikai? Ar tėvai perduoda savo jaunutėms atžaloms *skaisčių tautos dvasią*? Mes turime laisvas rankas, gyvename laisvame krašte, mes privalome paruošti naująją kartą (vaikus ir vaikaičius) mūsų krašto būsimais darbuotojais. Labai svarbus ir opus klausimas — *gimimų skaičius mūsų jaunose šei-*

mose. Laisvuose kraštuose gyvendami, turėtume laikyti savo patriotine pareiga gražias šeimas užauginti, nes anoje pusėje vaikų sielas sužaloja, išprievartauja rusinimu.

Šauliai turi savo fondus. Iš tų fondų turėtų skirti dideles premijas šaulių šeimų naujagimiams. Taip pat vaikų išlaikymui priedus. Ne naujus namus čia statykime (jų neparsivešime į Lietuvą), bet auginkime, auklėkime ir mokslinkime vaikus, nes tiktai jie bus didžiausia dovana ir jaunoji jėga mūsų kraštui.

Aš, kaip senoji veteranė, siūlau padaryti anketą su klausimais: Kiek yra lietuvių šaulių šeimų? Kokia kalba namie kalbama? Kiek augina vaikų? Kiek yra gimusių čia Amerikoje? Ar jie lanko lituanistines mokyklas? Ar priklauso lietuvių chorams? Tautiniams šokiams? Lietuviškoms organizacijoms? Bus įdomu žinoti kokius rezultatus duos anketos ir kuria linkme turime nukreipti šaulišką veiklą išėivijoje? Padėk, Dieve, mūsų šauliams-ėms, būti pavyzdingais Amerikos piliečiais ir išlikti garbingais savo tautos atstovais!

Pirmoji Klaipėdos mot. šaulių rinktinės taryba. Iš kairės: Germanavičiūtė, Gudeliėnė, Mazaliauskaitė-Mikulskienė, Grudzinskienė. Stovi iš kairės į dešinę: Žemaitienė, Raulynaitytė ir Žukauskaitė.

Vilniaus Šaulių Rinktinės vyrų choras, 1940 m. vasario 16 d. Priekyje — vidury komp. A. Mikulskis.

ČIURLIONIO MENO ANSABLIS GIMĖS PO ŠAULIŲ VĒLIAVA

Šiais metais Čiurlionio Meno Ansamblis švenčia savo meninės — kultūrinės veiklos 40-ties metų sukaktį. Akademija ir jubiliejinis koncertas bus gegužės 4 dieną, Clevelande.

Ansamblio įsteigimas Vilniuje rišasi su Vilniaus atgavimu. Kai tik mūsų kariuomenė iškilmingai įžygiavo į Vilnių, artimiausiom savaitėm vyriausybė ėmė kelti į Vilnių savo įstaigas ir mokslo institucijas ir, vienas pirmųjų, buvo iš Panevėžio perkeltas Klaipėdos Pedagoginis Institutas. Jame mokslus dėstė buvęs Klaipėdos Krašto chorų vyriausias dirigentas, šaulys — kompozitorius Alfonsas Mikulskis. Su juo persikėlė ir žmona, buvusi Klaipėdos Krašto Šaulių Moterų Rinktinės vadė ir kanklių orkestro vadovė — Ona Mikulskienė.

Pirmieji žvilgsniai į išsvajotos sostinės panoramą: Gedimino pilį, Trijų Kryžių kalną, Katedrą ir kitas nuostabiąs bažnyčias, istorinius pastatus, nukeliančius į didingą Lietuvos praeitį, išspaudė ašaras. Deja,

tuometu Vilnių gaubė svetima dvasia. Lietuvių tautinis bei kultūrinis gyvenimas buvo karo sugriautas, vietos lietuviai iš miesto išsisklaidę, vyravo svetima kalba tiek gatvėse, tiek bažnyčiose. Aktyvieji lietuviai jautė būtiną reikalą kuoskuibiausiai burti atvykstančius lietuvius į kultūrinės bei visuomeninės organizacijas, Vilnių atgauti kultūriniai ir dvasiniai, kad vėl Vilniuje skambėtų protėvių kalba, dainos ir giesmės. Kad skambėtų klasika operose bei simfonijose, vaidintų teatruose ir spindėtų mokslo intencijos.

Šauliams Mikulskiams arčiausia širdies, jau Klaipėdos Krašte išbandyta, kultūrinė veikla Šaulių Sąjungoje. Jau keliasi į Vilnių buvę Klaipėdos šaulių choro dainininkai, o O. Mikulskienė turi atsivežus Klaipėdos šaulių orkestro 10 kanklių, kurias jai globoti pavedė Š. Sąjungos vadovybė, tad 1940 m. sausio 15 d. muz. Mikulskio sudarytas organizacinis komitetas sukviėt vyrus — dainininkus, kurių susirinko 32 ir buvo įsteigtas Vilniaus Šaulių Rinktinės choras. Tą patį padarė ir O. Mikulskienė, subūrusi dešimtį

muzikalių merginų, kaip ir Birutė Kuzmienė — suradusi grakščių šokėjų. Taip po mėnesio laiko, 16 Vasario, choras jau atliko Nepriklausomybės Šventėje dainų programą. Greitai suskambėjo ir kanklės.

Po Vasario 16-tos koncerto choras greitai išaugo iki 60 patyrcių dainininkų, talkinant chormeisteriui Juliiui Raštikiui, buvo paruoštas dainų bei religinių kūrinių repertuaras ir, kartu su kanklių orkestru bei tautiniais šokiais, kuriuos mokė Jadvyga Kazlauskaitė, buvo atlikti keli koncertai Vilniuje ir provincijos vietose. Koncertų sezono užbaigimui buvo koncertai — Vilniaus Miesto Teatro salėje ir Kaune, Valstybinio Teatro salėje, kur muzikos kritikų buvo įvertinti — kaip aukšto meninio lygio reprezentaciniai koncertai. Šaulių Sąjungos vadas plk. P. Saladžius scenoje pareiškė, kad jis "būtų laimingas vadas, galėdamas kartu gulėti apkasuose, su tais dainos milžiniais".

Šaulių meno ansamblis drauge su Pedagoginio Instituto studentų skaitlingu choru Vilniaus kultūrinę pagangę gerokai nuskaidrino, nes nei

SAVANORIO UŽRAŠAI

(Netolimos praeities atsiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Sulaukęs 75-rių metų, gavau sveikinimų iš artimųjų ir draugų. "Kario" Redakcijos sveikini-me buvo ir šie žodžiai: "Būtų gerai, jei parašytų savo atsiminimus į "Karį", nes mūsų savanoriai turi savo karinių išgyvenimų". ("Karys", nr. 6, 1973 m.).

"Kario" sveikinimas buvo svarbiausias akstinas rašyti. Kai paruošiau atsiminimų planą, gavau L.K. Veteranų "Ramovės" S-gos Karo Istorijos komisijos pirmininko gen. M. Rėklaičio paragini-mą parašyti koki pluoštą atsiminimų iš kovų su lenkais. Mat, ši komisija pasiryžo išleisti veika-lo "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" II-jį tomą apie kovas su lenkais. Parašiau dalį atsiminimų ir išsiunčiau komisijai. Kiek vėliau šie atsiminimai buvo išspausdinti "Kario" 1976 m. 10 numeryje. Dabar, šiek tiek papildęs, ir šiuos atsiminimus įterpiu į savanorio užrašus. "Karys" pageidavo kariškų išgyvenimų, todėl esminė šių užrašų dalis apima tarybą Lietuvos kariuomenėje, kurion įstojau savanoriu ir dalyva-vau žygiuose dėl Lietuvos laisvės.

Užrašus pradėjau nuo jaunystės metų ir chro-nologiškai tęsiau pagal laiko tekme, pasikliauda-mas atmintimi. Įvykius ir asmenis stengiau at-vaizduoti teisingai ir bešališkai taip, kaip jie anuomet man atrodė. Ne visus įvykius galėjau pilnai nušviesti dėl didelio laiko tarpo. Kai ku-riuos, bet ne visus trūkstamus duomenis radau L. Enciklopedijoje ir kitur.

Nuoširdi padėka žurnalistui A. Nakui, kuris, atitrūkęs nuo tarnybos, surado laiko šiuos užra-šus peržiūrėti ir išlyginti kalbą.

MANO TĒVIŠKĖ

Mano tėviškė yra Balninkų miestelis, Ukmer-gės apskrityje, gražioje vietoje, dviejų ežerų kran-tuose: Piršeno ir Alaušų. Čia aš gimiau 1898 m. vasario 24 d. (senuoju stilium). Mano tėvo vardas Antanas, o motinos — Anastazija. Jie Bal-ninkuose valdė nuosavą ūkį, apie 30 dešimtinių. Šeimoje augom šeši: keturi broliai ir dvi sese-rys. Jų vardai: Augustinas, Vladas, Pranas, Kazi-mieras, Uršulė ir Natalija. Aš šeimoje buvau jau-niausias. Mano tėvas mirė anksti, turėdamas tik 47 metus, 1898 metų gale. Po tėvo mirties ūkį ėmė tvarkyti motina, talkinama mano vyriausio brolio Augustino ir dėdės Romaldo.

APIE DĒDĖ ROMALDĄ IR TĒVĄ

Mūsų šeimoje gyveno tėvo vyr. brolis Ro-maldas. Jis buvo viengungis. Žemės ūkio darbų nedirbo, tik parūpindavo ūkiui visokius rakan-dus ir įrankius. Buvo žinomas dailidė. Už gy-venamo namo, atskirame pastate, laikė savo dirb-tuvę. Dirbo įvairius baldus, ypač mėgo daryti kryžius ir kopyčias, kuriuos statydavo Balninkuo-se ir apylinkėje. Jis ilgai išbuvo Balninkų baž-nyčios zakristijonu. Daug yra keliavęs. Klebonas kun. Galkauskas siūsdavo jį su raštais pas vys-kupą į Kauną. Jis lankėsi Čenstakavoje ir daž-nai buvodavo Vilniuje, lankydamas Kalvarijas. Yra buvęs ir knygnešiu. Kai pradėjau lankyti mokyklą, dėdė Romaldas daug pasakodavo apie mano tėvą ir save. Tėvo pats neatsiminčiau, nes kai jis mirė, buvau tik keletos mėnesių. Man buvo malonu klausytis dėdės pasakojimų. Kai ką iš

lenkai, nei rusai panašių meno vie-netų neįstengė sukurti. Bet reikėjo ir tylinčiose bažnyčiose lietuviškų giesmių. Šią tylą nutraukti taip pat teko Šaulių Vyrų chorui. Vilniuje įsikūręs arkivyskupas Mečislovas Reinys ėmė skirti vikarus kunigus iš buvusios nepriklausomos Lietu-vos. Kad lietuviai sužinotų kurioje bažnyčioje bus lietuviams pamaldos, susitaręs su muz. Mikulskiu, paskelb-davo spaudoje ir per radiją, kad to-kiu laiku ir toje bažnyčioje įveda-mos pamaldos lietuviams ir pirmas

šv. mišias giedos Šaulių Vyrų cho-ras. Taip, nors dalinai, ir bažnyčio-se suskambėjo lietuviškos giesmės, nes choras giedojo kiekvieną sekma-dienį kurioje Vilniaus bažnyčioje ir susirinkę lietuviai galėjo maloniau pasimelsti.

Bolševikams okupavus Lietuvą, Šaulių Sąjunga buvo panaikinta ir jos kultūriniai padaliniai turėjo veikt-i kitu vardu. Tad minimi Vilniaus šaulių meniniai vienetai susijungė į vieną meno ansamblį ir pasiva-dino M.K. Čiurlionio vardu. Nors

tas Ansamblis veikia ir kitu vardu, tačiau jame tebėra gyva šaulių dva-sia, tiek savo žanro pasirinkime: puoselėti savo tautinį meną, tiek savo patriotiniu nusiteikimu, kelti savo tautos garbę ir veikti Lietuvos laisvei atgauti.

Čiurlionio Ansamblis savo jubilee-jų švenčia įvairiuose kraštuose ir įvairių tautų žmonėse atlikęs 1,123 koncertus, pristatydamas savo tautos dvasinę kultūrą ir primindamas oku-puotos tautos kančias.

am

jo pasakojimų apie tėvą užrašiau, tai išliko iki šiandien. Mano tėvas 1888 m. buvo išrinktas viršaičiu (staršina) ir vis perrenkamas, išstarnavęs arti dešimties metų. Valsčiaus būstinė tuomet buvusi Žemaitkaimio miestelyje, apie 10 km. nuo Balninkų. Tėvas važinėdavęs į Žemaitkiemį 4 kartus savaitėje. Kartas nuo karto atveždavęs lietuviškų knygų, kurias slėpdavęs daržinėje, po pelų aruodu, moliu plūktoj duobėj. Tą duobę ir dabar atsimentu. Balninkų klebonai P. Galkus, vėliau M. Vėžys turėjo tokią slėptuvę bažnyčioje. Vieno filiaro apačioje buvo toks dugnas, kurį pastūmus buvo patalpa, tinkama knygoms paslėpti. Dėdė, kaip zakristijonas, tą slėptuvę naudodavo laikinai padėti knygoms, kurias atveždavo iš Žemaitkiemio. Dėdė Romaldas tas knygas išnešiodavo jau žinomiems skaitytojams: Aleknams į Pabaltonės dvarą. Vileišiams į Girstakiškio dvarą ir dar kitiems, kurių pavardžių nebeatsimentu. Dėdė tapogi pasakodavo, kad jis ir mano tėvas gerai pasižinoję su vyriausiu knygnešiu Jurgiu Bieliniu, kuris porą kartų buvęs atvažiavęs į Balninkus. Mano krikšto motina Sofija B. su savo seserimi, gyveno Zapaškos vienkiemyje, paskiroje sodyboje, apie kilometro atstumu nuo Balninkų. Čia, kaip saugesnėje vietoje, Jurgis Bielinis apsistodavo su savo vežimu ir arkliu ilgesniam laikui. Tiek atsimentu iš dėdės pasakojimų.

MOKSLO PRADŽIA

Kai turėjau septynerius metus, mane mama pradėjo mokyti poterių. Vėliau mokiausi pas bažnyčios patarnautojas O. Kulevičiūtę ir Grybulytę. Jos poterius mane gerai išmokė. Dėdės pasiūlymu pradėjau mokyti lietuviškai iš elementoriaus. Balninkų vikaras kun. M. Šeižys man parūpino Višinskio elementorių. Beveik kasdien eidavau į kleboniją pamokoms. 1909 m. pradėjau lankyti Balninkų pradžios mokyklą. Mokytojas, rusas Pavel Buben, buvo geras žmogus ir pedagogas. Neblogai mokėjo net lietuviškai kalbėti. Rusiškai pramokau greit, nes lietuviškai skaityti jau mokėjau.

1911 m. gerai baigiau pradžios mokyklą. Motinos patvarkymu, turėjau stoti į Ukmergės miesto keturklasę mokyklą. Ji planavo, kad užbaigęs miesto mokyklą stočiau į dvasinę seminariją. Dėdė Romaldas kitaip siūlė. Ukmergė yra toli, už 28 kilometrų, tad sunkiau į ten važinėti. Alunton tik 14 km. ir ten yra dviklasė. Ten ir direktorius lietuvis. Dėdės pasiūlymas buvo priimtas. Rudeniop mama atvežė mane su kraičiu Alunton. Apgyvendino pas tokią moterį Grasę. Jos name-

Mjr. Kazimieras Daugvydas, 1940 m. nuotr.

lis stovėjo prie pat bažnyčios. Ji tvarkė bažnytinius rūbus. Mama paprašė Grasę mane gerai globoti. Grasė buvo geros širdies moteris, per tuos dvejus metus gražiai mane globojo ir rūpinosi kaip motina.

Mama mane pristatė mokyklos direktoriui A. Kliučinskiui (nepriklausomoj Lietuvoj — Kliučius). Kalbėjomės lietuviškai. Direktorius pažadėjo mamai gerai mane mokyti ir prižiūrėti. Kitą dieną iš ryto turėjau ateiti į mokyklą. Kai atėjau, direktorius supažindino su klasės mokiniais ir mokytojais. Klasėje buvome 12 berniukų ir 4 mergaitės. Mokytojais buvo jaunas vyras Petras Tarasenska (nepriklausomoj Lietuvoj — pulkininkas) ir mažo ūgio rusaitė, kurios pavardės nebeatsimentu. Mokyklos kapelionas kun. Kubilius. Mokslas man sekėsi. Po poros mėnesių atvyko mama. Iš direktoriaus gavo atestaciją, kad mokausi gerai. Ta pačia proga mama įteikė poniai direktorienei dovanėlę.

Tų metų ruduo man ypač atmintinas, nes įvyko nelaimė. Aluntos miestelio turgavietės viduryje buvo didokas įdubimas. Vasarą jis išdžiūdavo, rudenį liūčių metu pavirsdavo į balą, o kai užšaldavo žiemą, pasidarydavo vaikams gera čiuožykla. Aš labai mėgau čiuožti. Turėjau dėdės padarytas namines pačiūžas. Mačiau, kaip kiti vaikai čiuožinėja, tai ir man parūpo. Šeimninkė Grasė įspėjo, kad bala dar kaip reikia neužšalusi, bet kai kiti drįsta, tai pasileidau per balą ir aš. Ledas per vidurį subraškėjo, bet atlaikė. Kai tuo pačiu čiuožiau atgal, ledas lūžo,

aš beveik iki kaklo pasinėriau ir nepajėgiau išlipti. Vaikai nubėgo pranešti žmonėms. Iš artimo kiemo atnešė kartį ir pristūmė man prie eketės. Kai pačiuopau karties galą, mane išvilko gėrakai sušalusį. Šeiminkė pakeitė baltinius ir išvirė ramunėlių arbatos. Iš ryto jaučiausi nekaip, bet į mokyklą vistiek nuėjau. Pamokai prasidėjus, man pasidarė silpna ir nustojau sąmonės. Prabudau savo lovoje. Pamačiau daktarą Gaidį su termometru. Jis patikrino mano temperatūrą, pasakė, kad apalpau dėl aukštos temperatūros ir turiu abiejų pusių plaučių uždegimą. Liepė vykti namo, nes reikalingas gydymas. Daktaras Gaidys mano šeiminkėi Grasei išeidamas pasakęs, kad jis abejojęs dėl mano pasveikimo. Šeiminkė davė žinią mamai. Atvažiavo brolis ir paėmė mane namo. Balninkuose daktaro nebuvo, o tik senas felčeris, kuris ištyrinėjęs mano ligą nusprendė, kad sunkiai sergu. Mačiau, kaip mama buvo susirūpinusi ir stengėsi visaip mane gydyti. Mirti visai nebijojau, tik labai gaila buvo palikti mamą. Aš jos paklausiau kada mirsiu. Mama, kiek patylėjusi, atsakė: nemirsi, pasveiksi. Man taip gera pasidarė išgirdus mamos žodžius. Tikrai, po dviejų savaičių pasveikau ir grįžau į mokyklą, kur sėkmingai baigiau pirmuosius metus.

Po vasaros atostogų atvykęs į Aluntą tęsti mokslo, mokyklą radau naujame mūriniame pastate. Čia buvo daug smagiau mokytis, negu špitolėje, klasės žymiai didesnės ir su dideliais langais. Mokyklą baigiau 1913 m. pavasarį. Su kai kuriais baigusiais šią mokyklą mokiniais teko susitikti jau nepriklausomoje Lietuvoje. (1919 m. Karo mokyklą baigėm kartu su J. Drazdausku (vėliau plk. lt.), D. Černiausku ir Telksniu (vėliau kpt.). Iš mergaičių J. Vžesniauskaitė įstojo į vienuolyną, B. Ruseckaitė ištekojo už miškininko Žemaičio, Tarulytė anksti mirė. Apie E. Targonskaitę ir L. Kazlauskaitę neteko girdėti).

1913 m. rudenį stojau į Ukmergės miesto mokyklos trečią klasę. Įstojamuosius egzaminus laikydamas, tik iš aritmetikos gavau pataisą, kurią išlaikiau vėliau. Dviklasėje mokykloje algebros nedėstė, tik supažindino su pagrindais, o miesto mokykloje per įstojamuosius egzaminus mokytojas Šuchno davė algebros uždavinį, kurio negalėjau išspręsti.

Ukmergės miesto mokyklos inspektorium buvo senyvas pedagogas Stefan Kazimirovič Trus. Mokytojai: Suchno, Gorbok, Kordunova ir Trebinskaja, svetimų kalbų mokytoja. Tikyba dėstė kun. Dirginčius ir popas Levikov. Moksle stengiaus neatilikti nuo kitų. Verčiau su vidutiniais pažymiais.

Į ketvirtą klasę 1914 m. pavasarį perėjau be pataisų.

Iš anksčiau buvo leidžiamas, šapirografu spausdinamas, neperiodinis laikraštėlis "Moksleivis", kurį redagavo balninkietis Augustinas Krašinskas. Aš priklausiau redakcinei komisijai. Laikraštėlio tikslas buvo kovoti su lenkų įsigalėjimu. Be redakcinės komisijos narių į laikraštėlį rašė Poškus, Kamarauskas, Kutka ir kiti, kurių nebeatsimenu. Vedamąjį parašė kapelionas kun. Derginčius.

Kai parvažiavau į namus vasaros atostogoms, brolis prašė pagelbėti prie ūkio darbų. Sakė, kad samdinio šiemet neturįs. Pasižadėjau pagelbėti, nes ir mama paragino. Parėjęs iš lauko šieną grėbęs, namuose radau manęs belaukiantį valsčiaus sekretorių A. Saladžių. Jis kvietė dirbti valsčiuje. Šiuo metu labai padaugėję darbo, nes rezervistams reikėsią paruošti naujus šaukimus. Prasitarė, kad gal bus karas. Taipogi sakė, kad algos nemokės, nes neturįs etato pagalbiniam raštininkui, bet už tat, už išrašytus pasus ir kitokius pažymėjimus, leis imti nuo 20 iki 50 kapeikų. Sutikau, nes čia buvo gera proga užsidirbti truputį pinigų mokslo metams.

Tikrai, valsčiuje darbo buvo per akis. Sekretoriaus padėjėjas P. Drička, pagyvenęs vyras, dalį savo darbo pavedė man: užpildyti pasų blankus, išrašyti įvairius liudijimus, valsčiaus teismo sprendimus ir naujokų šaukimo reliacijas. Dirbti buvo smagu. Čia ir oficialioji kalba lietuvių, nes visi buvom lietuviai, su viršaičiu Purliu priekyje. Karališkių, rusų kaimo, popas, atvykęs į valsčių, kalbėdavo lietuviškai, nes mūsų kalbą neblogai mokėjo. Žinoma, iš Ukmergės kartais atvykdavo pristovas ar zemskis ir bardavosi ant viršaičio ar sekretoriaus tik rusiškai. Kartą į valsčių atvyko vadinamasis zemskij načalnik Štokmar. Su visais pasisveikino, o atsisukęs į mane paklausė, kas aš per vienas. Nespėjau pasisakyti, kai sekretorius paaiškino, kad esu miesto mokyklos mokinys ir kad dabar, atostogų metu, padėdu valsčiuje. Zemskis pasakė "ladno" (gerai), kad padėda valsčiui.

Mano brolis prenumeravo "Vilniaus Žinias" ir "Šaltinį". "Vilniaus Žinios" plačiai nagrinėjo valstybių politinę krizę ir grėsmingas įvykių sąlygas. Balninkų klebonas kun. A. Jusys, prenumeravo vokišką laikraštį iš Karaliaučiaus, kurio viename vedamajame buvo aiškiai pasisakyta už karą su Rusija. Būsimo karo tema sklido įvairių gandų. Gandus lyg patvirtino, kai atsilankė zemskis su pristovu ir įvedė valsčiuje budėjimą po dienos darbo valandų.

(Bus daugiau)

ČIURLIONIO ANSAMBLIUI, VADOVUI MUZ.
ALFONSUI MIKULSKIUI,

KANKLININKIŲ VADOVEI MUZ. ONAI MI-
KULSKIENEI,

ANSAMBLIO VALDYBAI IR VISOMS BEI VI-
SIEMS ANSAMBLIEČIAMS,

Skambėkite kanklės, aidėkite dainos, garsinkit
pasaulį vardą Lietuvos!

Per keturiasdešimt metų nepavargę, garsinda-

mi lietuvišką dainą, melodiją tyrą, su meile tai
dainai dirbkit ir ateity!

Širdingas Jums ačiū už džiaugsmo valandas
klausytojams suteiktas, už pasididžiavimo jausmą
kitataučiams Čiurlionio Ansamblių garsinant.

Jums, brangus Maestro, už pusšimčio metų
darbą lietuviškai dainai paskirtą, širdingas ačiū
ir pagarba! Gyvuokit, dainuokit ir kaip iki šiolei
džiuginkit klausytojų minių minias!

TREMTIES TRIMITAS

ŠAULIŲ PASTOGĖJE

AUSTRALIJA

Vlado Pūtvio-Putvinskio minėjimas

Kovo 9 d. Sydnejaus "Dariaus ir Gi-
rėno" šaulių kp. valdyba surengė Vl.
Pūtvio-Putvinskio 51 metų mirties su-
kakties minėjimą.

10:30 v.r. Lidcombe, šv. Joachimo šven-
tovėje, kp. šauliai su vėliava, organizuo-
tai, dalyvavo pamaldose. Pamaldų metu
giedojo bažnytinis choras. Kun. P. But-
kus pasakė šauliams pritaiktą pamokslą.

3 val. p.p. Bankstowne, Lietuvių Klū-
bo salėje įvyko iškilmingas minėjimas,
kurį pradėjo kp. p-kas St. Pačėsa. Šau-
lių S-gos įkūrėjas Vl. Pūtvis, žuvusieji
kariai, partizanai ir šauliai pagerbti su-
sikaupimo minute. Kun. P. Butkus su-
kalbėjo invokaciją.

Išsamią ir gerai paruoštą paskaitą ska-
itė š. St. Pašėsa. Meninėje dalyje Jadvy-
ga Vencloviėnė ir Danutė Ankiėnė gra-
žiai padeklamavo po du eilėraščius. S.
Konstantinas Ankus įspūdingai paskaitė
Tėvynės ilgesį. Sydnejaus vyrų choras
"Daina", vadovaujamas Br. Kiverio, pa-
dainavo tris dainas.

Po meninės dalies, programos pranešė-
jas E. Lašaitis į sceną iškviėtė kp. ka-
pelioną kun. P. Butkų ir š. St. Pačė-
są. Kun. P. Butkus, nušvietęs šaulio ve-

terano Stasio Pačėsos nuopelnus Lietu-
vai ir Šaulių Sąjungai, prisegė jam Šau-
lių Žvaigždės ordiną, kurį jam paskyrė
LŠST Ordinių Taryba, 1979 m. Tautos
Šventės proga.

Oficialioji programos dalis buvo baigta
tautos himnu.

Sekė šaulių ir svečių bendra vakarie-
nė, kurios metu buvo organizacijų atsto-
vų sveikinimai, skirti šaulių kp. p-kui
Stasiui Pačėasai, naujamam Šaulių Žvaigž-
dės ordino kavaleriui. Savanorių-kūrėjų
vardu sveikino J. Kapočius, ramovėnų
vardu — Pr. Mikalauskas, šaulių kp.
valdybos vardu — Konstantinas Ankus.
Be to, raštu sveikino: LŠST CV pirmi-
ninkas Karolis Milkovaitis, Detroito "St.
Butkaus" š. kp. — Cincas Tamošiūnas
ir Pertho šaulių kp. — p-kas A. Kli-
maitis.

Po sveikinimų sekė pokalbiai ir pa-
bendravimas. Sydnejaus šaulių kp. v-bos
iniciatyva buvo suorganizuoti aktoriai, Vl.
Pūtvio minėjimo ištraukos buvo įrašytos
į juostelę ir buvo transliuojamos per
lietuvių radijo valandėlę š.m. kovo 15
d. Ištraukos su muzikos palyda radio
klausytojams labai patiko. Šaulių kp. val-

dyba labai gražiai reiškiasi kultūrinėje
veikloje, todėl turėtų būti pavyzdžiu ki-
toms vietinėms organizacijoms. Lietuvių
radijo valandėlės programa turėtų susi-
rūpinti ne tik vietinių organizacijų va-
dovybės, bet ir gabesnieji ir finansiniai
pajėgesnieji asmenys, kad valandėlės
programa būtų patriotinė, įdomi ir pa-
traukli visiems jos klausytojams.

Cicero Jūrų Šaulių Kuopa "Klaipėda"

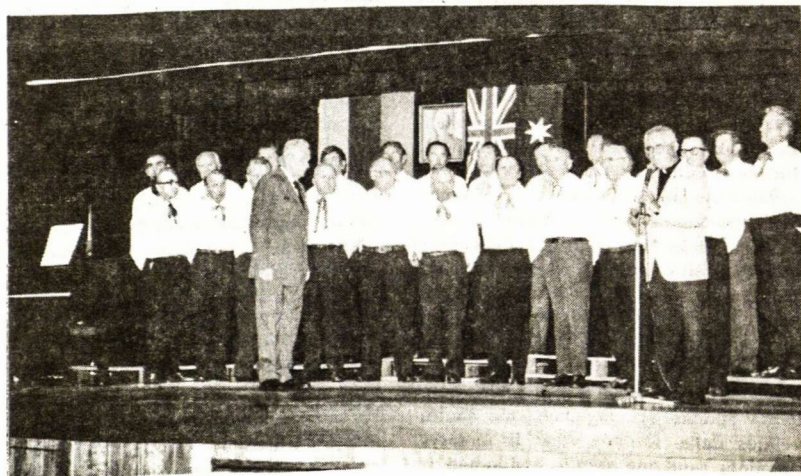
Š.m. kovo 9 d. šv. Antano parapijos
salėje kp. "Klaipėda" jūrų šauliai turė-
jo savo metinį susirinkimą. Susirinkime
dalyvavo 55 šauliai-ės.

Susirinkimą atidarė kp. p-kas K. Mil-
kovaitis. Pasveikinęs dalyvius paprašė
sklandžiai ir darbingai susirinkimą pra-
vesti. Susirinkimui pirmininkauti buvo
pakviestas Juozas Žemaitis, sekretoriauti
— Apolinaras Skopas.

Negailastinga mirtis neaplenkė ir mūsų
kp. Metų laikotarpyje netekome net trijų
veiklių narių: a.a. Viktoro Mikulskio, Pra-
nutės Dvilaitienės ir Eugenijos Vasiliaus-
kienės. Sesė Vasiliauskienė mirė prieš
pat susirinkimą.

Pirm. K. Milkovaitis padarė praneši-

Sydney "Dainos" vyrų choras, vadovau-
jamas dirigento Br. Kiverio, dalyvavo
programoje Lietuvos Šaulių Sąjungos įkū-
rėjo Vlado Pūtvio-Putvinskio 51 metų
mirties sukakties minėjime, Bankstowne,
Lietuvių Klūbo salėje, 1980 m. kovo 9
d. Priekyje stovi: k. šaulių kp. pirm.
Stasys Pačėsa ir d. šaulių kp. kapelio-
nas kun. P. Butkus taria žodį, prieš pri-
segant šaulių-veteranui Stasiui Pačėasai
Šaulių Žvaigždės ordiną.

mą apie praėjusių metų kp. veiklą. Paminėtini šie reikšmingesnieji įvykiai: Cicero jūrų šaulių "Klaipėda" kp. išleistas knygos "Lietuva Bolševikų Okupacijoje" sutiktuvės Jaunimo Centre, LŠST atstovų suvažiavimas Šaulių Namuose, Romo Kalantos paminklo šventinio iškilmės šv. Kazimiero lietuvių kapinėse. Ta pačia proga buvo aplankyti mirusiųjų šaulių kapai, papuošiant juos tautinėmis vėliavėmėmis. Be to, dalyvauta Jūros Dienoje, Union Pier. Vėliau ten pat, šaulių Ašoklių vasarvietėje, buvo surengta ir gegužinė. Kuopos atstovai su vėliavomis yra dalyvavę įvairiuose minėjimuose Ciceroje, Čikagoje ir Lemonte.

Kaip matome, kuopos nariai nesnaudė, bet aktyviai reiškėsi. Tik gaila, kad vasaros metu negalima daugiau narių su-burti į parengimus ar minėjimus, nes prasideda atostogų laikas ir daugelis išvažinėja, o kiti aptingsta, karščių paveikti.

Knygos "Lietuva Bolševikų Okupacijoje" platinimas vyksta labai sėkmingai. Jei pradžioje į šį reikalą buvo žiūrima skeptiškai, tai dabar visi sutiko, kad padarytas didelis ir gražus darbas. Kuopos finansiniai reikalai ne tik nenukentėjo, bet atvirščiai, pagerėjo. Tut būt tai paskatino kuopos vadovybę išleisti šią knygą anglų kalboje.

Kuopos išdininkas Jonas Dekeris paruošė labai kruopščią tos knygos ir kuopos finansinę apyskaitą. Susirinkimo dalyviai dar kartą įsitikino, kad piniginiai ir ūkiniai kp. reikalai tvarkomi prityrusio ir energingo šaulio.

Pirm. K. Milkovaitis nusiskundė, kad esąs tiek užverstas darbas, kad nepajėgias visų tinkamai atlikti. Jis norėtų atsakyti iš kuopos p-ko pareigų. Š. J. Žemaitis ir kiti šauliai pastebėjo, kad naujo p-ko rinkimų negalime daryti, nes tai prieštarauja šaulių statutui. Yra dvi galimybės: palikti p-ką pabaigti savo kadenciją, arba, jam pasitraukus, išrinkti vykdomąjį vicepirmininką. Po įvairių pasisakymų, nutarta prašyti pirmininką pasilikti pareigose iki kadencijos galo, bet jam išrinkti pagalbininką, vykd. vicepirm. Pirmininkui pagelbėti buvo išrinktas Š. Juozas Mikulis.

Šaudymo sekcijos vadovas B. Petrauskas nusiskundė kuopos narių visišku nesidomėjimu šiuo sportu. Į 1978 metų pereinamosios taurės varžybas užsirašė nemažai šaulių, bet kada reikėjo susirinkti į šaudymo varžybas, nei vienas nepasirodė. Jis nežinąs ką daryti. Tikrai apgailėtinas kuopos narių nerangumas ir net nusikaltimas šauliškai veiklai. Šaudymo sportas yra nepakeičiama šaulių veiklos dalis. Kuopos vyrai ir moterys privalėtų šaudymo sportu susidomėti ir

aktyviai įsijungti į įvairias šio sporto varžybas. Tikime, kad ateityje mūsų kuopa atkreips tinkamą dėmesį į šį sportą.

Klausimuose ir sumanymuose paliestas uniformos reikalas. Nors kuopos net 40 narių turi įsigiję uniformas, bet kažkodėl vengia jas dėvėti. Minėjimuose, reprezentaciniuose pasirodymuose vos keletas pasirodo uniformuoti. Ragino narius aktyviau ir skaitlingiau dalyvauti rengiamuose minėjimuose. Pirmininkas pažadėjo į šį reikalą atkreipti savo dėmesį. Visi sutiko remti mūsų laisvinimo veiksmus ALTą ir VLKą.

1979 m. laikotarpyje kuopa įvairiems reikalams paskyrė 530 dol. aukų.

Susirinkimas buvo baigtas tautos himnu.

Po susirinkimo sesė R. Latožienė pakvietė visus pasivaikinti kavute ir pyragaičiais. Visi nustebo, kai buvo pavaišinti karštais pietum iš Bikulčių restorano. Kas nesate ragavę šio restorano patiekalų, atvykę į Cicero išbandykite, tikrai neapsivilsite.

Šauliai ilgai vaišinosi, diskutuodami įvairias susirinkimo detales bei įvairius klausimus. Tą dieną du kuopos nariai — sesė Albina Kašubienė ir brolis Bronius Petrauskas — šventė savo gimtadienius. Jiems buvo nuotaikingai sugiedota Ilgiausių metų.

Ap. Skopas

TORONTAS, KANADA

"Vlado Pūtvio" kuopa

"Vlado Pūtvio" šaulių kuopos visuotinas narių susirinkimas, įvykęs š.m. kovo 2 d. Toronto Lietuvių Namuose, buvo nuotaikingas ir darbingas. Susirinkimo pradžia buvo paskelbta 2 val. p.p., bet nariai rinkosi anksčiau ir ta proga susimokėjo nario mokesį išdininkui A. Borkertui.

2 val. kp. p-kas St. Jokubaitis atidarė susirinkimą ir paprašė įnešti kp. vėliavą. Komanduojuant šauliui P. Gulbinskui, uniformuoti šauliai V. Pečiulis ir V. Stočkus, įnešė vėliavą. Kuopos p-kas paprašė visus susirinkimo dalyvius atsistoti ir pagerbti tylos minute mirusį Šaulių S-gos įkūrėją Vl. Pūtvi, jo mirties 51-mų metų sukakties proga ir mirusius kp. šaulius-es. Susirinkimui pirmininkauti buvo pakviestas Š. Petrulis, sekretoriauti R. Daugelienė. Į susirinkimą buvo atvykęs "Vl. Pūtvio" šaulių kp. steigėja, garbės šaulė Eugenia Klupšienė iš JAV. Susirinkime E. Klupšienėi Š. M. Jokubaitienė prisegė gražių gėlių.

Prieš pradėdant svarstyti dienotvarkę, pirm. St. Jokubaitis paprašė visų šaulių, svarstant diskutuojamus klausimus, būti santūriems ir visus klausimus spręsti darnioje nuotaikoje, kaip pridera bro-

liams ir sesėms šauliams. Susirinkimas vyko gana sklandžiai ir per pora valandų įvykdė gana ilgą patiektą dienotvarkę.

Kuopos p-kas St. Jokubaitis padarė kp. veiklos apžvalgą. 1979 m. rugsėjo mėn. 29 d. buvo atšvęsta kuopos veiklos 25-rių metų sukaktis. Nors darbo buvo labai daug, bet padedant dideliame būriui sesių ir brolių, šventė buvo gerai suorganizuota ir iškilmingai atšvęsta. Kadangi "Vlado Pūtvio" kuopa Toronte yra pirmoji tremtyje šaulių kuopa, nutarta pagaminti Romo Kalantos, susideginusio 1972 m. gegužės 14 d. Kaune, Valstybės teatro sodelyje, protesto ženklą prieš Lietuvos okupaciją, reikalaujant Lietuvai laisvės, bareljefą. Bareljefas yra labai įspūdingas.

Kuopos p-kas, baigdamas pranešimą, padėkojo visiems ruošos talkininkams ir pabrėžė, kad šios šventės pasisekimas ir šventės dalyvių gražūs atsiliepimai priklauso ne vien tik valdybai, bet visai kuopai. Baigdamas savo pranešimą p-kas pareiškė, kad po 16 metų pirmininko poste, jis daugiau į p-ko vietą nebekandidatuosias. Vietė naujus šaulius įeiti į valdybą, nes būnant atsakingose pareigose šauliai išvysto pareigingumo jausmą.

P-kas St. Jokubaitis pristatė veikliuosis šaulius-es apdovanojimui. Š. M. Jokubaitienė, K. Naudžius ir P. Jurkšaitis apdovanoti Šaulių Žvaigždės medaliais. Žyminis prisegė "Vlado Pūtvio" kp. steigėja E. Klupšienė, "Vilniaus" rinktinės Kanadoje moterų vadovė S. Petkevičienė ir kp. garbės teismo p-kas S. Banelis.

Apie kp. kasos stovį pranešimą padarė išd. A. Borkertas. Pranešimas buvo išsamus ir susirinkimo priimtas be pastabų.

Kp. garbės teismo pirm. S. Banelis pranešė, kad skundų nėra ir visi šauliai sugyvena draugiškai.

Susirinkime taip pat buvo perskaitytas LŠST garbės p-ko prof. dr. V.A. Mantauto raštas, liečiantis "Vlado Pūtvio" šaulių kp. suruoštos 25 metų veiklos šventę. Prof. dr. V.A. Mantautas rašo: "Mielas Broli Stasy, neužilgo bus jau trys savaitės nuo Tavo vadovaujamos "Vlado Pūtvio" kp. 25-rių metų gyvavimo sukakties minėjimo Toronte. Nors rugsėjo 30 d. priėmime, po iškilmingų pamaldų bažnyčioje, viešai padėkojau Tau, kp. valdybai ir visiems Toronto šauliams ir šaulėms už gražų priėmimą ir nuoširdumą, šiame atvirame laiške dar papildomai noriu pasidalinti šviesiais ir neužmirštamais įspūdžiais, kurie liko mano širdyje lėktuvui pakilus iš Toronto aerodromo.

Klaipėdos Krašto prie Lietuvos prijungimo minėjimo, įvykusio sausio 12 d., 7 val. vak. Kultūros Židinio mažojoje salėje, Brooklyne, programos dalyviai, iš k.: Kęst. Miklas — kuopos pirm., Aleks. Vakselis — LB New Yorko Apyg. pirm., taręs sveikinimo žodį, dr. Jonas Stiklorius — pagrind. kalbėtojas (20 metų nuo Kristijono Donelaičio mirties suk.), akt. Liucija Kašubaitė, skaičius iš Donelaičio raštų ištraukas, T. Leonardas Andriekus, OFM, kuopos kapelionas. Stovi: kun. Antanas Račkauskas, LKVS "Ramovės" kapel., š. Zigmas Raulinaitis — "Kario" red., Malvina Klivečkienė — DLK Birutės d-jos N.Y. sk. pirm., š. K. Bačkauskas, J. Jankus — LSK Klaipėdos atv. dalyvis, Vincas Savukynas — LKVS "Ramovės" N.Y. sk. pirm., š. Juozas Jurkuvėnas, š. Marija Kapočūnienė, š. E. Mickeliūnienė, Paulius Jurkus — Darbininko red., puošęs salę, nutapęs Donelaičio paveikslą ir jo sodybą, š. Alb. Sakalas, š. Vacl. Butkys. Nuotr. L. Tamošaičio

Iš visų mano matytų minėjimų Europoje, Kanadoje ir JAV, "Vl. Pūtvio" kp. minėjimą prisiminsiu kaip vieną pačių įspūdingiausių, rimčiausiai paruoštų ir gražiai pravestų.

Patiko man taip pat iškilmės bažnyčioje ir po to, šaulių tvarka ir rikiuotė, aktyvus dalyvavimas pamaldose, griausmingas Lietuvos Himnas, nuoširdžios, kultūringos, puikiai organizuotos atsisveikinimo vaišės ir Simo Kudirkos žodis, kuris dalyvius paveikė ir sukrėtė.

Gal daugiausia man patiko "Vlado Pūtvio" kp. narių ir kitų dalyvavusių Kanados šaulių ir vadovų broliška ir šilta nuotaika, kuri viešpatavo ir pačių iškilmių ir įvairių pasitarimų metu. Vladas Pūtvis visuomet sakydavo: "Padėkime vieni kitiems palaikyti dvasią". Iš Toronto išvažiavau su oakilusia nuotaika, nes dvasia Jūsų tarpe buvo tikrai lietuviška ir šauliška.

Pagaliau noriu pasidžiaugti dar faktu, kad į Pūtvio kuopos iškilmes buvo pakviesti Latvijos ir Estijos Tėvynės gynėjų organizacijų atstovai. Vladas Pūtvis visuomet palaikė tamprus ryšius su panašiomis organizacijomis ir tokį bendradarbiavimą laikė būtinu dalyku.

Baigdamas noriu visiems rengėjams ir rengėjoms stipriai paspausti dešinę. Dar kartą dėkoju už pakviečimą. Ir taip pat noriu pasakyti, jog a.a. Vladas Pūtvis tokiu minėjimu būtų didžiavęsis ir džiaugęsis".

Be to, susirinkime buvo diskutuojama Šaulių Statuto, atspausdinto 1968 m., reikšmė. Susirinkime dalyvavę šauliai priėjo vieningos nuomonės: dabartinis statutas, kol nebus išleistas naujas, yra privalomas visiems šauliams, šaulių daliniams ir S-gos CV-bai. Privalu vykdyti atspausdintus nurodymus ir potvarkius.

Šaulių S-gos Garbės Teismo pareiga

pržiūrėti, kad kilus ginčui, visi nesusipratimai būtų sprendžiami prisilaikant statuto. Tada šaulių tarpe bus geresnis susiklausymas ir darna.

Susirinkimo prezidiumas buvo įgaliotas parašyti raštą LŠST CV-bai ir Garbės Teismui apie šį "Vlado Pūtvio" kuopos vieningą nutarimą.

Susirinkime buvo pagerbta šaulė Marija Jokubaitienė švenčianti savo gimtadienį. Susirinkimas praėjo darnioje nuotaikoje ir buvo baigtas sugiedant tautos himną.

J. Šarapnickas

KNYGŲ SUTIKTUVĖS

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinė Čikagoje išleido dr. kun. Juozo Prunskio paruoštą knygą: “Bėgome nuo teroro”.

Tai iš tėvynės išbėgusiųjų atsiminimai. Knygoje pasisako 38 žmonės, kaip ir kodėl jie bėgo. Šių metų kovo 16 d. Šaulių namuose buvo surengtos knygos sutiktuvės. Kartu buvo pristatyta ir Anatolijaus Kairio “Laisvės sonata”.

Programą paruošė ir jai vadovavo lietuviškoje veikloje žymus visuomenininkas, rinktinės vicepirmininkas Jonas Jasaitis. Jaunosios kartos atstovai: Tomas Dundzila, Rita Stukaitė ir Ieva Zabaruskaitė paskaitė iš “Laisvės sonatos” ištraukas. “Bėgome nuo teroro” knygos plačią apžvalgą padarė Agnė Kižienė. Iš knygos pora ištraukų paskaitė Pranas Tamkus.

Po ištraukų paskaitymo kalbėjo knygos redaktorius dr. kun. Juozas Prunskis. Jis jautriais žodžiais nušvietė knygos atsiradimo tikslą ir visiems padėkojo, kurie kuo nors prisidėjo prie knygos paruošimo ir jos išleidimo. Išskirtinai padėkojo dailininkui Jonui Tričiui už knygos turinui atitinkantį menišką viršelį, ir “V. D.” rinktinės pirmininkui Vl. Išganaičiui. Taip pat visiems šauliams ir atsilankiusiems į šias iškilmes. “Laisvės sonatą” apžvelgė Apolinaras Bagdonas. Po to, kalbėjo knygos autorius Anatolijus Kairys. Užbaigiamąjį žodį pasakė rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis. Po programos visi buvo pavaišinti.

Į knygų pristatymą buvo atsilankę apie 300 šaulių ir jų svečių. Beveik kiekvieno rankose matėsi čia pat nusipirktos knygos.

Daugelį metų gyvendami svetimuose kraštuose ir gaubiami kasdienybės, kaip kada jau ir primirštame kodėl ir kaip bėgome nuo baisaus teroro ir mirties. Knygoje “Bėgome nuo teroro” dar kartą primenamos tos baisios dienos. Labai svarbu priminti ypač tiems, kurie to neįgyveno. Visi turi žinoti, kad nebėgome ieškodami sotesnio valgio ir lengvesnio gyvenimo, bet gelbėdamiesi nuo atsilankančių raudonųjų barbarų.

Žinoma, tokių klajonių buvo šimtai tukstančių; klajonių puo degančią Europą netekus tėvynės, artimųjų ir viską turėjai įsigijęs savo darbu ir rūpesčiu. Daug bėgančių žuvo karo audros, daug pakliuvo ir į raudonųjų žmogžudžių rankas. Kiekvienas pasitraukęs nuo rusiškų komunistų teroro turime savo iškentėjimais, baime ir sunkiu vargu išmargintus kelius.

Praėjo jau arti 40 metų. Jau lyg ir užmiršties dulkėmis apsineša ta didžiosios žmonijos tragedijos dalis. Knyga “Bėgome nuo teroro” neleidžia užmiršti

ir šios tautos tragedijos dalies. Ji, žymiai papildyta, turėtų būti išleista ir svetimomis kalbomis. Reikia užkirsti okupanto melui kelią, kad bėgo tik nusikaltėliai. Tuo tarpu baisusis nusikaltėlis sėdi mūsų tėvynėje.

P. Venclova

MIRĖ A. A. JONAS JANUŠAUSKAS

Po sunkios ir kankinančios ligos, Jonas Janušauskas mirė kovo 6 dieną savo namuose, deja nesulaukęs savo 64-tojo gimtadienio, kurį už vienos dienos būtų šventęs.

Praėjusių metų liepos 8 dieną, perrenkant naują valdybą, Jonas Janušauskas atsisakė toliau eiti izdininko pareigas dėl ligos. Šio straipsnio autoriui, Jonas pusbalsiai pasakė: “Rytoj važiuoju į ligoninę operacijai, gal nepapjaus”.

Operacija pavyko. Už kelių dienų Jonas grįžo iš ligoninės ir asmens daktaro ir žmonos priežiūroje sveiko. Po kelių savaičių Jono sveikata buvo patikrinta. Daktarai užtikrino, kad plaučių operacija pavyko ir vėžio liga nepasikartos. Ne tik ligonis džiaugėsi, bet džiaugėsi jo žmona ir visi namai ta linksma naujiena. Šauliai-ės irgi džiaugėsi, galėsią sulaukti Joną darbingą įsijungiant į šaulių kuopos šeimą.

Bet po kiek laiko, Jonas pradėjo skųstis negaludamas. Nepadėjo ir gydytojai. Jono sveikata kasdien ėjo blogyn ir blogyn ir iš liepos 5-tos į 6-tą dieną, rytui auštant, Jonas jau miegojo amžinu miegu.

Jonas išvydo pasaulį ten, kur dainiaus apdainuota: “Vilniaus kalneliai, sveikiname jus . . .” Gal Jonas ir paveldėjo iš to dainiaus gražų balsą, kurį iš sostinės Vilniaus atsinešė į laikinąją sostinę Kauną. Jonas, Kaune leisdamas jaunystę, mokėsi amato ir įsijungęs į jaunimo eiles, dalyvavo chore, vaidinimuose ir kaip aktorius deklamuodavo eilėraščius. Atlikęs karinę tarnybą ir gavęs Kybartų geležinkelio stotyje tarnybą, Jonas vėl įsijungė į kybartiečių jaunimo veiklą.

Jono jauna širdis, jaunimo ratelyje, pastebėjo jauną ir gražią Ireną Norvaišaitę. Jo akys ir širdies meilė nebepaleido jos. Irena irgi pamilo Joną ir Jonas ir Irena Janušauskai apsigėdė II Pasaulinio karo audroje. Dar nepradėjus įsikurti šeimyniniam gyvenimui, reikėjo palikti Lietuvą ir trauktis su kitais bėgliais iš Tėvynės, nes raudonoji armija antrą kartą brovėsi į Lietuvą. Jaunai porai atsідūrus svetimame krašte ir dar karui siaučiant, prieš akis stėjo vargai, rūpesčiai ir nežinia. Karui pasibaigus, prasidėjo skryningavimai, etapai ir emigracija.

Nežiūrint beviltiškų valandų, Jonas ir Irena, abudu prisimėmė tą sunkią gyvenimo dalį nešti ant savo pečių.

Po daugelio išgyvenimų, Janušauskai emigravo į Australiją. Tenai prasigyveno ir įsigijo nuosavus namus. Gerai sekėsi. Bet aplinkybėms susidarius, nutarė persikelti į Ameriką. Atvykę Amerikon, apsigyveno Los Angeles, Šv. Kazimiero parapijos ribose, kur gyvena ir daugiau lietuvių. Įsijungė į parapiją ir kitas veikiančias lietuvių organizacijas. Jonas talkino radijo valandėlei savo vaidyba bei eilėraščių deklamavimu. Būdamas šaulys iš Lietuvos nepriklausomybės laikų, jis įsijungė į Los Angeles “Juozo Daumanto” šaulių kuopą ir aktyviai veikė kuopos renginiuose. Janušauskai savo darbštumu įsigijo sodybą ir užvedė gražų vaismedžių sodą. Nuosavybė, po kiek laiko buvo išmokėta. Vienturtė dukra Ina baigė mokslą ir gavo gerai apmokamą valdišką darbą. Jaunimo ratelyje Ina susipažino su lietuviu architektu Albinu Seku ir prie altoriaus sumainė aukso žiedus. Tėveliai džiaugėsi, kad dukra sukūrė lietuvišką, religingą šeimą. Tėveliams dar didesnis džiaugsmas ir laimė buvo, kai anūkai pradėjo senelius lankyti ir jiems savo nuotykius pasakoti. Jie patys irgi apsidraudė savo ateitį, nes Jonas tikėjosi už metų, po sunkaus darbo, išeiti į pensiją ir ramiai leisti senatvės dienas. Tačiau, mirties angelas neleido Jonui sulaukti tos poilsio valandos — jį išsivedė, palikdamas šeimoje tuštumą ir gedulą. Šaulių kuopa irgi neteko darbštaus, rūpestingo ir sąžiningo valdybos pareigūno, kuris ilgus metus ėjo izdininko pareigas ir buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu.

Jonas buvo nuoširdus, su visais sugyveno, visur buvo pasirošęs padėti darbui ir auka. Todėl jis buvo visų mylimas ir laukiamas.

Jono palaikai, jau karste, buvo pridengti lietuviška Trispalve. Prisirinko artipilnė bažnyčia žmonių. Vėliavos ir uniformuoti šauliai išsirikiavo prie karsto garbės sargybon. Kun. dr. V. Bartuška sukalbėjo rožinio maldas. Po pamaldų minios praėjo pro karstą paskutiniam atsisveikinimui su savo parapijos bendrininku.

Sekantį rytą, kovo 8 dieną, 9:30 val., šeštadienį, kun. dr. A. Ališauskas atlaikė Šv. Mišias už velionio sielą. Solistai giedojo tai liūdesio valandai pritaikytas giesmes. Kun. dr. A. Ališauskas palydėjo į kapines velionio palaikus su ilga automobilių palyda, į Forest Lawn kapines, Glendale, kur Janušauskų šeima yra nusipirkusi laidojimo vietą. Kaip bažnyčioje, taip ir kapinėse, vėliavininkai

(nukelta į 236 psl.)

— Jau 1970 metais NATO jėgos, išdėstytos tarp Suomijos ir Armenijos, prieš Varšuvos Pakto valstybes, pasijuto silpnėjančios, kai Pakto pusėje visose srityse buvo ryškiai stiprinamasi. Pėstininkai ir tankai, rusų karinių strategų buvo favorizuojami visais laikais iki paskutinių dienų. Nuo 1973 m. šias ginklo rūšis Europos vakarų fronte rusai padidino 40%, sudarydami plieno ir kovotojų masės sieną, prieš NATO vis tebeorganizuojamas jėgas, kurios, tiesa, bazuojasi technologija, lankstumu, judrumu, geresniais ginklais ir jėgų persvara ore bei vandenynuose. Reikia, tačiau, pastebėti, kad admiras S. Gorškov, jūrinės jėgos padidino nuo pakrančių apsaugos laivyno, iki globalinio masto ir jas tebedidina. Lėktuvais tebepermauja amerikiečiai, tačiau branduolinės energijos ginklais, pagal amerikiečių spaudą, rusai pirmąją skaičiumi Europos ir Azijos žemynuose. Jų plačiai išdėstytos tarpkontinentinių raketų pozicijos, su eile kilnojami raketų laidymo platformų, kurių pozicijos yra nepastovios. Jie pagamino daug daugiagalvių užtaisų raketų, kuriomis nuolatos keičia seno tipo raketas. Pasenę priešlėktuvinės apsaugos ginklai ir priemonės, kasdieną keičiamos naujomis, pagamintomis pagal paskutinius reikalavimus. Rusai plačiai pritaikė ginkluotose jėgose cheminius ir biologinius ginklus, kurie yra daug pajėgesni žudyti žmones, net radiacijos apkrėstose vietose, negu labai išgarsinta amerikiečių neutroninė bomba.

Prieš Pakto žemės jėgų masę, NATO vadovybė ieško doktrinos, kuri užpuolimo atveju būtų veiksminga, tačiau, esant daugeliui nuomonių, trunka daug laiko iki priėmimo. Nežiūrint to, kai 1978 m. NATO jėgų rudens manevrų metu išryškėjo eilė naujų reikalavimų ir galimybių, buvo dvigubai padidinta brigadų skaičius. Jos į Europą gali būti permestos bėgyje dviejų savaitių (vietoje anksčiau planuotų keturių); oro jėgos numatomos patrigubinti, o Europon permetimo laikas — savaitės bėgyje. NATO valstybių Europoje ginklavimo biudžetai bus padidinti 3%, pagerinimui esamos ginklavimo padėties. 1978 m. pabaigoje, amerikiečių naujausios gamybos 18 naikintuvų F-15 buvo perkelta į Danijos aerodromus, papildymui šiaurės Europoje laikomų taktinių lėktuvų. Kiekvienas F-15 turi savo angarą, kuris yra gerai maskuotas ir gali atlaikyti 750 svarų lėktuvų bombos tiesioginį pataikymą. F-15 laikomi geresniais už rusų MiG-25. Jie ginkluoti "Sidewing" raketomis, kurios iššautos, pačios suranda taikinį (pagal šiluminę radiaciją, sklindančią tik iš tam tikro tipo lėktuvų; kito-

kia pašalinė radiacija raketos sensorių neveikia). Šale turimų 84 elektroninių oro sekimo punktų, amerikiečiai artimiausiu metu numato pastatyti 34 naujus (E3A) ankstyvo įspėjimo ir oro sekimo punktus, kurie apims apie 250,000 kvadratinį mylių žemės ploto. Nuo Harzo kalnų į šiaurę ir Erco į pietų rytus, taip vadinamą Fuldos slėnį, seka specialiai NATO 11 šarvuota divizija, kuri turi uždavinį, Pakto puolimo atveju, išgabenti civilius į saugią vietą ir pasitraukus, sudaryti rezervų priešpuoliui. Yra didelė galimybė, kad Fuldos slėnį Pakto jėgos panaudos pagrindiniam smūgiui. NATO jėgos, turėdamos ilgą ir beveik be natūralių kliūčių gynybos sieną, neprivalo leisti prieš jį savo teritoriją, neturėdamos galimybės laimėti laiko vietovės sąskaiton. Todėl žemės jėgos sustiprinamos aviacijos parama (taktiniai lėktuvai A-10 yra šarvuoti). Šiuo metu NATO jėgos yra bejėgės pasipriešinti Pakto turimiems cheminiams ir biologiniams ginklams. Tuo klausimu, tačiau, amerikiečių spauda tyli.

— II Pas. karo metu, Viduržemio jūroje buvęs nepaskandinamas "lėktuvnešis" — kaip buvo įprasta vadinti, 122 kvadratinį kilometrų ploto Maltos salą. Joje buvo anglų tvirtovė ir laivyno bazė, nežiūrint kasdieninių vokiečių bombardavimų, išsilaikiusi iki karo pabaigos. 1979 metų balandžio 2 dieną, bazė baigė savo paslaugą Vakarų valstybėms: admiras O. Cocil, paskutiniu laivu — naikintoju "H.M.S. London", ginkluotu raketomis, paliko Maltos salą.

Nuo 1814 m. Malta buvo anglų kolonija, gi 1964 m. buvo paskelbta nepriklausoma. Po to, anglai nuomavo saloje esančius įtvirtinimus ir laivų bazes už \$70 milijonų metams. 1972 m. Maltos ministeris pirmininkas Mintoff uždraudė amerikiečių septinto laivyno laivams įplaukti Maltos uostuosna ir tuo pačiu metu paskelbė neutralitetą. Tačiau tais pačiais metais, Mintoff sudarė sutartį su kiniečiais, už \$40 milijonų pastatyti lokus. supertankerių laivų statybai ir už-

mezgė diplomatinis santykius su Libija (šiaurinėje Afrikoje). 1979 m. balandžio mėn., praslinkus apie dviem savaitėm nuo išplaukimo paskutinio anglų laivo iš Maltos uosto, į Valletta karo uostą įplaukė pirmas rusų apmokym laivas. Italų strategų nuomone, Maltą greitai bus rusų povandeninių laivų kuro ir reikmenų pasipildymo bazė ir patogus "lėktuvnešis" su gerai įrengtais įtvirtinimais. Tai dar vienas "tautų išlaisvinimo" žingsnis.

— Anglas žurnalistas Victor Louis, 1979 m. išleido knygą "The Coming Decline of the Chinese Empire", kurioje aprašo tolimų rytų problemas kylančias tarp rusų ir kiniečių. Autorius buvo "London News" laikraščio korespondentu Rusijoje daugelį metų, iki buvo įtartas šnipinėjimu, areštuotas ir išbuvęs keleta metų koncentracijos stovykloje, ištremtas iš Sovietų Sąjungos. Kas liečia Kinijos likimą, Louis tarp kitko rašo: "... rusų planai yra pasibaisėtini. Kiniečių etninės mažumos, kurių yra apie 60% visų gyventojų, sukils, kad atsiskirtų nuo Pekino. Pietinė Mongolija norės susijungti su Mongolijos liaudies respublika ir Sinkiang provincija su pusbroliais, esančiais sovietų centrinėje Azijoje. Tuo metu, šimtai tūkstančių kiniečių, esančių Sovietų Sąjungoje, savanoriškai ateis savo kraujo broliams pagalbą, kurios Sovietų Sąjungos vyriausybė negalės sustabdyti. Pekinas imsis ginkluotų priemonių sukilimą numalšinti. Tada, laisvės siekiančios kiniečių mažumos paprašys rusų pagalbos, kurią sovietų vyriausybė bus priversta suteikti. Pekino vyriausybė, negalėdama paprastais ginklais atsilaikyti, panaudos branduolinius ginklus. Rusai bus priversti atsilyginti. Nuo čia ir prasidės Pekino vyriausybės valdymo pabaiga. Visa Kinija turės paklusti komunistinės kiniečių liaudies valios..."

V. Louis klausia, kaip rusai susitvarkys su savom mažumom, kurios sudaro 55% visų Sovietų Sąjungos gyventojų.

1980 m. kovo 29 d. LKVS "Ramovės" Clevelando skyrius, visuotiname narių susirinkime, nutarė kandidatuoti į Centro Valdybą ir į Kontrolės Komisiją.

Į CENTRO VALDYBĄ PASIŪLYTI KANDIDATAI:

1. Jonas Citulis
2. Antanas Jonaitis
3. Vytautas Jokubaitis
4. Jurgis Malskis
5. Stasys Mačys
6. Vladas Knistautas
7. Julius Kazėnas
8. Benjaminas Paulionis
9. Edvardas Pronskus
10. Vytautas Stuogis
11. Viktoras Stankus
12. Jonas Virbalis

Į KONTROLĖS KOMISIJĄ:

1. Vladas Cyvas
2. Kazys Gaižutis
3. Albinas Karsokas
4. Jonas Naujokas
5. Jonas Skavičius

Gegužės 24-25 d.d. LKVS "Ramovė" šaukia skyrių atstovų suvažiavimą Clevelande. Čia bus renkama: Centro Valdyba, Kontrolės Komisija ir Garbės Teismas.

DAR APIE KARO MOKYKLOS II LAIDĄ

PETRAS JURGĖLA

Keletas skaitytojų teiravosi dėl kai kurių dalykų mano straipsny "Karo Mokyklos II laida", kuris buvo išspausdintas š.m. vasario mėn. "Kary". Čia atsakau ir kartu pateikiu papildomų duomenų.

Gusarų leitenantas Stasys Putvinskis buvo Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlodo Pūtviio-Putvinskio sūnus, už pasižymėjimą kautynėse prieš lenkus 1920 m. apdovanotas Vyčio Kryžium.

Straipsny išspausdinta ltn. Bronius Ogilvis. Turėjo būti O'Gilvis. Dar Karo Mokykloj klausiau jo, kodėl jis taip rašo savo pavardę. Sakė, jog jis yra olandų kilmės, vieno iš kryžiuočių palikuonis Lietuvoje. Dėl to savo pavardės rašybos nekeitė.

Tarp mano aprašytų generalinio štabo pulkininkų išleista P. Kubiliūno pavardė.

Plk. P. Bytauto artilerijos vadovėlio vertimas iš rusų į lietuvių kalbą buvo sunkus darbas man, pėstininkų karininkui. Ten buvo daugybė rusiškų artilerijos terminų, kuriems reikėjo surasti lietuviškus atitikmenis. Dirbdamas Vyr. Štabo

Karo Mokslo Valdyboje, tarp kitko buvau ir karinės terminologijos komisijos sekretorius. Jau išverstą veikalą plk. Bytautas pateikė Karo Mokslo Valdybai, kuri 1930 m. jį išspausdino.

II laidos karininkų fotografijoje trūksta daugelio leitenantų, kurie neatsiuntė savo nuotraukų.

Lietuvos kariuomenės kūrėjai-savanoriai Karo komendantų adjutantai, Petras Gužas ir Antanas Novickis, laikė kvotimus iš karo mokslo dalykų ir atliko pratybas, vadovaudami mūsų laidos abiejų kuopų kautynių rikiuotei. Abu buvo pakelti į leitenanto laipsnį. Ltn. P. Gužas vėliau buvo 3-jo raitininkų Geležinio Vilko pulko mokomojo būrio vadas, o ltn. A. Novickis tapo inžinierium. Abudu į atsargą išėjo, pakelti į pulkininko leitenanto laipsnį.

Karo Aviacijos Mokyklos kursą baigusieji 32 mokiniai buvo atsiųsti į KM II laidą ir, berods, 4 savaites kartu ėjo karo mokslą iki bendrų išleistuvių. 1919 m. gruodžio 16 d. tam pačiam Lietuvos Kariuomenei Įsakyme Nr. 206 Karo Aviacijos Mokyklos 23 mokiniai buvo pakelti į inžinerijos leitenanto laipsnį: Gustaitis Antanas, Rauba Vytautas, Kumpis Juozas, Šakmanas Tadas, Brazdžiūnas Povilas, Grauzinis Kazys, Kanauka Konstantas, Zauka Jonas, Babilius Antanas, Šidlauskas Romualdas, Virbickas Leonas, Jablonskis Vytautas, Pranckevičius Juozas, Firontas Viktoras, Vasnevskis Aleksandras, Stašaitis Antanas, Dabkevičius Jurgis, Elisonas Vylius, Stanaitis Simas, Sidaravičius Bronius, Švitrys Vincas, Peseckas Leonas, Ruseckas Vincas.

Karo Aviacijos Mokyklos 9 mokiniai buvo išleisti inžinerijos puskarininkiais su teise būti vėliau pakeltais į leitenanto laipsnį pagal dalies vado atestaciją: Šenbergas Vsevolodas, Tumas Stasys, Brazdžionis Kazys, Sereika Tomas, Sabas Severinas, Šabanavičius Juozas, Šalkauskas Julius, Bezumavičius Genrikas, Vaicekauskas Mikas.

Karo Mokyklos II laidos ir Karo Aviacijos Mokyklos auklėtinių vardai ir pavardės čia surašyta taip, kaip buvo paskelbta minėtam Lietuvos Kariuomenei Įsakyme Nr. 206.

A.A. J. JANUŠAUSKAS (atkelta iš 234 psl.)

su vėliavomis ir uniformuoti šautai išsirikiavo garbės sargybon prie karsto. Kunigui sukalbėjus maldas, teisininkas St. Paltus tarė atsisveikinimo žodį, primindamas velionio nueitą kelią ir jo geras savybes. Atsisveikinimo žodį tarė ir vicepirm. J. Naujokas ir kuopos pirm. K. Karuža, kuris vadovavo laidotuvėms.

Sugiedojus Marija, Marija ir Tautos himną, nuo velionio karsto nuimta vėliava buvo perduota žmonai Irenai. Laidojimo vadovas K. Karuža, šeimos vardu, pakvietė į Tautinius Namus, Glendale, prie šeimos paruoštų pietų. Liko nuliūdę žmona Irena, dukra Ina su šeima ir kiti giminės.

Jurgis Uksas

Naikintuvų grupės vadas, karo lakūnas, plk. ltn. Antanas Mačiuka aerodrome 1935.XII.30 d. stebi kylančius lėktuvus.

LIETUVOS KARO AVIACIJOS PLK. LTN. ANTANAS MAČIUIKA

Šiais metais sukanka 40 metų nuo aviacijos dimisijos pulkininko leitenanto, karo lakūno Antano Mačiukos mirties. Velionis, aukštaitiškos kilmės, gimęs ūkininko šeimoje, Ukmergės apskrityje, 1901 metais lapkričio 23 d., Lietuvos kariuomenėje ištarnavo septynioliką metų. Pradžioje, nuo 1919 iki 1922 metų tarnavo Pirmajame savanorių ir Aštuntajame pėstininkų pulkuose. Po to, nuo 1922 metų — aviacijoje, kur 1922-26 metais buvo II eskadrilės lakūnu, 1927-34 m. I naikintuvų eskadrilės vadu ir 1935-36 m. (iki sausio 11 d.) naikintuvų grupės vadu. Be šių, tiesioginių pareigų, ėjo dar įvairias kitas, su karininko tarnyba surištas pareigas. Kurį laiką

buvo aviacijos švietimo ir sporto vadovu, ilgesnį laiką — Kauno karo aerodromo komendantu. Buvo dažnai komandiruojamas į užsienius aviacijos reikalais, lektoriavo karo lakūnų mokykloje, taip pat skaitė paskaitas visuomenei aviacijos ir kultūrinėmis temomis.

A. Mačiuka buvo veiklus Lietuvos visuomeninėse ir politinėse organizacijose. 1918.XI.1 d. Vilniuje padėjo įsteigti ir veikė skautų organizacijoje (1928.XI.1 buvo apdovanojamas Skautų Sąjungos Lelijos ordinu), Lietuvos Aero klube, Neo-Lithuania korporacijoje. Taip pat prisidėjo prie Šaulių Sąjungos, Geležinio Vilko ir Lietuvos Kūrėjų-Savanorių organizacijų veiklos. Paskutiniojoje, 1938-39 metais buvo išrinktas centro valdybos pirmininku. Jis buvo vienas iš 1926 m. gruodžio

17 d. perversmo aktyvių dalyvių.

Be to, A. Mačiuka daug bendradarbiavo Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose. Labai domėjosi Lietuvos praeitimi, studijavo jos istoriją, rinko tautosakinę ir archeologinę medžiagą. 1930 m. buvo parašęs darbą "Iš praeities", kuriuo vėliau pasinaudojo Kultūros Paminklų Apsaugos įstaiga Kaune. Jis vertė aviacijos bei karinę literatūrą iš svetimų kalbų. Parašė stambų veikalą "Oreivybė: aviacijos atsiradimas ir pažanga", kurį 1937 metais išleido Lietuvos Aero klubas.

1936 m. vasario mėnesį jis buvo paleistas iš aktyvios tarnybos ir dimisiją. 1934-38 m. jis studijavo ir baigė teisės mokslus Vytauto Didžiojo universitete. Toliau ruošdamasis teisininko darbui, A. Mačiuka 1939 metais pradėjo stažuotis Lietuvos Vyriausiam Tribunole. Jis susirgo 1939 m. gruodžio mėnesį, ir po keturių mėnesių sunkios ligos mirė Kaune, 1940 m. kovo 25 dieną, sulaukęs tik 39 metų amžiaus. A. Mačiuka buvo palaidotas Kaune, šalia savo ginklo draugų — žuvusių lakūnų. Šiuo metu jo palaikai ilsisi Kauno Petrašiūnų kapinėse. V. V.

Clevelando ramovėnų susirinkimas

L.K.V. "Ramovės" Clevelando skyrius š.m. sausio 27 d. sušaukė metinį susirinkimą Lietuvių Klubo patalpose.

Susirinkimą atidarė sk. p-kas V. Stuoģis. Susikaupimo minute buvo pagerbti mirę skyriaus nariai. Į prezidentumą pakviesti — pirmininku J. Virbalis, sekretorium J. Citulis, sk. garbės narys Pr. Mainelis ir centro v-bos pirmininkas A. Jonaitis.

Sk. p-kas V. Stuoģis perskaitė metinės veiklos pranešimus, o išdžininkas Pr. Mainelis kasos metinę apyskaitą. Metų veiklos laikotarpyje sk. turėjo 5,447.11 dol. pajamų ir 1,458.39 dol. išlaidų. Liko kasoje 3,988.72.

Revizijos komisijos p-kas S. Butrimas perskaitė revizijos patikrinimo aktą, pareikšdamas, kad trūkumų nerado. Kasos knyga, pateisinamieji dokumentai išd. Pr. Mainelio tvarkomi pavyzdinčiai ir pareiškė jam padėką.

Buvo pristatyti susirinkimui patvirtinti 7 nauji nariai, kurie buvo padavę pareiškimus įstoti: J. Baleika, A. Balasevičius, J. Milikas, F. Jastauskas, R. Skirpstas, B. Urbonavičius ir A. Urbonavičius — susirinkimas patvirtino.

Priimtas į sk. garbės narių tarpą sk. narys žurnalistas V. Braziulis, kuris jau ilgą laiką serga.

Po pranešimų senoji v-ba atsistatydino ir pasiūlė išrinkti naują sk. valdybą.

Iš pasiūlytų 16 kandidatų į valdybą 9 atsisakė kandidatuoti. Likusieji 7 kandidatai: K. Gaižutis, J. Citulis, J. Raškauskas, V. Skirpstas, J. Stankus, Pr. Mainelis ir J. Šlapelis sutiko kandidatuoti ir susirinkimui vienbalsiai pritarė, jie buvo išrinkti į valdybą su teise pareigomis pasiskirstyti tarpusavyje.

Buvę Revizijos Komisijos nariai: S. Butrimas, V. Bačiulis ir A. Karsokas sutiko pasilikti revizijos komisijoje 1980-tiems metams. Susirinkimas vienbalsiai pritarė.

Centro v-bos p-kas A. Jonaitis darė pranešimą apie s-gos visuotinį suvažiavimą, kuris įvyks š.m. gegužės 24-25 d.d. Clevelande. Sliūlė išrinkti iš skyriaus 11 atstovų dalyvauti s-gos suvažiavime ir atstovauti skyrių renkant s-gos centro, revizijos ir garbės teismo organus, bei spręsti kitus s-gos suvažiavime reikalus.

Atstovais į suvažiavimą išrinkti: J. Citulis, S. Butrimas, K. Gaižutis, V. Jo-

kubaitis, S. Mačys, A. Karsokas, V. Stogis, J. Stankus, E. Pranckus, J. Virbalis ir D. Vaičiūnas.

Centro v-bos p-kas prašė ir įpareigojo Clevelando skyrių talkininkauti ir globoti suvažiavimą. Tas sudarys skyriui nemaža rūpesčių ir išlaidų. Taip pat prašė finansiniai paremti knygos "Kovos dėl Lietuvos" išleidimą. Knygos išleidimo išlaidoms sumažinti pasiūlyta iš sk. Kasos skirti 1,000.00 dol. susirinkimo buvo vienbalsiai priimta.

Ryšium su Čiurlionio Ansamblio 40-ties metų veiklos ir dirigento A. Mikulskio 50-ties metų muzikinės veiklos sukaktimi — akademija, kuri įvyks gegužės 4 d., skirti iš sk. kasos 100 dol. ir pasiūsti pasveikinimą. Susirinkimas vienbalsiai pritarė.

Visi susirinkime iškelti klausimai ir sprendimai buvo sprendžiami draugiškai ir demokratiškai. Dėl smulkmenų ar ambicijų ginčų nebuvo, nes visiems svarbesniems sprendimams susirinkimas vienbalsiai pritarė. Clevelando ramovėnų skyrius gali tuo didžiuliu.

Už darnų, draugišką ir drausmingą

dalyvavimą susirinkime, prezidiumo p-kas J. Virbalis pareiškė padėką susirinkusiems ir sugiedojus Lietuvos himną, susirinkimą uždarė.

Po susirinkimo vyko tradicinės skyriaus "Kuprinės Pabiros" — tai kava, užkandžiai ir tarpusavis narių pasikalbėjimas.

J. C.

Dr. Schuetzleris klastoja istoriją

"Kario skaitytojas", 1980 m. Kario nr. 1, 48 psl., paskelbė dr. Schuetzlerio straipsnio vertimą, tilpusį 1979.IV.12 "Luebecker Nachrichten" vokiškame laikraštyje. Straipsnis skirtas Hitlerio grubiai veikai pateisinti, nesiskaitant su praeitos istorijos raida, nei su paskutiniiais įvykiais Klaipėdos kraštą vaduojant, nei jį Hitleriui vėl atplėšiant.

Nepalankius Hitleriui davinius nuslepia, o kitus suklastoja ar grindžia tarptautine teise, palaikančia Hitlerio užmojus, siekusius kuo daugiau erdvės Vokietijai ir jos gyventojams užgrobti.

Dr. Schuetzleris postringauja, kad Klaipėdos krašto atvadavimą įvykdė ne savanoriai, bet geriausi Lietuvos kariuomenės kariai, perengti civiliniais drabu-

A.a. Pranas Budvytis, surinkęs 45,000 parašų peticijai Jungtinėms Tautoms dėl lietuvių tautos pavergimo ir naikinimo, 1980.III.21 d. laidojamas Čikagos lietuvių Tautinėse kapinėse. Jis buvo tikras šių dienų Lietuvos karys. Nuotr. C. Genučio

IS ALTos ruošto Vasario 16 minėjimo Ciceroje. Pirmoje eilėje sėdi Lietuvos kariuomenės savanoriakūrėjai, iš kairės: Skopas, Klikna, Rūbas, Bikulčius ir plk. Švedas. Nuotr. C. Genučio

žiais. Taip rašydamas jis prašė pro teisybę.

Klaipėdos krašto vadavime dalyvau ir aš su II grupe. Ją sudarė šauliai savanoriai, o vadovavo Šaulių Sąjungos karininkas. Jos puolamajai galiai sustiprinti prie jos buvo priskirti 5-jo pėst. pulko tik 6 kulkosvaidininkai su kulkosvaidžiais. Jie dėvėjo civilinius drabužius.

Nežinau apie kitas šaulių grupes, bet manau, kad ir jos buvo papildytos tokiomis kulkosvaidininkais ir joms vadovavo Šaulių Sąjungos ar kariuomenės karininkai, perrengti civiliniais drabužiais.

Dalyvavo Karo Mokyklos savanorių kariūnų apie kuopa. Jie irgi dėvėjo civilinius drabužius. Ir raitininkų (berods gusarų) koks eskadronas, taip pat dėvėjo civiliniais drabužiais.

Užėmus Klaipėdos miestą ir kraštą, sutvarkius jo apsaugą, kareiviai buvo grąžinti į savo dalis, o šauliai perrengti amerikoniškais kariniais drabužiais. Štai, kaip iš šaulių pasidarė tie Lietuvos kariai. Juos pavadino 1-ju Klaipėdos krašto sukilėlių pulku (jei neklystu dėl pavadinimo).

Klaipėdos kraštas atplėstas Hitlerio ne tarptautine teise vadovaujantis, bet Lietuvos vyriausybei įteiktu ultimatumu. Jokio tarptautinio akto nebuvo sudaryta. Ir seimas į šį reikalą nesikišo. Tad ir

balsavimų nebuvo. Tai tik autoriaus sugalvotas melas priemonei pateisinti.

Tuo metu Hitlerio armija buvo tokia galinga, kaip kad šiandien Brežnevo. Jos bijojo buvę I Pasaulinio karo Vokietijos priešai. Tai liudija D. Britanijos min. pirm. Neville Chamberlaino padarytos Hitleriui nuolaidos dėl Čkoslovakijos Sudetų krašto, kuriame daugumą gyventojų sudarė vokiečiai.

Kito pasirinkimo Lietuvos vyriausybei nebuvo, nes priešingu atveju Hitleris galėjo lengvai užimti visą Lietuvą. Patenkinus Hitlerio reikalavimą, jis leido Lietuvos laivams ir geležinkeliams naudotis 99 metus uoste pastatytu Lietūkio sandėliu.

Minimi 12,000 klaipėdiečių, pasilikusių po raudonųjų užėmimo Klaipėdos krašte, reikia laikyti buvusios istorinės Lietuvos ainiams. Čia jų tėvų tėvai gyveno ir kentėjo nuo vokiečių, atsijusių iš Reicho. Jie ryžosi nesitraukti, tikėdami vėl grįžti prie Lietuvos. Jie save laiko lietuvninkais, nes ne kartą teko juos susitikti Klaipėdoje ar Šilutėje.

Pagaliau, dr. Schuelteris rašo apie prūsus, kuršius ir lietuvius. Jis nelaiko jų slavais. Jis nurodo, kad prūsai gyvena Rytprūsioose, kuršiai šiaurėje, o lietuviai rytuose. Bet jis nutyli, kad šios tautelės gyvena buvusioje Lietuvos istorinėje dalyje. Nenurodo ir kaip jos pa-

teko po Vokietijos valda; arba jas užėmė kryžiuočiai, arba pasidalino carinė Rusija su kaizerine Vokietija. Bet žmonės, nepaisant šimtmečių gyvenimo po svetimųjų jungu, dar ir šiandien, ypač senesni žmonės, kalba lietuviškai.

B. Jablonskis

Zenonas Ignonis "Praeitį Kalba"

Šių metų pradžioje yra išėjusi knyga, kurią spaudai paruošė Klemensas Jūra, leidėjas Bronius Ignatavičius, viršelis Pauliaus Jurkaus, spaudė Pranciškonų spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, tiražas 1,000 egz., kaina nepažymėta. Knyga gaunama pas lietuviškos spaudos platintojus, arba spaustuvės adresu.

Apie šio idealaus kunigo darbus, veiklą, bei apaštalavimą Gudijoje ir kt. pasaulio kraštuose išėjusi 1979 m. knyga, pavadinta **Monsinjoras**, to paties Klemenso Jūros suredaguota, plačiai ir išsamiai supažindina kiekvieną skaitytoją, priversdama sustoti, susimąsyti, peržvelgti savo gyvenimo kelius. Joje, matyt sąmoningai, labai trumpai paliesta kun. Zenono kapelionavimas Lietuvių Savisaugos daliniuose, Gudijoje, kad šioje, dienoraštinėje kapeliono knygoje išsamiau patiekus nuostabių jo darbus, kuriuos pats laiko Dievo malonių varikliu ir apsauga žemiško supragarėjimo, primesto karo sąlygose.

Praeitis Kalba knygoje, sumanaus ir talentingo Klemenso Jūros redagavimo dėka, sugrįžta skaudi II Pas. karo praeitis su jo žiaurumais, sovietinių partizanų veikla, žūstančiais lietuviais ne už savo kraštą, ne savame krašte, įkinkytais nešti kario dalią Savisaugos Daliniuose, toli nuo tėvynės. Bendras lygis — pasiruošę, idealistai karininkai ir kariai, kurių tarpe, deja, kaip ir visur, atsiranda vienas kitas silpnavalis, už gėrimą prarandantis žmogiškumą, tuo pačiu, tikėjimą; jos silpnybės nuvedančios į bedugnę, jei jokia dvasinė pagalba neįstengia paveikti. Bendrai, karių moralė buvo pavyzdinga, gerbiami tiek vietos gyventojų, tiek net desantininkų skaitomasi su lietuvių dalinių veikla, kariška drausme ir gražių sugyvenimu. Kuone visi buvę religiniai aktyvūs ir praktikuojantys, išskiriant vieną kitą, ar tai gėrimo, ar tai kitų motyvų supančiotą. Knygoje randame savus pažįstamų vardus, kurie tobulai kalba savo krašto meile, tikėjimo viltimi ir lietuviška išverme. Paliečiama ir Lietuvos partijų noras pirmuoti ir trintis net tame laikotarpiu audringume. Knyga tikrai verta kiekvienam įsigyti ir atidžiai perskaityti, kaip maldą.

A. O. B.

SAMOGITIA, BY Chas. L. Thourot Pichel. Išleido Maltese Cross Press, P.O. Box 1102, Wilkes-Barre, Pa. 18703. (\$7.95).

Nesiimu šią knygą recenzuoti, noriu tik sukelti didžiulį susidomėjimą, nes knyga yra tikrai to verta.

Samogitia — lietuviškai reiškia Žemaitija. Mūsų istorija buvo rašoma ir falsifikuojama mūsų kaimynų, kurie degė nepaprasta neapykanta prieš visus baltus. Šios knygos autorius irgi yra sveimtautis, prancūziškos kilmės amerikietis ir todėl jis pristato mūsų istoriją tokią, kokia ji buvo. Knygos gale yra išvardinta labai daug šaltinių, kuriais jis rėmėsi.

Knygos įžangoje autorius taip rašo: nėra kitos tautos pasauly, kuri būtų turėjusi tokią puikią raitelių kariuomenę kaip Žemaičiai. Net ir mongolai, kurie laikomi tos rūšies ekspertais, negalėjo susilyginti su žemaičiais. Nėra kitos tautos, kuri būtų pasiekusi tiek daug laimėjimų karo lauke prieš mongolus ir būtų atėmusi tiek daug karo grobio iš jų, kaip žemaičiai. Nėra kitos tautos kuri būtų padarusi kryžiuočiams tokių didelių nuostolių, kaip žemaičiai. Jokia kita tauta pasaulyje nekovojo taip sėkmingai su įvairiais priešais per 600 metų kaip žemaičiai.

Iš visų kitų kilčių, įskaitant ir lietu-

vius, latvius, jotvingius ir prūsus, žemaičiai buvo patys iškiliausii. Jie išlaikė pačias geriausias aisčių ypatybes ir tradicijas.

Mūsų jaunos atsikūrusios valstybės istorikai, daugiau ar mažiau, irgi rėmėsi mūsų kaimynų parašytais Lietuvos istorijomis, kurios tendencingai klastojo faktus, arba juos visai nutylėjo. Todėl šis autorius iškelia tokių įdomių faktų, apie kuriuos mes nieko nežinojome, arba klaidingai manėme. Tai tikrai nepaprasta knyga. Ja naudojantis, reiktų Lietuvos ir Žemaitijos istoriją perrašyti.

Gaunasi vaizdas, kad Žemaitijos ir Lietuvos valstybės gyvavo atskirai, su atskirais valdovais, bet labai artimame ryšyje. Kryžiuočių kronikos mini Žemaitijoje karalius ir kunigaikščius. Iš tikrųjų jau prof. Z. Ivinskis savo Lietuvos Istorijoje, išleistoje 1978 m. Romoje, mini, kad Kęstutis niekadęs Žemaitijos nevaldė, o tik glaudžiai bendradarbiavo su ja. Be to, Lietuvos Statutas savo įžangoje sako, kad jis galioja Žemaitijai, Lietuvai ir Rusiai. Mat, jau tada Žemaitija, esant Lietuvai unijoje su Lenkija, iš karalystės buvo pažeminta į kunigaikštystę. Taip pat, Vytautui mirus, išvardijamos visos Lietuvos sritys, kurios jai priklausė, tačiau Žemaitija jų tarpan neįeina.

Ši knyga yra nuostabi daugeliu atžvilgių. Ypač yra išryškinamas žemaitis, kaip genialus karys. Žemaičiai turėjo nepaprastai gerai išdirbtą karinę organizaciją, labai tikslią karinę žvalgybą, labai aukštą karių techniką. Jau Saulės mūšyje 1236 m. jie pavartojo patrankas, o kalavijuočiai manė, kad žemaičiams padeda jų dievas Perkūnas. Taip pat ir jų kariavimo taktika buvusi nuostabi. Jie visada pasirinkdavę sau patogią ir priešui nepatogią vietą mūšiu, į kurią įmanevruodavę priešą. Be to, priešas būdavo puolamas iš dviejų pusių ir dėl to jis negalėdavęs atsilaikyti, nežūrint jo daug didesnės kariuomenės. Jie mokėjo staiga pulti ir greitai atsitraukti, taip nuviliodami priešą į pasirinktą vietovę.

Taip buvo sumušta Čingis Chano kariuomenė, taip 1605 m. Katkus su žemaičiais laimėjo prieš švedus. Vorkslas mūšyje žemaičiai nedalyvavo, nes tuo metu jie buvo Vytauto užrašyti kryžiuočiams ir tada jie kovojo prieš juos savo žemėje. Ties Vorksla Vytautas skaudžiai pralaimėjo. Todėl jis labai prašė žemaičių, kad jie kovotų Žalgirio mūšyje, nes jis žinojo, kad be žemaičių pagalbos pralaimės. Žemaičiai Žalgirio mūšyje kovojo, ten panaudojo savo taktiką, ir mūšis buvo laimėtas.

Žemaitijos galybės, panašiai kaip ir Lietuvos galybės sunykimo paslaptis

esantis krikščionybės įvedimas. Su krikščionyste buvę naikinama visa, kas buvo baltų sukurta per tūkstančius metų. Ypač Jėzuitų ordinas buvęs nusistatęs prieš visa kas lietuviška. Jo neapykanta žemaičiams buvusi dar didesnė.

Knygos gale duotas etnografinis lietuvių tautos žemėlapis, kuris yra labai įdomus.

Ši knyga, kuri yra parašyta angliškai, netolimoje ateityje bus išversta į prancūzų, italų ir švedų kalbas. Ji turėtų būti išversta ir į lietuvių kalbą. Tuo tarpu, anglų galba ją turėtų perskaityti kiekvienas lietuvis ir žemaitis. Ypač ji turėtų būti įdomi mūsų kariams, istorikams ir jaunimui.

Yra žinių, kad autorius sutiktų atvykti į lietuvių kolonijas pasidalinti savo įspūdžiais, jei jam būtų apmokėtos kelionės išlaidos.

Jonas Vasys

Nors šis veikalas yra malonus skaityti žemaičiui, gera reklaminė — propagandinė knyga svetimtautiui apie mūsų didingų praeitį, tačiau: "Aptarotoji Žemaitijos istorija nėra istorinis veikalas tikra to žodžio prasme". Dr. J. Jakšto recenzija "Tėviškės Žiburiuose". (Red.)

TEUTONAI IŠGELBĖJO LIETUVĄ

Vokiečių "Informacinio Knygyno" New Yorke leistas periodinis "Facts in Review" leidinys, straipsnyje "Naujoji dvasia vokiečių literatūroje", kur kalba apie rašytoją Hansą Friedrichą Bluncką (atstovą "atgal prie žemės" judėjimo literatūroje, — bet minimoji knyga yra jo skirtinga: istoriškas romanas), turi šiuos žodžius:

"Mažai žinomas šešioliktojo šimtmečio didvyris, kuris su būreliu teutonų riterių gynė Lietuvą ir išgelbėjo ją civilizacijai, yra vyriausias tipas to paties autoriaus (knygoje) "Walter von Plettenberg" (1938).

Blunckas yra rašęs romanus net iš priešistorinių laikų Vokietijoje, arba apie mažai istorijoje žinomus faktus. "Karalius Geizerichas" (1936) yra apysaka apie senovės vokiečių genties karalių, kurio drąsus žygiai kuone pakrikdė Romos imperiją.

Apie Lietuvos išgelbėjimą nėra ko pradėti kalbėti. Drąsus žygiai irgi aiškūs.

New Yorke rusų laikraštis rašė, kad iš Baltijos respublikų į Liepoją pradėjo plaukioti okeaniniai laivai iš New Yorke, būtent, buvusieji laivai "Rosija", "Kursk", "Car" ir "Carica", dabar pasivadinę "Letonija", "Lituanija", "Estoni-

V. Didžiokas, prof. J. Jablonskio portretas

ja" ir "Polonija". Ar kas ką žino apie tą "Lituanija" laivą? Man tas yra naujiena!

Kur dabar yra aukso kardas, kurį amerikiečiai vyčiai padovanojo pirmajam Lietuvos kariuomenės vadui generolui Žukauskui?

Arėjas Vitkauskas

— o —

Iš amerikiečių spaudos pasisakymų

"Yra įdomu pastebėti, kad savo užkariavimuose, sovietai seka senųjų izraelitų sukurtas taisykles. Izraelitai sunaikindavo priešų miestus ir visus ir viską išžudydavo. Tačiau, vieną kartą, karalius Saulius nusikalto toms taisyklėms. Jis netik pasigailėjo amalekitų tautos vado Agago gyvybės, bet atsigabeno grobį, priešo galvijų bandą, į Izraelį. Tokiu būdu jis nuklydo nuo šventojo karo ("Herem") taisyklių ir tuo pačiu "prarado Dievo palankumą". Netrukus Saulius žuvo mūšyje.

Sovietai nepripažįsta Senojo Testamento, tačiau pripažįsta ir laikosi to "Herem" principo savo, šių laikų užkariavimuose.

(Nat. Review, 1980.II.22)

LAIŠKAI KARIUI

"Karys" 1977 m. vasario mėn. Nr. 2 (1529) atspausdintas mjr. J. Černiaus straipsnis su dviem nuotraukom —

50 psl., su priedu "Mažosios Lietuvos Patriarchas Martynas Jankus Klaipėdoje 1928 m., karių globoje".

51 psl., su priedu "M. Jankus iš traukinio perkeltas į automobilį, pasiruošęs vizitui Klaipėdoje. (Už nuotrauką esam dėkingi P. Kirkilioniui, Vokietijoje. Red.)"

Prierašai klaidingi. Tai ne M. Jankus, o prof. Jonas Jablonskis lydymas žmonos Konstancijos ir sūnaus Jono (nužudyto Červenėje), važiuoja iš Kauno per Klaipėdą vasaroti į Palangą. Iš Klaipėdos autovežimiu buvo vežamas į Palangą, tuo rūpinasi aš. Iš traukinio išnešti talkininkaudavo 7 p. pulko gydytojas Kęstavičius (tai atpažino vienas karo gydytojas) su sanitarais.

Tikrumoje yra taip:

50 psl. — iš kairės: Marė Mašiotienė (Prano žmona), Donatas Mašiotas, K. Jablonskienė (jos galva matoma tarp pus-

karininkio ir viršilos, už prof. J. Jablonskio su skrybėle J. Jablonskis jr.

51 psl. — iš kairės: prof. J. Jablonskis, K. Jablonskienė ir Marė Mašiotienė ir 7 p. pulko talkininkai.

Viename autovežimio važiuodavo J. Jablonskis su palyda, o kitame buvo vežama jėgė su ratais ir daiktai reikalingi vasarajimui. Daug metų prof. J. Jablonskis taip važiuodavo į Palangą vasaroti. Prof. J. Jablonskis jau daug metų buvo paraližuotas. Kad M. Jankus buvo paraližuotas, neteko man girdėti.

Su pagarba

Donatas Mašiotas

Garbiamas Pone Redaktoriau,

Šių metų kovo mėn. Nr. 3 "Karyje" šimtas dvidešimt devintam puslapyje, antrosios skilties šeštoje eilutėje iš apačios ir trečioje skiltyje, aštuntoje eilutėje iš viršaus, yra dvi korektūros klaidos metų skaitlinėse, kurios sujaukia straipsnelio turinį, būtent — pakartotinai klaidingai atspausa skaitlinė "1933".

Abiejose vietose turėtų būti skaitlinė 1944.

Jonas Liorentas

AUKOJO KARIUI:

Kovas, 1980

\$20.00:

J. Balbatas, Cleveland, OH

\$16.46:

P. Noreika, W. Germany

\$15.00:

S. Jokubilius, Delhi, Canada

\$13.00:

A. Kepalas, Levitown, NY

\$10.00:

J. Juodis, St. Petersburg, FL

A. Sukauskas, Dearborn, FL

\$9.00:

A.L. Jonaitis, Cleveland, OH

\$8.00:

P. Babickas, Worcester, MA

K. Česonis, Ellicot City, MD

S. Everlin, Hot Springs, AR

B. Kuras, Chicago, IL

V. Maleckas, W. Germany

\$7.00:

M. Dapkus, S. Boston, MA

J. Deksnys, Hamilton, Canada

E. Vaitkus, Chicago, IL

\$5.00:

A. Dičius, Santa Monica, CA

V. Jasulionis, Welland, Canada

J. Juškaitis, Berwyn, IL

K. Kaulinis, Philadelphia, PA

P. Kotkis, W. Germany

K. Sviezikas, Val Caron, Canada

A. Valys, Gulfport, FL

\$4.00:

L. Krajauskas, St. Petersburg, FL

P. Matekūnas, Richmond Hill, NY

A. Pašukonis, Dearborn Hts., MI

O. Rinkus, St. Petersburg, FL

D. Vaičiūnas, Cleveland, OH

\$3.00:

J. Andrius, Santa Monica, CA

K. Balčiūnas, Lemont, IL

A. Garolis, Portland, OR

K. Kamarauskas, England

J. Kanišauskas, Chicago, IL

V. Kažemėkaitis, Racine, WI

A. Paulauskas, Chicago, IL

J. Pleškus, St. Petersburg Beach, FL

K. Puskunigis, Chicago, IL

P. Sakas, Glendale, CA

A. Seduikis, Brockton, MA

V. Senda, Chicago, IL

J. Vidūnas, Worcester, MA

S. Vilinskas, Windsor, CT

\$2.50:

I. Sajauka, St. Catharines, Canada

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja

90.735.61

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.